

A NIROP

Di monong ra tarai Israel aro Aigipto

¹ Go ra iang i diat ra umana natu i Israel, diat ba dia ga vana uro Aigipto; diat par ma ra tarai ta ra kuba i diat dia ga varagur ma Iakob: ² Ruben, Simeon, Levi, ma Iuda; ³ Isakar, Sebulun ma Benjamin; ⁴ Dan ma Naptali, Gad ma Aser. ⁵ Ma ra lavur natu i Iakob lavurua na vinun diat; ma Iosep i ga tar ki lua aro Aigipto. ⁶ Ma Iosep i ga mat ma ra umana turana par, ma nam ra taun tarai par bula. ⁷ Ma ra tarai Israel dia ga vangala mangoro na natu i diat, ma dia ga tavua na kaia, ma dia ga peal, ma dia ga ongor tuna; ma ra gunan i ga kor ma diat.

⁸ Io, ma tika na kalamana king i ga kure Aigipto, ma pa i ga nunure Iosep. ⁹ Ma i ga biti tai kana tarai: Gire, i peal ra tarai Israel ma dia ongor, ma dat pata; ¹⁰ boina dat a varkurai ma ra kabinana ure diat, kan diat a vapeal.diat mulai, ma ona ta vinarubu na vana rikai, diat a tur guvai ma kada umana ebar, ma diat a varubu ma dat, ma diat a vana oai kan ra gunan. ¹¹ Kari di ga tibe ra umana lualua na papalum ta diat, upi diat a vakadik diat ma ra mamat na papalum. Ma dia ga pait ra ivu pia na pal na vuvuvung, Pitom ma Rameses, upi kai Parao. ¹² Ma ba dia ga manga vakadik diat, dia ga manga tavua ka, ma dia ga pepeal. Ma dia ga milikuane ra tarai Israel. ¹³ Ma ra tarai Aigipto dia ga tul tar ra dekdek na papalum pire ra tarai

Israel; ¹⁴ ma dia ga valigur kadia kini ma ra mamat na papalum ta ra pia bulit, ma ta ra tuntun vat na pia ma ta ra lavur mangana papalum ta ra umauma; dia ga vovo tar ra lavur papalum ta diat ma ra umana dekdek na varkurai.

¹⁵ Ma ra king Aigipto i ga tata pire ra ura vavina Ebraio, a ura rena varkakava, tikai a iangina Sipra, ma ta ra tikai Pua; ¹⁶ ma i biti dari: Ona amur a varkakava pire ra vaden Ebraio, ma amur gire diat ta ra kiki na kinakava ma dia kava ta bul tutana, io, amur a doka, ma ona ra bul vavina, na laun uka. ¹⁷ Ma ra umana tena varkakava dia ga ru God ma pa dia ga torom ta ra vartuluai kai ra king Aigipto, ma dia ga nur vue ra umana bul tutana upi diat a laun. ¹⁸ Ma ra king Aigipto i ga vartuluai upi ra umana tena varkakava, ma i ga biti ta diat: Ta ra ava ava nur vue ra umana bul tutana, upi diat a laun uka? ¹⁹ Ma ra umana tena varkakava dia ga biti tai Parao: Tago ra vaden Ebraio pa dia vardada ma ra vaden Aigipto; tago dia lulut, ma dia kava vue ra bul ba pa ta tena varkakava i vut boko pire diat. ²⁰ Ma God i ga maravut ra umana tena varkakava; ma ra tarai dia ga pepeal ma dia ga ongor tuna. ²¹ Ma tago ra umana tena varkakava dia ga ru God, i ga vapealane ra umana natu i diat.

²² Ma Parao i ga vartuluai pire kana tarai par dari: A umana bul tutana par ba di kava diat, avat a vue diat ta ra tava alir, ma ra umana bul vavina par diat a laun.

2

Di kava Moses

¹ Ma tika na tutana ta ra kuba i Levi i ga vana ma i ga taule tika na vavina, a bul mur tai Levi. ² Ma ra vavina i ga lalau pa, ma i ga kava tika na bul tutana; ma ba i ga gire ba a vakak na bul ik, io, i ga ive a utul a gai. ³ Ma ba i ga mama ive mule i ga pait kana ta oaga ik ma ra vuvur, ma i ga vabulit bat ia ma ra pia i bulit ma namur a bulit na davai, ma i ga vadiop ra bul tana, ma i ga vung ia ta ra titiparar i ga tavua ta ra papar a tava alir. ⁴ Ma taina i ga turtur aro vailik a ik upi na giragire ure ba na dave bar.

⁵ Ma natu i Parao, a vavina, i ga vana ur upi na gumu ta ra tava alir; ma kana umana tultul na vavina dia ga val ta ra papar a tava; ma ia iat i ga gire ra oaga ik ta ra titiparar, ma i ga tultue tika na tultul na vavina upi na vila pa ia. ⁶ Ma i ga papa ia, ma i ga gire ra bul; ma ra kuramana i ga tangi. Ma i ga mari ia, ma i ga biti: Go tikai ta diat ra umana bul kai ra tarai Ebraio. ⁷ Ma taina i ga biti tai natu i Parao: Dave, kan ina vana ma ina oro pa tika na vavina Ebraio upi na vamel ra bul upi kaum. ⁸ Ma natu i Parao i ga biti tana: Una vana. Ma ra inip na vavina i ga vana ma i ga oro pa na i ra bul. ⁹ Ma natu i Parao i ga biti tana: Una kap vue go ra bul, ma una vamel ia upi kaugu, ma ina vapuak u. Ma ra vavina i ga puak pa ra bul, ma i ga vamel ia. ¹⁰ Ma ra bul i ga taiak, ma i ga agure tadav natu i Parao, ma i ga da natuna. Ma i ga vaiang tar ra iangina ba Moses, ma i ga biti: Tago iau tar al valaun pa ia kan ra tava.

Moses i vilau pi uro Midian

¹¹ Ma ba Moses i ga ngala, i ga irop tadav ra umana turana, ma i ga gire kadia mamat na papalum; ma i ga gire tika na te Aigipto i ga kita tika na tutana Ebraio, tikai ta diat ra umana turana. ¹² Ma i ga lingalingan vurvurbit, ma ba i ga gire ba pa ta tutana abara, io, i ga ubu ra te Aigipto ma i ga punang ia ta ra veo. ¹³ Ma ta ra vauruana bung i ga irop bula, ma gire, ta ura tutana Ebraio dir ga varngangar; ma i ga biti tai nina i ga rara: Ta ra ava u kita talaim? ¹⁴ Ma i ga biti: To ia i ga vaki u, upi una luluai ba tena varkurai pire vevet? U mainge vang upi una ubu iau, da u ga ubu ra te Aigipto? Ma Moses i ga burut, ma i ga biti: A dovotina, nam ra magit i tar po rikai. ¹⁵ Ma ba Parao i ga valongore go ra magit, i ga mainge upi na doko Moses.

Ma Moses i ga takap kan ra mata i Parao, ma i ga ki ra gunan Midian; ma i ga ki pire tika na kivu. ¹⁶ Ma ra tena tinabar ta ra gunan Midian i ga tar vangala lavurua na natuna, lavurua na vavina; ma dia ga vut upi diat a kulup na tava, ma dia ga vabuka ra umana turtur na tava upi diat a vamomo ra kikil na sip kai tama i diat. ¹⁷ Ma ra umana tena balabalaure sip dia ga vut, ma dia ga korot vue diat. Ma Moses i ga tur ma i ga maravut diat, ma i ga vamomo kadia kikil na sip. ¹⁸ Ma ba dia ga lilikun tadav Reuel tama i diat, i ga tir diat: I dave, tago ava tar pot lolalolo gori? ¹⁹ Ma dia ga biti: Tika na te Aigipto i valaun kapi avet kan ra lima i ra umana tena balabalaure sip, ma i kulup ra tava bula ure avet, ma i vamomo ra kiki na sip. ²⁰ Ma i gat tir ra umana natuna dari: Ma akave? Ta ra ava ava ga vana balakane? Avat a oro pa

ia upi na ian. ²¹ Ma Moses ia ga mulaot upi na ki pire nam ra tutana; ma i ga tul tar natuna tai Moses, a vavina, a iangina Sipora. ²² Ma i ga kava tika na bul tutana, ma i ga vaiang tar ra iangina ba Gersom, tago i ga biti: Iau tar ki na vaira ta ra gunan na vaira.

²³ Ma ba i ga par mangoro na bung, a king Aigipto i ga mat; ma ra tarai Israel dia ga riri ure kadia kini na vilavilau, ma dia ga tangi, ma kadia tinangi ure kadia kini na vilavilau i ga tutua rikai urama tadav God. ²⁴ Ma God i ga valongore kadia tinangi, ma God i ga nuk pa kana kunubu pire Abaraam, Isak ma Iakob. ²⁵ Ma God i ga gire ung ra tarai Israel, ma God i ga matoto ta diat.

3

A nioro pire Moses

¹ Ma Moses i ga balaure ra umana sip kai Ietro, nimuna, a tena tinabar aro Midian, ma i ga agure ra kikil na sip uro iat ta ra bil, ma i ga tadav ra luana kai God, a iangina Koreb. ² Ma ra angelo kai ra Luluai i ga tur kapet pa pirana ta ra biro na iap, livuan ta ra ingar i tika na davai na kait; ma i ga bobbe, ma gire, a davai i ga birabirao ma ra davai pa i ga panie. ³ Ma Moses i ga biti: Ina vana maravai boko upi ina gire go ra ngala na ninana ma ra magit i vuna tana, tago ra davai pa i panie. ⁴ Ma ba ra Luluai i ga gire ba i ga vana maravai upi na gire pa ia, God i ga tata pirana maro livuan ta ra davai, ma i ga biti: Moses, Moses! ⁵ Ma i ga biti: Iau go kari. Ma i ga biti: Koko una vana maravai uti; una pala vue ra pal a kaum, tago ra

pakana u tur tana a pia i gomgom. ⁶ Ma i ga biti bula: Iau a God kai tamam, a God kai Abaraam, a God kai Isak ma a God kai Iakob. Ma Moses i ga ive ra matana, tago i ga burutue ra mata i God.

⁷ Ma ra Luluai i ga biti: A dovot iau tar gire ra lavur magit na varmonong i tup kaugu tarai aro Aigipto, ma iau tar valongore kadia tinangi i vuna ta diat dia vamamat tar ra papalum ta diat, tago iau nunure kadia niligur; ⁸ ma iau tar vana ba upi ina valaun diat kan ra lima i ra tarai Aigipto, ma upi ina agure vairop diat ta nam ra gunan, tadav ra gunan i boina ma i ngala, tadav ra gunan ba na alir tana a polo na u ma ra polo na livur i kalami, tadav ra gunan kai ra tarai Kanaan, ma ra tarai Ket, ma ra tarai Amor, ma ra tarai Peres, ma ra tarai Kivi, ma ra tarai Iebus. ⁹ Ma go, gire, a tinangi kai ra tarai Israel i tar tadav iau, ma iau tar gire bula ra mangamangana ra tarai Aigipto dia ki taun diat me. ¹⁰ Io, una mai, ina tulue u tadav Parao, upi una agure vairop kaugu tarai, a umana natu i Israel, kan ra gunan Aigipto.

¹¹ Ma Moses i ga biti ta God: Iau to ia, upi ina tadav Parao, ma upi ina agure vairop ra tarai Israel kan ra gunan Aigipto? ¹² Ma i ga biti: Ina ki piram, ma go ia ra vakilang piram ba iau tulue u: ba u tar agure vairop ra tarai, avat a lotu tadav God ta go ra luana.

¹³ Ma Moses i ga biti tai God: Gire, ba ina pot pire ra tarai Israel, ma ina ve diat dari, A God kai ra lavur tama i vavat i tar tulue iau, ma dia tir iau dari, To ia ra iangina? ina biti dave ta diat? ¹⁴ Ma God i ga biti tai Moses: Iau Iat; ma i ga biti: Una ve ra tarai Israel dari, Iau Iat i tar tulue iau

tadav avat. ¹⁵ Ma God i ga biti bula tai Moses: Una ve ra tarai Israel a Luluai, a God kai ra umana tama i vavat, a God kai Abaraam, a God kai Isak, ma a God kai Iakob, i tar tulue iau pire vavat; go ra iangigu vatikai, ma go kaugu vakilang pire ra lavur taun tarai.

¹⁶ Una vana, una oro guve ra umana patuana kai rat tarai Israel, ma una biti ta diat: Ra Luluai, a God kai ra umana tama i vavat, a God kai Abaraam, ma kai Isak ma kai Iakob, i tar tur kapet pa piragu, ma i biti: Iau tar laume kapi avat ma iau tar gire ra lavur magit di pait ia ta vavat aro Aigipto; ¹⁷ ma iau tar biti: Ina valaun avat kan ra lavur magit na varmonong aro Aigipto, ma ina agur pa avat ta ra gunan kai ra tarai Kanaan, ma ra tarai Ket, ma ra tarai Amor, ma ra tarai Peres, ma ra tarai Kivi, ma ra tarai Iebus, a gunan ba i peal ra polo na u tana ma ra polo na livur i kalami. ¹⁸ Ma diat a torom ta ra nilaim; ma u, avat ma ra umana patuana kai ra tarai Israel, avat a vana tadav ra king Aigipto, ma avat a biti tana dari: Ra Luluai, a God kai ra tarai Ebraio, i tar tur kapet pa pire vevet; ma go i boina ba una pala vue avet, upi avet a vana ta ra bil, ma na varogop ma ra vinavana di pait ia ta ra utul a bung, upi avet a pait ra tinabar tadav ra Luluai kaveve God. ¹⁹ Ma iau nunure ba ra king Aigipto pa na mulaot upi avat a vana, ona pa na kairane ra dekdek na limagu. ²⁰ Ma ina tulue ra limagu, ma ina kita Aigipto ma ra lavur papalum na padapada varvo, nina ba ina pait ia livuan ta diat, ma namur na pala vue avat.

²¹ Ma ra tarai Aigipto diat a mari boko go ra

tarai; ma ta nam ra bung ba ava vana, vakir avat a vana vakuku; ²² na dari ka: a vaden par diat a lul ra umana talai diat tikitikai, ma diat dia ki me ta ra kuba i diat, upi ra umana ngatngat na marmar di pait ia ma ra silva ma ra goled, ma upi ra umana mal; ma avat a mar ra umana natu i vavat me, a umana tutana ma ra umana vavina; ma avat a vatur varane diat tai ra tarai Aigipto.

4

¹ Ma Moses i ga tata bali ia, ma i ga biti: Ma gire, pa diat a kapupi iau, ma pa diat a torom ta ra nilaigu; tago diat a biti ke: Ra Luluai pa i ga tur kapet pa piram. ² Ma ra Luluai i ga biti tana: Ava nam ta ra limam? Ma i ga biti: A buka. ³ Ma i ga biti: Una vue tar ia ura ra pia. Ma i ga vue tar ia ura ra pia, ma i ga vui ka; ma Moses i ga vilau kan ia ka. ⁴ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tulue ra limam, ma una vatur vake ta ra taukuna; ma i ga tulue ra limana ma i ga kinim vake, ma a buka mulai ta ra limana; ⁵ upi diat a kapupi ia ba ra Luluai, a God kai ra lavur tama i diat, a God kai Abaraam, a God kai Isak ma ra God kai Iakob i ga tur kapet pa piram.

⁶ Ma ra Luluai i ga biti bula tana: Io, una vung ra limam ta ra bongobongom. Ma i ga vung ra limana ta ra bongobongono; ma ba i tak vue mule, io, ra limana i ga vukavuka, i ga pua da ra kabang. ⁷ Ma i ga biti: Una vung ra limam ta ra bongobongom mulai. Ma i ga vung ra limana ta ra bongobongono mulai, ma ba i tak vue mule kan ra bongobongono, io, i ga varogop mulai ma ra pal a pakana parika. ⁸ Ma ari ona pa dia

nurnur tam, ma ona pa dia valongore ra nilai ra luaina vakilang, diat a nurnur boko ta ra nilai ra vauruana. ⁹ Ma ona pa dia kapupi go ra ura vakilang, ma ona pa dia torom ta ra nilaim, una kulupe ra tava ta ra tava alir, ma una lingire tar ia ta ra pia i ge; ma ra tava nina una ga kulupe kan ra tava alir na da ra gap ta ra pia i ge.

¹⁰ Ma Moses i ga biti tai ra Luluai: Luluai, vakir iau a tena tinata amana, ma go bula papa ra bung ba u ga tata pire kaum tultul, pata; tago kaugu tinata i vovovon ika, ma ra karamaegu i mamat.

¹¹ Ma ra Luluai i ga biti tana: To ia i ga pait ra ngie i ra tarai, ma to ia i vaki ra bombom, ba ra vaut, ba nina i nana kapa, ba ra pula? Vakir iau iat ra Luluai? ¹² Io, go una vana, ma ina maravut ra ngiem, ma ina vateten tar ra magit tam ba una tatike.

¹³ Ma i ga biti: Luluai, una tulue ta enana tutana nina ba u mainge. ¹⁴ Ma ra kankan kai ra Luluai i ga tut ure Moses, ma i ga biti: Vakir turam Aron go kari, a tutana ta ra vuna tarai Levi? Iau nunure ba a tena tinata. Ma gire, i vana rikai ma i totongo up u; ma ona na gire u na gugu ra balana.

¹⁵ Ma una tata pirana, ma una vung ra tinata ta ra ngiene; ma ina maravut ra ngiem ma ra ngiene bula, ma ina vateten tar nam ra tinata ta mumur ba amur a tatike. ¹⁶ Ma Aron na ve ra tarai ta kaum tinata, ma na dari, ba ia na da ra ngiem, ma u, una da God pirana. ¹⁷ Ma una vatur vake go ra buka ta ra limam, upi una pait ra umana vakilang me.

Moses i lilikun mulai uro Aigipto

¹⁸ Ma Moses i ga vana, ma i ga lilikun tadav nimuna Ietro, ma i ga biti tana: Una pala vue iau, upi ina lilikun tadav ra umana turagu ta ra gunan Aigipto, upi ina gire boko ba dia laun ba pata. Ma Ietro i ga biti tai Moses: Una vana ma ra malmal. ¹⁹ Ma ra Luluai i ga biti ta Moses aro Midian: Una vana, una lilikun uro Aigipto, tago nam ra tarai dia ga mainge ba diat a doko u, dia tar mat par. ²⁰ Ma Moses i ga vako kana taulai ma ra ura natuna, a ura tutana, tai tika na as, ma i ga talil tadav ra gunan Aigipto; ma Moses i ga vatur vake ra buka ta ra limana.

²¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Ba u tar pot mulai aro Aigipto, boina una pait nam ra lavur vakilang na kinaian ta ra luaina mata i Parao, ba iau ga tul tar diat i tam; ma ina valeo ra balana, ma pa na pala vue ra tarai. ²² Ma una biti tai Parao: Ra Luluai i biti dari, Israel natugu, a luaina; ²³ ma iau tar ve u, Una pala vue natugu upi na lotu piragu; ma u tar ole upi na vana, gire, ina ubu ra luaina natum.

²⁴ Ma na nga, ta ra pal na vavagil, ra Luluai i barat ia, ma i mainge ba na ub ia. ²⁵ Ma Sipora i ga tak pa tika na pakana koto, ma i ga poko kikel natuna, ma i ga vung tar ra palina ta ra kauna, ma i ga biti: U, u da ra taulai kalama na gap piragu. ²⁶ Damana i ga nur vue. Ma namur i ga biti, A taulai kalama na gap, ure ra pokakikil.

²⁷ Ma ra Luluai i ga biti tai Aron: Una vana ta ra bil, una totongo upi Moses. Ma i ga vana, ma dir ga varkuvo ta ra luana kai God, ma dir ga vargalum. ²⁸ Ma Moses i ga vateten tar ra lavur tinata kai ra Luluai tai Aron, nina i ga tulue

me, ma ra lavur vakilang bula ba i ga tul tar ia.
²⁹ Ma Moses ma Aron dir ga vana, ma dir ga ting varurue ra lavur patuana kai ra tarai Israel; ³⁰ ma Aron i ga vatang nam ra lavur tinata ba ra Luluai i ga tatike tar ia tai Moses; ma i ga pait ra umana vakilang ta ra mata i ra tarai. ³¹ Ma ra tarai dia ga kapupi ia; ma ba dia ga valongore ba ra Luluai i ga laume kapi ra tarai Israel, ma ba i ga tar gire kadia kini ta ra magit na varmonong, dia ga tur rururu ma dia ga lotu.

5

Moses ma Aron dir tur ta ra luaina mata i Parao

¹ Ma namur Moses ma Aron dir ga pot ma dir ga biti tai Parao: Ra Luluai, a God kai ra tarai Israel, i ga biti dari: Una pala vue kaugu tarai, upi diat a vana ma diat a pait ra lukara na lotu piragu ta ra bil. ² Ma Parao i ga biti: To ia ra Luluai, upi ina torom ta ra nilaina, ma upi ina pala vue Israel? Pa iau nunure ra Luluai, ma tikai bula, pa ina pala vue Israel. ³ Ma dir ga biti: A God kai ra tarai Ebraio i tur na vevei pire vevet; i boina una pala vue avet, upi avet a vana ta ra bil, da ra vinavana na utul a bung, upi avet a pait ra tinabar tadav ra Luluai, kaveve God. kan na tadav avet ma ra kaina minait, ba ma ra pakat na vinarubu. ⁴ Ma ra king Aigipto i ga biti ta dir: Moses amur ma Aron, ta ra ava amur tur bat ra tarai ta kadia papalum? Avat a vana muka ta ra papalum di tar kure tar ia ta vavat. ⁵ Ma Parao i ga biti: Gire, go i tar peal ra tarai ta ra gunan, ma amur pala vue diat ta kadia papalum.

⁶ Ma ta nam ra bung iat Parao i ga vartuluai pire ra umana lualua na papalum kai ra tarai ma tadav kadia umana monamono ma i ga biti: ⁷ Koko avat a tul tar mule ra kunai ta ra tarai upi diat a pait ra umana vat na pia me, da ava ga pait ia tuk tar ta ra bung gori; boina ba diat iat, diat a vana ma diat a varurue. ⁸ Ma nam ra umana vat na pia par di ga tibe tar ia ta diat, upi diat a pait ia, tuk tar ta ra bung gori, avat a kure tar ia mulai ta diat; koko avat a nur vue ta ik tana, tago dia libur uka. Kari dia manga lulul ma dia biti: Una pala vue avet, upi avet a vana ma avet a pait ra tinabar tadav kaveve God. ⁹ Da vakakap tar ra mamat na papalum ta ra tarai upi na tup diat, ma koko diat a nuk pa mule ra lavur tinata vavaongo.

¹⁰ Ma ra umana lualua na papalum kai ra tarai, ma kadia umana monamono bula, dia ga vana pire diat, ma dia ga biti tai ra tarai: Parao i biti dari, Pa ina tul tar ta kunai mulai ta vavat. ¹¹ Avat iat, avat a vana, ma avat a vila pa ra kunai ta nam ra gunan ba ava gire tadav ia tana; tago pa da vaikilik muka kavava papalum. ¹² Damana ra tarai dia ga vana vurvurbit ta ra gunagunan Aigipto par, upi diat a varurue ta kunai. ¹³ Ma ra umana lualua na papalum dia ga varvargat diat dari: Avat a pait ot pa kavava papalum, da di ga tibe tar ia ta vavat ure ra bungbung par, varogop lua ba di ga tul tar ra kunai ta vavat. ¹⁴ Ma dia ga kita ra umana monamono kai ra tarai Israel, nina ba ra umana lualua na papalum kai Parao dia ga tibe tar ia ta diat, ma dia ga tir diat dari: Ta ra ava pa ava ga pait ot pa ra papalum di ga kure tar ia ta vavat gori ma nabung, da ava ga pait ia lua?

¹⁵ Ma ra umana monamono kai ra tarai Israel dia ga vana ma dia ga tangi tadav Parao dari: Ta ra ava u pait ra dari pire kaum umana tultul? ¹⁶ Pa dia tul tar mule ta kunai ta kaum umana tultul, ma dia biti ta vevet: Avat a pait ra vat na pia; ma gire, dia kita kaum umana tultul, ma u vakaina kaum tarai. ¹⁷ Ma i ga biti ka dari: Avat a umana tabauma, a umana tabauma avat; kari ava biti, Una pala vue avet, upi avet a lotu ma ra tinabar tadav ra Luluai. ¹⁸ Avat a vana, ma avat a ongor, tago pa da tul tar ta kunai mulai ta vavat, ma avat a vung kapi nina ra vat na pia par di ga kure tar ia ta vavat.

¹⁹ Ma ra umana monamono kai ra tarai Israel dia ga gire ba na kaina kadia kini, tago di biti: Koko ava vaikilik ra tiniba ure ra vat na pia, nina di ga kure tar ia ta vavat ure ra bungbung par. ²⁰ Ma ba dia ga vana kan ra luaina mata i Parao, dia ga varkuvo ma Moses ma Aron, tago dir ga tur na nga. ²¹ Ma dia ga biti ta dir: Ra Luluai na nuk pa amur ma na kure, tago amur vuna ba ave ang na bubu ta ra luaina mata i Parao ma ta ra luaina mata i kana umana tultul, ma dia tar vatur ra pakat na vinarubu ma ra lima i diat, upi diat a ubu avet me.

A niaring kai Moses

²² Ma Moses i ga lilikun tadav ra Luluai ma i ga biti: Luluai, ta ra ava pa u mari go ra tarai ma ta ra ava u ga tulue iau uti? ²³ Tago papa nam ra bung iau ga vana pire Parao, upi ina tata ta ra iangim, i vakaina go ra tarai; ma u, pa u ga valaun tuna kaum tarai.

6

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Go una gire ra magit ina pait ia tai Parao, tago na pala vue diat ure ra dekdek na limagu, ma ure ra dekdek na limagu na korot vue diat kan kana gunan.

A nioro mulai tadav Moses

² Ma God dir ga tata ma Moses ma i ga biti tana: Iau ra Luluai; ³ ma iau ga tur kapet pa pire Abaraam, Isak ma Iakob, da ra God Dekdek Muka, ma ga ra iangigu ra Luluai pa dital ga nunure. ⁴ Ma iau ga vatur bula kaugu kunubu pire dital upi ina tabar dital ma ra gunan Kanaan, a gunan dital ga vana vurvurbit tana, ma dital ga ki na vaira tana. ⁵ Ma tikai bula, iau ga valongore ra niriri kai ra tarai Israel, nina ba ra tarai Aigipto dia vatur vavilavilau diat, ma iau tar nuk pa kaugu kunubu. ⁶ Kari una ve ra tarai Israel dari: Iau ra Luluai, ma ina agure vairop avat kan ra lavur mamat na papalum kai ra tarai Aigipto, ma ina valangalanga avat kan ra kini na vilavilau, ma ina valaun avat ma ra limagu ba ina tulue ma ra umana ngala na varkurai; ⁷ ma ina vatur vake avat, upi avat kaugu tarai ma iau kavava God; ma avat a nunure ba iau ra Luluai kavava God, nina ba na agure vairop avat kan ra lavur mamat na papalum kai ra tarai Aigipto. ⁸ Ma ina agure vaolo avat ta nam ra gunan ba iau ga vavalima ure, upi ina tul tar ia tai Abaraam, Isak ma Iakob; ma ina tabar avat me upi kavavat vatikai; iau ra Luluai. ⁹ Ma Moses i ga tatike go ra tinata pire ra tarai Israel, ma pa dia ga torom tai Moses, tago

i ga ngarao ra bala i diat ma i ga mamat kadia papalum.

¹⁰ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: ¹¹ Una vana, ma una ve Parao ra king Aigipto ba na pala vue ra tarai Israel upi diat a irop kan go ra gunan. ¹² Ma Moses i ga tata ta ra luaina mata i ra Luluai ma i ga biti: Gire, ra tarai Israel pa dia ga torom tagu; ma Parao na torom dave tagu, tago a bul na ngiegu pa i gomgom. ¹³ Ma ra Luluai i ga tata ta dir Moses ma Aron ma i ga tul tar ra vartuluai ta dir tadav ra tarai Israel ma tadav Parao, ra king Aigipto, upi dir a agure vairop ra tarai Israel kan ra gunan Aigipto.

A umana tubu i Moses dir ma Aron

¹⁴ Go ra umana lualua ta ra kubakuba i ra umana tama i diat: A umana natu i Ruben, a luaina kai Israel, Kanok ma Palu ma Kesron ma Karmi; go diat ra umana apik na tarai kai Ruben.

¹⁵ Ma ra umana natu i Simeon, Iemuel ma Iamin ma Oad ma Iakin ma Sokar, ma Saul natu i tika na vavina Kanaan; go diat ra umana apik na tarai kai Simeon.

¹⁶ Ma go ra iang i dital ra utul a natu i Levi, da di ga kava dital, Gerson ma Koat ma Merari; ma Levi i ga laun vue tika na mar ma a utul a vinun ma lavurua na kilala. ¹⁷ A ura natu i Gerson, Libni ma Simei varogop ma kadir apik na tarai. ¹⁸ Ma ra umana natu i Koat, Amram ma Isar ma Kebron ma Usiel; ma Koat i ga laun vue tika na mar ma a utul a vinun ma a utul a kilala. ¹⁹ Ma a ura natu i Merari, Mali ma Musi. Go ra umana apik na tarai ta ra vuna tarai Levi varogop di ga kava diat.

²⁰ Ma Amram i ga taule Iokebed, tai tamana; ma

i ga kava Aron ma Moses; ma Amram i ga laun vue tika na mar ma a utul a vinun ma lavurua na kilala. ²¹ Ma ra utul a natu i Isar, Kora ma Nepeg ma Sikri. ²² Ma ra utul a natu i Usiel, Misael ma Elsapan ma Sitri. ²³ Ma Aron i ga taule Eliseba, natu i Aminadab, dir taina ma Nason, ma i ga kava Nadab ma Abiu, Eleasar ma Itamar. ²⁴ Ma ra utul a natu i Kora, Asir ma Elkana ma Abiasap; go ra utul a apik na tarai kai Kora. ²⁵ Ma Eleasar, natu i Aron, i ga taule tika na natu i Putiel, ma i ga kava Pinekas. Go diat a umana lualua pire ra umana tama i ra tarai Levi, da kadia apik na tarai.

²⁶ Go dir Aron ma Moses nina ra Luluai i ga biti ta dir: Amur a agure vairop ra kor na tarai Israel kan ra gunan Aigipto. ²⁷ Go dir, dital ga pirpir ma Parao upi dir a agure vairop ra tarai Israel; go dir Moses ma Aron.

A vartuluai kai ra Luluai pire Moses dir ma Aron

²⁸ Ma ta nam ra bung ba ra Luluai dir ma Moses dir ga tata ta ra gunan Aigipto, ²⁹ ra Luluai i biti tai Moses dari: Iau ra Luluai; una ve Parao ra king Aigipto ta nam ra lavur magit ba ina tatike piram. ³⁰ Ma Moses i ga tatike ta ra luaina mata i ra Luluai: Gire, a bul na ngiegu pa i gomgom, ma Parao na torom dave tagu?

7

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Gire, iau tar vaki u da u tika na god pire Parao; ma turam Aron kaum propet. ² Una tatike nam ra lavur magit ba ina tul tar ia tam; ma turam Aron dir a pirpir ma Parao upi na pala vue ra tarai Israel, upi diat a

irop kan go ra gunan. ³ Ma ina valeo ra bala i Parao, ma ina vapeal kaugu lavur vakilang ma kaugu lavur papalum na padapada varvo ta ra gunan Aigipto. ⁴ Ma Parao pa na torom ta mumur, ma ina vung ra limagu taun ra gunan Aigipto, ma ina agure vairop kaugu loko na tarai, a umana natu i Israel, kan ra gunan Aigipto ma ra umana ngala na varkurai. ⁵ Ma ra tarai Aigipto diat a matoto boko ba iau ra Luluai, ba ina tulue vaarike ra limagu taun ra gunan Aigipto, ma ina agure vairop ra tarai Israel kan diat. ⁶ Ma Moses ma Aron dir ga pait ia damana; da ra Luluai i ga vartuluai pire dir, damana dir ga papait ia. ⁷ Ma Moses i ga laun pa lavutul na vinun na kilala, ma Aron i lavutul na vinun ma a utul a kilala, ba dital ga pirpir ma Parao.

A buka kai Aron

⁸ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses ma Aron dari: ⁹ Ari Parao na biti ta mumur, Amur a pait ta vakilang ure amur, io, una biti tai Aron, Una tak pa kaum buka ma una vue tar ia ura ra pia ta ra luaina mata i Parao upi na vui. ¹⁰ Ma Moses ma Aron dir ga ruk pire Parao, ma dir ga pait nam ra magit ra Luluai i ga vartuluai tana; ma Aron i ga vue tar kana buka ura ra pia ta ra mata i Parao ma kana umana tultul, ma i ga vui ka. ¹¹ Ma Parao bula i ga oro pa ra umana tena kabinana ma ra umana tena agagar; ma diat bula ra umana tena papait Aigipto dia ga papait ra magit damana ma kadia lavur mangana malira. ¹² Tago diat par tikatikai, dia ga vue tar kadia umana buka ura ra pia, ma dia ga vui ka. Ma ra buka kai Aron i

ga konom pa kadia umana buka. ¹³ Ma ra bala i Parao i ga leo ko, ma pa i ga torom ta dir, da ra Luluai i ga tatike.

A gap i monong diat

¹⁴ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: A bala i Parao i ole, ma pa i pala vue ra tarai. ¹⁵ Una tadav Parao ta ra malana; gire, i irop tadav ra tava; ma una tur ta ra papar a tava upi amur a varkuvo me, ma una tak pa ra buka, nina i ga vui. ¹⁶ Ma una biti tana: Ra Luluai, a God kai ra umana Ebraio, i tulue iau piram, ma i biti, Una pala vue kaugu tarai, upi diat a lotu piragu ta ra bil; ma gire, tuk tar ta ra bung gori pa u torom. ¹⁷ Ra Luluai i biti dari: Una matoto ta go ba iau ra Luluai: gire, ina kita ra tava ta ra tava alir ma ra buka ta ra limagu, ma na gap uka. ¹⁸ Ma ra en ta ra tava alir na mat, ma ra tava na angina; ma ra tarai Aigipto pa diat a mainge mulai upi diat a mome ra tava ta ra tava alir. ¹⁹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una ve Aron dari, Una vatur kaum buka, ma una tulue ra limam tadav ra lavur tava Aigipto, tadav ra lavur tava alir, tadav ra lavur nga na tava, ma ra lavur lum na tava, ma ta ra lavur tava kikel par, upi diat a gap uka; ma ra gap na tur ta ra lavur pal a tava di pait ia ma ra davai ba ma ra vat.

²⁰ Ma Moses ma Aron dir ga pait ra lavur magit ra Luluai i ga vartuluai tana, ma i ga vatur ra buka urama, ma i ga kita ra tava ta ra tava alir, ta ra luaina mata i Parao ma kana umana tultul, ma ra tava ta ra tava alir i ga gap uka. ²¹ Ma ra en ta ra tava alir i ga mat; ma ra tava i ga angina, ma i ga dekdek pire ra tarai Aigipto upi

diat a mome ra tava ta ra tava alir. Ma ra gap i ga tur ta ra gunagunan Aigipto par. ²² Ma ra umana tena papait Aigipto dia ga pait bula ra mangamangana damana ma kadia lavur malira; ma ra bala i Parao i ga leo ko, ma pa i ga torom ta dir; da ra Luluai i ga biti. ²³ Ma Parao i ga lilikun ma i ga ruk na pal, ma pa i ga nuk pa go ra magit. ²⁴ Ma ra tarai Aigipto par dia ga kakal upi ta tava na nimomo maravai pire ra tava alir; tago i ga dekdek upi diat a mome ta tava ta ra tava alir.

A umana rokrok dia monong diat

²⁵ Ma ba ra Luluai i tar kita ra tava alir, i ga kaina lavurua na bung.

8

¹ Ma ra Luluai i ga ve Moses: Una ruk tadav Parao, ma una biti tana: Ra Luluai i biti dari, Una pala vue kaugu tarai upi diat a lotu piragu. ² Ma ona u ole, ma pa u pala vue diat, gire, ina kita kaum gunan parika, ma ra lavur rokrok diat a vana rikai tana; ³ ma ra tava alir na kor ma ra rokrok, ma diat a irop tana, ma diat a ruk ra kubam, ma kaum pal na vava, ma diat a pil ta kaum vava iat, ma diat a ruk ra kuba i kaum umana tultul, ma diat a vana rikai pire kaum tarai, ma diat a ki ta kaum lavur ubu, ma kaum lavur la di bing ra plaua tana; ⁴ ma ra umana rokrok diat a pot piram ma pire kaum tarai, ma pire kaum lavur tultul parika. ⁵ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una ve Aron dari, Una tulue vaarike ra limam ma ra buka tana tadav ra lavur tava alir, ma ra lavur nga na tava, ma tadav ra lavur lum na tava, upi ra umana rokrok diat a

vana rikai ma diat a ki ta ra gunan Aigipto. ⁶ Ma Aron i ga tulue vaarike ra limana tadav ra lavur tava Aigipto; ma ra rokrok i ga vana rikai, ma i ga tup ia ta ra gunan Aigipto. ⁷ Ma ra umana tena papait dia ga pait ra dari bula ma kadia malira, ma ra rokrok i ga vana rikai ta ra gunan Aigipto.

⁸ Ma Parao i ga oro pa Moses ma Aron, ma i biti: Amur a lul ra Luluai upi na tak vue ra umana rokrok kan iau ma kan kaugu tarai; ma ina pala vue ra tarai upi diat a pait ra lotu na tinabar tadav ra Luluai. ⁹ Ma Moses i ga biti tai Parao: Una vatur vake go ra variru tagu, ma una tibe ra pakana bung ba ina araring tana ure u, ma ure kaum umana tultul, ma ure kaum tarai, upi ra umana rokrok diat a virua kan u, ma kan kaum umana pal, ma diat a ki ke ta ra tava alir. ¹⁰ Ma i ga biti: Ningene. Ma i ga biti: Da pait ia, da u tar biti, upi una nunure ba vakir mulai ta tikai dir varogop ma ra Luluai kaveve God. ¹¹ Ma ra umana rokrok diat a vana kan u, ma kan kaum umana pal, ma kan kaum umana tultul. ma kan kaum tarai; diat a ki ke ta ra tava alir. ¹² Ma Moses ma Aron dir ga irop kan Parao; ma Moses i ga kail tadav ra Luluai ure ra umana rokrok. nina i ga kure tar ia tai Parao. ¹³ Ma ra Luluai i ga torom ta ra tinata kai Moses, ma ra umana rokrok dia ga virua ta ra palpal, ma ra umana bala na gunan. ma ta ra umauma. ¹⁴ Ma di ga kari varurue diat upi ra umana vuvungaina; ma ra gunan i angina. ¹⁵ Ma ba Parao i ga gire ba i ga langalanga, i ga valeo ra balana, ma pa i ga torom ta dir, da ra Luluai i ga biti.

A umana ngatingat dia monong diat

¹⁶ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una ve Aron dari, Una tulue vaarike kaum buka, ma una kita ra tobon i ra pia, upi ra lavur ngatingat diat a tavua rikai tana ta ra gunagunan Aigipto parika. ¹⁷ Ma dir ga pait ia; ma Aron i ga tulue ra limana ma ra buka, ma i ga kita ra tobon i ra pia, ma ra ngatingat i ga ki ta ra tarai ma ta ra umana vavaguai; ma di ga pukue ra tobon par ta ra gunan Aigipto parika upi na ngatingat parika. ¹⁸ Ma ra umana tena papait dia ga papait ma kadia malira upi ra ngatingat na vana rikai tana, ma pata, pa dia ga pait valar pa ia; ma ra ngatingat i ga ki ta ra tarai ma ta ra vavaguai. ¹⁹ Ma ra umana tena papait dia ga biti tai Parao: A lima i God go; ma ra bala i Parao i ga leo ko, ma pa i ga torom ta dir; da ra Luluai i ga biti.

A umana langa dia monong diat

²⁰ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tut ningene na kavunvun, ma una tur ta ra luaina mata i Parao; gire, na irop tadav ra tava; ma una biti tana: Ra Luluai i biti dari, Una pala vue kaugu tarai upi diat a lotu piragu. ²¹ Kan, ona pa una pala vue kaugu tarai, ina tulue ra livur na langa na pap piram, ma pire kaum umana tultul ma pire kaum tarai, ma diat a ruk kaum palpal; ma ra kubakuba i ra umana te Aigipto diat a kor ma ra livur na langa na pap, ma ra pia bula ba dia ki tana. ²² Ma ta nam ra bung na enana ta ra gunan Gosen, nam ba kaugu tarai dia ki tana, tago pa ta livur na langa na pap na ki tana; upi una nunure ba iau ra Luluai, iau ki ta ra rakarakan

a gunagunan. ²³ Ma ina pait ra vakilang na varvalaun upi na tibe varbaiane kaugu tarai ma kaum; ningene ina pait ra vakilang. ²⁴ Ma ra Luluai i ga pait ia damana; ma i ga tup ia ra livur na langa na pap ta ra kuba i Parao, ma ta ra kuba i kana umana tultul; ma ta ra gunan Aigipto parika; ma ra gunan i ga kaina ure ra umana langa na pap.

²⁵ Ma Parao i ga oro pa Moses ma Aron, ma i ga biti: Avat a vana, ma avat a vartabar tadav kavava God ta go ra gunan. ²⁶ Ma Moses i ga biti: Pata, pa i topa ia, upi avet a pait ia damana; tago avet a vartabar ma ra magit i bilak ta ra mata i ra umana te Aigipto, ma kan diat a tupar doko avet. ²⁷ Avet a vana urima ra bil, da ra vinavana na utul a bung, ma avet a pait ra tinabar tadav ra Luluai kaveve God, varogop ma kana vartuluai. ²⁸ Ma Parao i ga biti: Io, ina nur vue avat, upi avat a vana ma avat a vartabar tadav ra Luluai kavava God ta ra bil; ia kaka, koko avat a vana vailik; amur a araring ure iau. ²⁹ Ma Moses i ga biti: Gire, ina irop kan u, ma ina lul God upi ra livur na langa na pap na panie ningene kan Parao, kan kana umana tultul, ma kana tarai; ia kaka, koko Parao na tuam mule avet, ma koko na tigel vake ra tarai, upi koko diat a vana ma diat a vartabar tadav ra Luluai. ³⁰ Ma Moses i ga irop kan Parao, ma i ga lulul ra Luluai. ³¹ Ma ra Luluai i ga torom ta ra tinata kai Moses; ma i ga tak vue ra livur na langa na pap kan Parao, ma kan kana tarai; ma pa ta tikai i ga ki mulai. ³² Ma ta go mulai Parao i ga valeo ra balana, ma pa i ga pala vue ra tarai.

9

A kaina minait i monong ra umana vavaguai

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una vana tadav Parao, ma una ve, ba ra Luluai, a God kai ra tarai Ebraio, i biti dari, Una pala vue kaugu tarai upi diat a lotu tadav iau. ² Tago ona u ole, ma pa u pala vue diat, ma u tigel vake diat mulai, ³ gire, ra lima i ra Luluai na bili kaum lavur vavaguai ta ra gunan, ra lavur os, ma ra lavur as, ma ra lavur kamel, ma ra kikil na bulumakau ma ra kikil na sip; a kaina minait na tup diat. ⁴ Ma ra Luluai na tibe varbaiane ra umana vavaguai kai ra tarai Israel ma ra vavaguai kai ra tarai Aigipto; ma pa ta na kai ra tarai Israel na virua. ⁵ Ma ra Luluai i ga kubu ra bung, ma i ga biti: Ningene ra Luluai na pait go ra magit ta ra gunan. ⁶ Ma ra Luluai i ga pait ot pa nam ra magit ta ra bung namur, ma ra lavur vavaguai kai ra tarai Aigipto dia ga virua; ma pa ta kopono vavaguai kai ra tarai Israel i ga virua. ⁷ Ma Parao i ga vartuluai ma i ga titir tana, ma gire, pa ta tikai ta diat ra umana vavaguai kai ra tarai Israel i ga virua. Ma ga ra bala i Parao i ga leo, ma pa i ga pala vue ra tarai.

A umana manua dia monong diat

⁸ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dir ma Aron: Amur a tak pa ra ivat na ginagu na kabu na iap ta ra ubu, ma Moses na imimire urama liu tadav ra bala na bakut ta ra luaina mata i Parao. ⁹ Ma na da ra tobon ta ra gunagunan Aigipto parika, ma ra pal a paka i ra tarai ma ra paka i ra umana vavaguai bula na manmanua ma ra todol, ta ra gunagunan Aigipto parika. ¹⁰ Ma dir ga tak pa

ra kabu na iap ta ra ubu; ma dir ga tur ta ra luaina mata i Parao; ma Moses i ga vue imimire urama liu tadav ra bala na bakut; ma ra pal a paka i ra tarai ma ra paka i ra umana vavaguai i ga manmanua ma ra todol. ¹¹ Ma ra umana tena papait dia ga mama tur ta ra luaina mata i Moses ta ra umana manua, tago ra umana tena papait dia ga manua, diat ma ra tarai Aigipto par. ¹² Ma ra Luluai i ga valeo ra bala i Parao, ma pa i ga torom ta dir; da ra Luluai i ga biti tai Moses.

A bata na vatvat i monong diat

¹³ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tut ningene na kavunvun, ma una tur ta ra luaina mata i Parao, ma una biti tana, Ra Luluai, a God kai ra tarai Ebraio, i biti dari: Una pala vue kaugu tarai upi diat a lotu piragu. ¹⁴ Tago go ina tulue kaugu lavur kinadik ta ra balam, ma tadav kaum lavur tultul, ma tadav kaum tarai; upi una nunure ba pa ta tikai mulai da iau i ki ta ra rakarakan a gunagunan. ¹⁵ Tago gala pata, gala ina ga tulue vaarike ra limagu upi ina ub u ma kaum tarai ma ra kaina minait, ma gala una ga panie kan ra rakarakan a gunagunan; ¹⁶ ma ga ure go ra magit iau ga balaure vake u, upi ina vaarike ra dekdekigu, ma upi da varvarvai ta ra iangigu ta ra rakarakan a gunagunan. ¹⁷ Ma i dave, tago u vangala mule u, ma u tur bat kaugu tarai, ma pa u pala vue diat? ¹⁸ Gire ningene, ta ra pakana bung dari bar, ina tulue ra bata na vatvat ma na tup ia, ma pa i ga bata damana boko ta ra gunan Aigipto papa ra bung di ga vaki ia tana tuk tar gori. ¹⁹ Io, go una lulut ma una agure

varuk kaum lavur vavaguai ta ra pal, ma una varuk ra lavur magit ta ra umauma bula; tago ra lavur tarai ma ra vavaguai ta ra umauma ba pa di agure varuk diat, a bata na vatvat na bura taun diat, ma diat a virua. ²⁰ Nina ra tultul kai Parao ba i ga burut tai ra Luluai, i ga vaale kana umana vilavilau, upi diat a lop ta ra pal, ma i ga agure varuk kana vavaguai; ²¹ ma nina ba pa i ga nuk pa ra tinata kai ra Luluai, i ga nur vue kana umana vilavilau ma kana umana vavaguai ta ra umauma.

²² Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tulue vaarike ra limam tadav ra bala na bakut, upi na bata na vatvat ta ra gunagunan Aigipto; na bura taun ra tarai, ma taun ra vavaguai, ma taun ra lavur davai ta ra uma, ta ra gunagunan Aigipto parika. ²³ Ma Moses i ga tulue vaarike kana buka urama tadav ra bala na bakut; ma ra Luluai i ga tulue ra pipi ma ra bata na vatvat, ma i ga pala vabura ra meme ura ra pia; ma ra Luluai i ga tulue ra bata na vatvat taun ra gunan Aigipto.

²⁴ Damana i ga bata na vatvat, ma i ga palapala ra meme vatikai maravut ra bata na vatvat, ma i ga tup ia, a gunan Aigipto pa i ga nunure ra damana papa ra bung di vatur ra varkurai na king tana. ²⁵ Ma ra bata na vatvat i ga vakaina ra lavur magit ta ra gunan Aigipto par, a lavur magit ta ra umauma, dir par a tarai ma ra vavaguai; ma ra bata na vatvat i ga ta ra lavur davai ikilik ta ra uma, ma i ga bubur ra lavur ngala na davai ta ra gunan. ²⁶ la kaka ta ra gunan Gosen, nina ra tarai Israel dia ga ki tana, pa i ga bata na vatvat.

²⁷ Ma Parao i ga vartuluai ma i ga oro pa Moses

ma Aron, ma i ga biti ta dir. Iau tar rara go; ra Luluai i takodo, ma iau, avet ma kaugu tarai ave manga kaina. ²⁸ Amur a lul ra Luluai, tago i tar peal go ra pipi kai God ma ra bata na vatvat; ina pala vue avat, koko avat a ki mulai ati. ²⁹ Ma Moses i ga biti tana: Ba iau tar irop kan ra pia na pal, ina tulue muka ra ura limagu tadav ra Luluai; ma na ngo ra lavur pipi ma pa na bata na vatvat mulai; upi una nunure ba ra Luluai i kure ra rakarakan a gunagunan. ³⁰ Ma avat ma kaum umana tultul, iau nunure ba pa avat a burut tai ra Luluai God. ³¹ Ma i ga kaina ra katen ma ra barli, tago ra barli i ga vung ra patina ma ra katen i ga pupu. ³² Ma ra vit ma ra kon pa dir ga kaina; tago pa dir ga manga gol boko.

³³ Ma Moses i ga irop kan ra pia na pal ma kan ra mata i Parao, ma i ga tulue ra limana tadav ra Luluai; ma ra pipi ma ra bata na vatvat dir ga ngo, ma pa i ga manga bata mulai. ³⁴ Ma ba Parao i ga gire ba i ga ngo ra bata, ma ra bata na vatvat ma ra pipi bula, i ga kaina mulai, ma i ga valeo ra balana, diat ma kana umana tultul. ³⁵ Ma i ga leo ra bala i Parao, ma pa i ga pala vue ra tarai Israel; da ra Luluai i ga biti tai Moses.

10

A umana kubau dia monong diat

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una vana tadav Parao, tago iau tar valeo ra balana, ma ra bala i kana umana tultul upi ina pait vaarike go kaugu lavur vakilang livuan ta diat; ² ma upi una varvarvai ta ra talinga i natum, a tutana, ma ra

tubum ure ra lavur magit iau ga pait diat aro Aigipto, ma ra lavur vakilang iau ga pait ia livuan ta diat, upi avat a nunure ba iau iat ra Luluai.

³ Ma Moses ma Aron dir ga ruk tadav Parao, ma dir ga biti tana: Ra Luluai, a God kai ra tarai Ebraio, i biti dari, Aivia ra bung boko upi una vaikilik pa mule u ta ra luaina matagu? Una pala vue kaugu tarai upi diat a lotu tadav iau.

⁴ Ona pata, ma u ole upi una pala vue kaugu tarai, gire, ningene ina tulue ra lavur kubau ta kaum gunagunan; ⁵ ma na tup ia ta ra mata i ra pia, pa ta tikai na gire mule ra pia; ma diat a en vue ra magit i tur valili ta ra bata na vatvat, ma diat a en vue ra lavur davai i tavua ure avat ta ra gunan; ⁶ ma diat a kor ta kaum umana pal, ma ta ra palpal kai kaum umana tultul, ma ra palpal kai ra tarai Aigipto par. Ma i ga tur tapuku ma i ga irop kan Parao.

⁷ Ma ra umana tultul kai Parao dia ga biti tana: Aivia ra bung boko go ra tutana na da ra kun ure dat? Una pala vue go ra tarai, upi diat a lotu tadav ra Luluai kadia God; pa u nunure boko vang ba Aigipto i tar virua? ⁸ Ma Moses ma Aron dir ga vana mulai tadav Parao; ma i ga biti ta dir: Avat a vana, ma avat a lotu tadav ra Luluai kavava God; ma to ia diat, ba diat a vana? ⁹ Ma Moses i ga biti: Avet a vana ma kaveve lavur barmana ma ra umana patuana, avet ma ra umana natu i vevet, a umana tutana ma ra umana vavina, ma avet a agure kaveve lavur kikil na sip, ma ra lavur kikil na bulumakau, tago avet a pait ra lukara kai ra Luluai. ¹⁰ Ma i ga biti ta dir: Ra Luluai na ki pire vavat, ona ina pala vue avat ma ra umana natu

i vavat! Ea, ava nuk upi ra kaina ka! ¹¹ Koko na damana; avat ika ra umana tutana, avat a vana, ma avat a lotu tadav ra Luluai; tago nam kavava mamainga. Ma di ga korot vue dir kan ra luaina mata i Parao.

¹² Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tulue ra limam tadav ra gunan Aigipto upi ra lavur kubau, ma diat a vana rikai ta ra gunan Aigipto, ma upi diat a en ra lavur davai par ta ra gunan, nam par ba i tur valili ta ra bata na vatvat. ¹³ Ma Moses i ga tulue kana buka taun ra gunan Aigipto, ma ra Luluai i ga tulue ra vuvu na taubar tadav ra gunan ma i ga vuvu ta nam ra bung parika ma ra marum par bula; ma ta ra malana ra taubar i ga kapkap ra kubau.

¹⁴ Ma ra umana kubau dia ga vana rikai ta ra gunan Aigipto parika, ma dia ga ki ta ra langlangun Aigipto par; i ga tup ia tuna; lua boko pa ta kubau dari, ma namur bula pata. ¹⁵ Tago dia ga kor ta ra mata i ra gunagunan, ma i ga bobotoi ka ra gunan tana; ma dia ga en vue ra lavur davai ta ra gunan ma ra lavur davai ba dia vuai ra vuai diat, nina ba dia ga tur valili ta ra bata na vatvat; ma pa ta magit ba i ga lubalubang, pa ta ikilik na davai ba ta ngala na davai, i ga ki mulai ta ra gunan Aigipto par.

¹⁶ Io, Parao i ga oro lolole pa Moses ma Aron, ma i ga biti: Iau tar pait ra kaina tadav ra Luluai kavava God ma tadav avat bula. ¹⁷ Kari i boina ba una nur vue kaugu varpam ta go ra bung, ma una lul ra Luluai kavava God upi na tak vue ke go ra minat kan iau. ¹⁸ Ma Moses i ga irop kan Parao, ma i ga lul ra Luluai. ¹⁹ Ma ra Luluai i ga pukue

ra vuvu upi ra ngala na labur; ma i ga kap vue ra kubau, ma i ga vue tar diat ta ra Ta Meme; ma pa ta kopono kubau mulai i ga ki ta ra langlangun Aigipto. ²⁰ Ma ra Luluai i ga valeo ra bala i Parao, ma pa i ga pala vue ra tarai Israel.

A bobotoi i monong diat

²¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tulue ra limam urama tadav ra bala na bakut, upi ra gunan Aigipto na bobotoi ma ra tarai diat a pepepere ke. ²² Ma Moses i ga tulue ra limana urama tadav ra bala na bakut; ma a utul a bung a ngala na bingnimuna i ga ki ta ra gunan Aigipto par; ²³ ma pa dia ga gire vargilliane diat, ma pa ta na i ga tut kan kana kiki ta ra utul a bung; ma i ga kapa ka ra lavur kuba i ra tarai Israel.

²⁴ Ma Parao i ga oro pa Moses, ma i ga biti: Avat a vana, avat a lotu tadav ra Luluai, ia kaka kavava kikil na sip ma kavava lavur bulumakau diat a ki, avat a vana ma ra lavur natu i vavat bula. ²⁵ Ma Moses i ga biti: Una tabar bula avet ma ra magit na tinabar ma ra tinabar di tuntun tar ia, upi avet a vartabar tadav ra Luluai kaveve God. ²⁶ Avet a varagur bula ma kaveve lavur vavaguai; pa avet a nur vue ta pal a kau i diat ba na ki ati; tago avet a tak ta na ta diat upi avet a vartabar me tadav ra Luluai kaveve God; ma pa ave nunure boko ra magit ba avet a vartabar me tadav ra Luluai, tuk tar ta ra bung avet a pot aro.

²⁷ Ma ra Luluai i ga valeo ra bala i Parao, ma pa i ga pala vue diat. ²⁸ Ma Parao i ga biti tana: Una vana kan iau, ma koko una gire mule ra matagu, tago nam ra bung ba u vana mulai piragu, una

virua ka. ²⁹ Ma Moses i ga biti: I boina kaum tinata; pa ina vana mulai piram.

11

A varvai lua ba ra umana luaina bul diat a mat

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses; Tika na kinadik mulai ina tulue pire Parao ma pire Aigipto; ta kopono ko; namur na pala vue avat; ma ba i pala vue avat par, na okole vue tuna avat kan go ra gunan. ² Io, una ve ra tarai upi diat a valongore, ma ra tarai par ma ra vaden par, diat a vatang upi ra lavur marmar di pait ia ma ra silva, ma ra lavur marmar di pait ia ma ra goled, tai ra umana talai diat. ³ Ma ra Luluai i ga maravut ra tarai ma ra umana te Aigipto dia ga mari diat. Ma tikai bula, ra tutana Moses i ga ngala kakit ta ra gunan Aigipto, ta ra luaina mata i ra umana tultul kai Parao, ma ta ra luaina mata i ra tarai.

⁴ Ma Moses i ga biti: Ra Luluai i biti dari, Ta ra mutumut ina vana rikai livuan ta ra gunan Aigipto; ⁵ ma ra lavur luaina natu i ra tarai ta ra gunan Aigipto diat a mat; na tur pa. ia ma ra luaina bul kai Parao, nina i ki ta ra kiki na king, ma na tuk tar ta ra luaina bul kai ra tultul na vavina i tur ta ra vat na uduudu; ma ra luaina nat na vavaguai bula. ⁶ Ma na tup ia ra tinangi ta ra gunan Aigipto par, pata boko i ga varogop me lua, ma namur pata na mulai damana.

⁷ Ma pa ta pap na loalor ta diat ra tarai Israel, vakir ta diat ra tarai ba ta ra vavaguai; upi avat a nunure ba ra Luluai i kure vaenana pa ra tarai Israel ta dir ma ra tarai Aigipto. ⁸ Ma diat par go kaum umana tultul diat a vana ur piragu, ma diat

a va timtimum tadav iau, diat a biti: Una irop ma ra tarai par ba diat a mur u; ma na par go, ma ina irop. Ma i ga vana balakane Parao, ma i ga karangap kana kankan.

⁹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Parao pa na torom tam; upi na peal kaugu lavur vakilang na kinaian ta ra gunan Aigipto. ¹⁰ Ma Moses ma Aron dir ga pait go ra lavur vakilang na kinaian ta ra luaina mata i Parao; ma ra Luluai i ga valeo ra bala i Parao, ma pa i ga mulaot ba ra tarai Israel diat a irop kan kana gunan.

12

A bolo lake

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses ma Aron ta ra gunan Aigipto dari: ² Go ra gai ra luaina gai pire vavat; ia ra luaina gai ta ra kilala pire vavat. ³ Amur a ve ra kor na tarai Israel ma amur a biti dari: ta ra bung a vinun ta go ra gai, tikatika na tutana na pilak pa ta nat na sip ure ra lavur kubakuba i diat, tika na nat na sip ure tika na pal; ⁴ ma ona a paupau ke dia ki tai ta pal, ma pa i tale diat upi diat a en ra nat na sip, boina ba diat ma ra umana talai diat tai ta ra pal i maravai diat a pilak pa ta kopono ure diat par, ma avat a luk ra tarai; ma avat a nuk pa ra tiniba ta ra nat na sip ba na topa tikatikai ba na en ia. ⁵ Kavava nat na sip na ko kakit, a tomotoina, ba i kopono ko kana kilala; avat a pilak pa ia ta ra kikil na sip ba ta ra kikil na Me; ⁶ ma avat a balaure vake tuk tar ta ra bung a vinun ma a ivat ta nam ra gai; ma ra lavur tarai Israel par diat a doka ta ra ravian. ⁷ Ma diat a tak pa ra gapuna, ma diat a kolo ra ura tukul i ra

matakilalat me, ma ra davai i va bolabolo arama bula, ta nam ra pal dia iaian tana. ⁸ Ma diat a en ra viono ta nam ra marum, diat a rang ia ta.ra iap, ma diat a maravut ia ma ra gem ba pa i leven; diat a en ia, ma ra vurigir i mapak. ⁹ Koko avat a en ia ba i kalamana boko, ma koko avat a kabalane, avat a rang ia ta ra iap. ra uluna ma ra kakene ma ra balana bula. ¹⁰ Ma koko ta ik na tur valili upi ra kubakene; ma ona ta na i tur valili upi ra kubakene, avat a tun vue ta ra iap. ¹¹ Avat a en ia dari: avat a vi pit ra livua i vavat, a pal a kau ta ra kau i vavat, a buka ta ra lima i vavat; ma avat a en lolole pa ia; a bolo lake kai ra Luluai. ¹² Tago ta nam ra marum ina bolo ta ra gunan Aigipto, ma ina ubu doko ra umana luaina natu i ra tarai ma ra umana luaina nat na vavaguai ta ra gunan Aigipto; ma ina pait ra balbali pire ra umana god Aigipto. ¹³ Ma ra gap ia ra vakilang pire vavat ta nam ra umana pal ava ki tana; ma ona iau. gire ra gap ina bolo lake avat, ma pa ta kinadik na tadav avat upi avat a virua tana, ba ina ubu ra gunan Aigipto.

¹⁴ Ma go ra bung na varogop ma ra vakilang na kodakodop pire vavat, ma avat a vagongom ia upi avat a pait ra lukara tadav ra Luluai tana ta kavava lavur taun tarai, da ra mangamangana ba na tur tukum. ¹⁵ Lavurua na bung avat a en ra gem ba pa i leven; ma ta ra luaina bung iat avat a vairop vue ra leven kan ra kubakuba i vavat, tago diat par dia en ra gem i leven papa ra luaina bung tuk tar ta ra valavuruana, da okole vue diat kan ra tarai Israel. ¹⁶ Ma ta ra luaina bung avat a pait ra kivung na lotu, ma ta ra valavuruana

bung damana bula, a kivung na lotu; koko avat a pait ta mangana papalum ta dir, ia kaka a nian ure ra tarai, nam uka avat a varvakai me. ¹⁷ Ma avat a nuk pa ra lukara na gem ba pa i leven, tago ta nam ra bung iat iau ga agure vairop kavava kor na tarai kan ra gunan Aigipto; kari avat a nuk pa go ra bung ta kavava taun tarai par da ra mangamangana ba na tur tukum. ¹⁸ Ta ra luaina gai ma ta ra vavinun ma a ivat na bung tana, ta ra ravian, avat a en ra gem ba pa i leven, ma na tuk tar ta ra bung a ura vinun ma tikai ta ra gai, ba i ravian. ¹⁹ Lavurua na bung koko ra leven na bang ta ra kubakuba i vavat; tago diat par dia en ra magit i leven, da okole vue diat kan ra tarai Israel, ba ta vaira ba ta gunan tuna. ²⁰ Koko avat a en ta magit ba i leven, avat a en ra gem ba pa i leven ta kavava pia na pal par.

²¹ Ma Moses i ga oro pa ra umana patuana kai ra tarai Israel ma i ga biti ta diat: Avat a pilak pa ra umana nat na sip, ma avat a takan pa diat varogop ma ra tarai ta ra kubakuba i vavat ma avat a doko ra bolo lake. ²² Ma avat a takan pa ra vinvin na isop ma avat a puk ia ta ra gap ta ra la, ma avat a kolo ra davai i va bolo ma ra ura tukul i ra matakilalat ma ra gap i ki ta ra la; ma koko ta tikai ta vavat na irop ta ra matakilalat i ra kubana tuk tar ta ra malana. ²³ Tago ra Luluai na bolo upi na ubu ra umana te Aigipto; ma ona na gire ra gap ta ra davai i va bolo ma ta ra ura tukul, a Luluai na bolo lake, ma pa na tul tar ra tena vardodoko upi na ruk ma upi na ubu avat. ²⁴ Ma avat a pait go ra magit; a mangamangana piram ma ra umana natum pa na mutu. ²⁵ Ma ba

ava tar pot ta nam ra gunan ba ra Luluai na tabar avat me varogop ma kana varvatading, avat a pait go ra mangamangana. ²⁶ Ma ba ra umana natu i vavat dia tir avat dari: Ava ra kukurai go ra mangamangana? ²⁷ avat a biti: Go ia ra tinabar ure ra bolo lake kai ra Luluai, tago i ga bolo lake ra kubakuba i ra tarai Israel aro Aigipto ta nam ra bung i ga ubu ra tarai Aigipto tana, ma i ga valaun diat ta ra kubakuba i diat. Ma ra tarai dia ga tur rururu ma dia ga lotu.

²⁸ Ma ra tarai Israel dia ga vana ma dia ga pait ia damana; da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses ma Aron, damana dia ga pait ia.

A mutuaina varmonong — A umana luaina bul dia mat

²⁹ Ma ta ra mutumut a Luluai i ga ubu ra lavur luaina natu i ra tarai ta ra gunan Aigipto, i tur pa ia ma ra luaina bul kai Parao ta ra kiki na king ma i ga tuk tar ta ra luaina bul kai ra tutana di ga varuk ia ta ra pal na banubat; ma diat par bula ra lavur nat na vavaguai, a umana luaina. ³⁰ Ma Parao i ga tut ra marum, ma diat par kana lavur tultul, ma ra tarai Aigipto par; ma i ga tup ia ra kunukula aro Aigipto, tago vakir ta tika na pal ba pa ta minat i tana. ³¹ Ma i ga oro pa Moses ma Aron ra marum ma i ga biti: Avat a tut, avat a irop balakane kaugu tarai, avat par ma ra tarai Israel; ma avat a vana, ma avat a lotu tadav ra Luluai, da ava ga vatang ia. ³² Avat a agure kavava lavur kikil na sip ma ra kikil na bulumakau, da ava ga biti, ma avat a ga vana; ma avat a tata vadoane iau bula.

³³ Ma ra tarai Aigipto dia ga vargat ra tarai Israel ba diat a tul vue lulut diat kan kadia gunan; tago dia ga biti: Avet a virua par. ³⁴ Ma ra tarai dia ga kap ra plaua ba pa i leven boko, ma kadia la ba di bing ra plaua tana, di ga pulu diat ma kadia umana mal na tubatuba, ma dia ga kap ia ta ra ul a vara i diat. ³⁵ Ma ra tarai Israel dia ga torom ta ra tinata kai Moses; ma dia ga titir upi ra lavur ngatngat na marmar di ga pait ia ma ra silva, ma ra ngatngat na marmar di ga pait ia ma ra goled, ma upi ra mal bula, ta diat ra umana te Aigipto; ³⁶ ma ra Luluai i ga maravut ra tarai, ma ra umana te Aigipto dia ga mari diat ma dia ga tabar diat ma ra magit dia ga tir diat upi ia. Ma dia ga vatur vake ra tabarikik kai ra umana te Aigipto.

A tarai Israel dia irop kan Aigipto

³⁷ Ma ra tarai Israel dia ga tur pa ra vinavana maro Rameses ma dia ga tuk uro Sukot, laptikai na mar na arip na tarai bar diat dia ga vana, ma ra lavur natu i diat bula. ³⁸ Ma a peal enana tarai dia ga varagur ma diat urama; ma ra sip ma ra bulumakau ma mangoro na vavaguai. ³⁹ Ma dia ga tun ra gem ba pa i leven ma nam ra plaua ba di ga kap vairop ia maro Aigipto tago pa i ga leven; tago di ga korot vue diat aro Aigipto, ma i ga dekdek upi diat a vavuan, ma pa dia ga vaninare ta magit na nian ure diat iat.

⁴⁰ Io, ra tarai Israel dia ga ki na vaira aro Aigipto a ivat na mar ma a utul a vinun na kilakilala. ⁴¹ Ma ba i ga par a ivat na mar ma a utul a vinun na kilakilala, ta nam ra bung iat a kor na tarai

kai ra Luluai dia ga irop kan ra gunan Aigipto. ⁴² Nam ra marum a Luluai i ga monamono tana, tago i ga agure vairop diat kan ra gunan Aigipto. A lavur tarai Israel par ta kadia lavur taun tarai diat a manga nuk pa go ra marum kai ra Luluai.

Ta umana varkurai mulai ure ra bolo lake

⁴³ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses ma Aron: A varkurai ure ra bolo lake go: pa ta tematana na ian maravut tana; ⁴⁴ ma ra lavur tultul di ga kul diat ma ra mani diat a ian tana, ona di ga poko kikul diat. ⁴⁵ A vaira ma ra tultul di vapuak ia, koko dir a ian tana. ⁴⁶ Diat a en ia tai tika na pal; ma koko una kap vairop ta ik kan ra pal; ma koko avat a bubur ta uruna. ⁴⁷ A tarai Israel par diat a pait ia. ⁴⁸ Ma ba ta vaira i ki piram ma i mainge ba na pait ra bolo lake tadav ra Luluai, boina ba na poko kikul kana tarai par, ma na vana maravai ma na pait ia; ma na varogop ma ra gunan tuna; ma koko ta tikai na en ia ba i iba upi ra pokakikil. ⁴⁹ Tikai ka ra varkurai ure ra gunan tuna ma ure ra vaira i ki pire vavat.

⁵⁰ Ma ra tarai Israel par dia ga pait go ra magit; da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses ma Aron, damana dia ga pait ia. ⁵¹ Ma ta nam ra bung iat a Luluai i ga agure vairop ra lavur kor na tarai Israel kan ra gunan Aigipto.

13

A varvadoan pire ra umana luaina bul

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: Avat a tibe tar diat par tagu di kava value diat, ² nina i vana rikai lua ta ra tatal na bul pire ra tarai Israel,

ta diat ra tarai ma ra vavaguai bula; kaugu ka diat.

A lukara na gem ba pa i leven

³ Ma Moses i ga bitai tai ra tarai: Avat a nuk pa go ra bung, a bung ava ga irop tana kan Aigipto, kan ra kuba i ra umana vilavilau; tago ra Luluai i ga. agure vairop avat kan nam ra gunan ma ra dekdek na limana; koko avat a en ra gem i leven. ⁴ Ta go ra bung ta ra gai Abib ava vana rikai. ⁵ Ma ba ra Luluai i agure vaolo u ta ra gunan kai ra tarai Kanaan, ma ra tarai Ket, ma ra tarai Amor, ma ra tarai Kivi, ma ra tarai Iebus, nina ra gunan i ga vavalima tar ia tai ra umana tamam, a gunan ba i alalir a polo na u ma ra polo na livur i kalakalami tana, i boina ba una pait go ra lotu ta go ra gai. ⁶ Lavurua na bung una en ra gem ba pa i leven, ma ta ra valavuruana bung una pait ra lukara kai ra Luluai. ⁷ Avat a en ra gem ba pa i leven ta nam ra lavurua na bung par; ma koko ta gem i leven na bang piram, ma koko ta leven na bang piram ta kaum langlangun parika. ⁸ Ma una vateten natum ta nam ra bung dari: Di pait ia ure nam ra magit ra Luluai i ga pait ia ure iau, ba iau ga vana rikai kan ra gunan Aigipto. ⁹ Ma na varogop ma ra vakilang piram ta ra limam, ma na varogop ma ra vakilang na kodakodop ta ra pal a matam, upi ra varkurai kai ra Luluai na ki ta ra ngiem; tago ra Luluai i ga agure vairop u ma ra dekdek na limana kan ra gunan Aigipto. ¹⁰ Kari una pait go ra mangamangana ta kana e ta ra kilakilala.

A bul i vana rikai lua ta ra tatal na bul

¹¹ Ma ba ra Luluai i agure vaolo u ta ra gunan kai ra tarai Kanaan, da i ga vavalima tam ma tai ra umana tamam, ma ba i tabar u me, ¹² una tibe vaire upi kai ra Luluai diat par dia vana rikai lua ta ra tatal na bul, ma ra luaina nat na vavaguai piram; a umana tutana una tul tar diat tai ra Luluai. ¹³ Ma ra lavur nat na as par una kia valaun diat ma ra nat na me; ma ona pa u mainge upi una kia valaun diat, una bubur ra inoa i diat; ma diat par a umana luaina natu i ra tarai una kia valaun diat. ¹⁴ Ma ba natum a tutana i tir u ta ra kilala namur dari, Ava go? una biti tana, A Luluai i ga agure vairop avet ma ra ongor na limana kan Aigipto, kan ra kuba i ra umana vilavilau; ¹⁵ ma ba Parao i ga papait na ole upi na pala vue avet, ra Luluai i ga ubu doko ra lavur luaina bul ta ra gunan Aigipto, a umana luaina natu i ra tarai ma ra umana luaina nat na vavaguai; kari iau tul tar tai ra Luluai nam par ba i vana rikai lua ta ra tatal na bul ma i tutana; ma ra lavur luaina ta ra umana natugu iau kia valaun diat. ¹⁶ Ma na da ra vakilang ta ra limam ma ra vipuar ta ra pal a matam; tago ra Luluai i ga agure vairop dat ma ra dekdek na limana kan ra gunan Aigipto.

A bakut ma ra biro na iap

¹⁷ Ma ba Parao i tar pala vue ra tarai, God, pa i ga agure diat ta ra nga i ga alalu ta ra gunan kai ra tarai Pilistia, ma a dovot nam ra nga pa i ga lolovina; tago God i ga biti: Kan ba ra tarai diat a gire ta vinarubu diat a nukpuku ma diat a lilikun uro Aigipto; ¹⁸ ma God i ga agure diat ta ra nga i ga alalu ta ra bil pire ra Ta Meme; ma ra tarai dia

ga kapkap ra vargal ma dia ga vana urama kan ra gunan Aigipto. ¹⁹ Ma Moses i ga kap ra ur i Iosep; tago i ga vatur vake ra vavalima kai ra tarai Israel dari: God na lalaume kapi avat, ma avat a kap ra urugu urama kan go ra gunan.

²⁰ Ma dia ga tur pa kadia vinavana maro Sukot, ma dia ga ki pit aro Etam, ta ra langun na bil.

²¹ Ma ra Luluai i ga lua ta diat ma ra bakut ta ra bung na keake upi na lue rap diat ta ra nga; ma ta ra bung na marum i ga lua ta diat ma ra ngala na biro na iap upi na vakapa are diat; upi diat a pait ra vinavana ta ra keake ma ta ra marum; ²² a bakut ta ra keake ma ra ngala na biro na iap ta ra marum pa dir ga vana balakane ra tarai.

14

Di vana vurbolo ra Ta Meme

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: ² Una ve ra tarai Israel upi diat a talil ma diat a ki boko pire Pikairot, livuan ta dir Mikdol ma ra ta, pire Baal-Sepon; avat a ki ta ra luaina matana, abara ta ra valian. ³ Ma Parao na biti ure ra tarai Israel: Dia tar vana rara ta nam ra gunan, a bil i tur kikel bat diat. ⁴ Ma ina valeo ra bala i Parao, ma na korot mur diat; ma ina vatur vake ra minamar tai Parao ma tai kana loko na tarai na vinarubu; ma ra tarai Aigipto diat a nunure boko ba iau ra Luluai. Ma dia ga pait ia damana.

⁵ Ma di ga ve ra king Aigipto ba ra tarai dia ga takap; ma ra bala i Parao ma ra bala i kana umana tultul i ga enana tadav ra tarai, ma dia ga biti: Ava go da tar pait ia, tago da tar pala vue ra tarai Israel kan ra papalum pire dat. ⁶ Ma i ga vaninare kana

kiki na vinavana ma i ga agure kana tarai; ⁷ ma i ga pilak pa laptikai na mar na kiki na vinavana, a umana vakak, ma ra lavur kiki na vinavana mutu maro Aigipto ma ra umana luluai ta diat par. ⁸ Ma ra Luluai i ga valeo ra bala i Parao, ra king Aigipto, ma i ga korot mur ra tarai Israel; ma ra tarai Israel dia ga irop ma ra dekdek na lima. ⁹ Ma ra tarai Aigipto dia ga korot mur diat, a umana os ma ra umana kiki na vinavana par kai Parao ma kana tarai na os par ma kana lavur loko na tarai na vinarubu, ma i ga tadav diat abara pire ra ta, pire Pikairot, ta ra luaina mata i Baal-Sepon.

¹⁰ Ma ba Parao i ga vana maravai, ra tarai Israel dia ga idok, ma gire, ra tarai Aigipto ba dia ga korot mur diat; ma dia ga burut na kaia; ma ra tarai Israel dia ga tangi tadav ra Luluai. ¹¹ Ma dia ga biti tai Moses: Dave, pa ta tung na minat aro Aigipto vang, tago u tar agure vairop avet upi avet a virua ta ra bil? Ta ra ava u pait go ra magit ta vevet ma u agure vairop avet kan Aigipto? ¹² Pa ave ga ve u aro Aigipto ba una nur vue avet, upi avet a torom ta ra tarai Aigipto? Tago gala avet a torom ta ra tarai Aigipto, gala na boina, ma go i kaina, tago avet a virua ka ta ra bil. ¹³ Ma Moses i ga biti tai ra tarai: Koko avat a burut, avat a tur uka, ma avat a gire ra varvalaun kai ra Luluai, nina ba na pait ia ure avat go gori; tago ra tarai Aigipto, nina ava gire diat gori, pa avat a gire vatukum mule diat. ¹⁴ A Luluai na varubu maravut avat, ma avat a ki mut uka.

¹⁵ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Ta ra ava u tangi tadav iau? Una ve ra tarai Israel ba diat

a vana ka. ¹⁶ Ma una vatur kaum buka urama, ma una tulue ra limam taun ra ta, ma una tibe varbaiane, ma ra tarai Israel diat a vurbolo livuan ta ra ta, ta ra pia i ge. ¹⁷ Ma iau, gire ina valeo ra bala i Parao, ma diat a vana vurbolo mur diat; ma ina vatur vake ra minamar tai Parao, ma tai kana loko na tarai na vinarubu, ma tai kana lavur kiki na vinavana ma tai kana tarai na os. ¹⁸ Ma ra tarai Aigipto diat a nunure ba iau ra Luluai ta nam ra bung ba iau vatur vake ra minamar tai Parao, ma tai kana lavur kiki na vinavana, ma tai kana tarai na os.

¹⁹ Ma ra angelo kai God nina i ga lue rap ra kor na tarai Israel, i ga kakari mara na lua, ma i ga vana namur bat diat, ma ra bakut i ga kakari mara na lua, ma i ga tur namur bat diat. ²⁰ Ma i ga tur livuan ta dir ra kor na tarai Israel ma ra kor na tarai Aigipto; ma a dovotina, a bakut ma ra bobotoi abara, ma i ga vakapa ka ra marum; ma go diat ma nam diat pa dia ga maravai vargil ta ra marum par.

²¹ Ma Moses i ga tulue ra limana taun ra ta; ma ra Luluai i ga tulue ra ngala na taubar, ma i ga vuvu ta nam ra marum par, ma ra bala na ta i ga ge tana da ra pia, ma ra ta i ga tur varbaiai. ²² Ma ra, tarai Israel dia ga vana vurbolo livuan ta ra ta, da ta ra pia i ge, ma ra ta i ga tur da ra ura liplip na vat ta ra papar a lima tuna ma ta ra papar a maira. ²³ Ma ra tarai Aigipto dia ga korot mur diat, ma dia ga vana vurbolo mur diat ta ra ta, a lavur os kai Parao, ma kana lavur kiki na vinavana ma kana tarai na os. ²⁴ Ma ta ra varkia na monamono ta ra malana ra Luluai i ga bobo taun ra loko na tarai na vinarubu kai

Aigipto marama ta ra biro na iap ta ra bakt, ma i ga ubu vapurpuruan ra loko na tarai na vinarubu Aigipto. ²⁵ Ma i ga vakaina vue ra umana vil ta kadia lavur kiki na vinavana, ma pa dia ga vana bulu mulai; ma ra tarai Aigipto dia ga biti: Boina dat a vilau kan ra mata i ra tarai Israel; tago ra Luluai i varubu maravut diat ure ra tarai Aigipto.

²⁶ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tulue ra limam taun ra ta, upi ra ta na alir taun ra tarai Aigipto, ma taun kadia lavur kiki na vinavana, ma taun kadia tarai na os. ²⁷ Ma Moses i ga tulue ra limana taun ra ta, ma ra ta i ga lilikun ma i ga lubu mulai ta ra malana; ma ra tarai Aigipto dia ga vilau tana; ma ra Luluai i ga vue pukue vue ra tarai Aigipto ta ra bala na ta. ²⁸ Ma ra ta i ga lilikun mulai, ma i ga vue taun ra umana kiki na vinavana, ma ra tarai na os, maia, ra loko na tarai na vinarubu par kai Parao, diat dia ga vana mur diat ta ra bala na ta; pa ta tikai ta diat i ga virua valili. ²⁹ Ma ra tarai Israel dia ga vana ta ra pia i ge ta ra bala na ta, ma ra ta i ga da ra liplip na vat pire diat ta ra papar a lima tuna ma ta ra papar a maira.

³⁰ Damana ra Luluai i ga valaun ra tarai Israel kan ra lima i ra tarai Aigipto ta nam ra bung; ma ra tarai Israel dia ga gire ra tarai Aigipto, a umana minatina, ta ra valian. ³¹ Ma ra tarai Israel dia ga gire ra ngala na magit ra Luluai i ga pait ia ta ra tarai Aigipto, ma ra tarai dia ga burut tai ra Luluai ma dia ga nurnur tai ra Luluai ma ta kana tultul Moses.

A kakailai kai Moses

¹ Ma Moses ma ra tarai Israel dia ga kakaile go ra kakailai tadav ra Luluai, ma dia ga biti dari: Ina kakailai tadav ra Luluai, tago i tar tut ma kana minamar;

I tar vue tar ra os ma ra tena ki os ta ra ta.

² A Luluai kaugu kakailai ma ra dekdekigu,

Ma ia ra varvalaun piragu;

Kaugu dekdek na God ma ina pite pa ia;

A God kai tamagu, ma ina vangala pa ia.

³ A Luluai a tena vinarubu;

A iangina — ra Luluai.

⁴ A kiki na vinavana kai Parao ma kana loko na tarai na vinarubu i tar vue tar diat ta ra ta;

Ma kana lavur vakak na luluai na vinarubu dia tar dudu ta ra Ta Meme.

⁵ A luluruna i tuba diat;

Dia tar dudu ta ra marumian da ra vat.

⁶ Luluai, a limam tuna i mong ma ra ongor,

Luluai, a limam tuna i pamar gigi ra ebar.

⁷ Ma ta kaum peal minamar u vue pukue vue diat dia tut na vinarubu ure u.

U tar vaarike kaum kankan, ma i en vue diat da ra timul i ra kunai.

⁸ A ngala na vuvu na bilaum i vatut ra tava,

Ma ra lovon ta i tur da ra buana.

A lamanana i dekdek ta ra bala na ta.

⁹ A ebar i ga biti:

Ina korot mur diat, ina tadav diat, ina tibe ra tabarikik di ga ra pa ia.

A balagu na gugu ta diat,

Ina ele pa kaugu pakat na vinarubu, ma ra limagu na kamare vue diat.

¹⁰ U ga vuvu ma kaum ubar, ma ra ta i taun diat;

Dia ga dudu da ra bol ta ra ngala na ta.

11 Luluai, ia ta diat ra umana god ba amur a vardada me?

To ia amur a varogop me ta ra minamar i ra mangamangana gomgom,

I enana ra maukuam, dia pite pa ia ma ra kakailai, ma u pait ra papalum na padapada varvo?

12 U ga tulue ra limam tuna,

Ma ra pia i konom pa diat.

13 U tar rap lue kaum tarai ma ra varmari, nina diat u tar valaun diat.

U tar agure diat ma ra dekdekim tadav ra lia na kubam.

14 A tarai dia ga valongore, ma dia ga ururian; A kinadik i tar tadav ra tarai ta ra gunan Pilistia.

15 I bilua ra nuknuk i ra umana luluai kai Edom. A dadadar i kinim vake ra umana luluai Moab, Ma ra tarai par dia ki Kanaan panie ra dekdek i diat.

16 A ngala na bunurut ma ra dadadar i tadav diat; Ure ra dekdek na limam dia ki mut da ra vat, Tuk tar ta nam ra bung ba kaum tarai, Luluai, dia tar vana alu,

Tuk tar ta nam ra bung ba kaum tarai dia tar vana alu, nina u tar kul kapi diat upi kaum.

17 Una agure vaolo boko diat ma una vaki diat ta ra luana ta kaum gunan,

Nam ra gunan, Luluai, u ga pait ia upi una ki tana, Ra pal i gomgom, Luluai, nina a limam i ga vatur ia.

18 A Luluai na varkurai pa na mutu.

19 Tago ra lavur os kai Parao dia ga vana ta ra ta ma kana lavur kiki na vinavana, ma kana lavur tarai na os, ma ra Luluai i ga valilikun ra ta taun diat, ma ra tarai Israel dia ga vana ta ra pia i ge, ta

ra bala na ta. ²⁰ Ma Miriam, a propet, tai Aron, i ga vatur tika na kudu ta ra limana; ma ra vaden par dia ga mur ia ma ra umana kudu ma ra umana malagene. ²¹ Ma Miriam i ga kakailai pire diat dari;

Avat a kakailai tadav ra Luluai, tago i tar tut ma ra minamar.

A os ma nina i ki tana, i vue tar dir ta ra ta.

A mapak na tava aro Mara

²² Ma Moses i ga agure pa ra tarai Israel kan ra Ta Meme, ma dia ga vana ta ra bil, a iangina Sur; ma dia ga vana a utul a bung ta ra bil, ma pa dia ga tikan tadav ta tava. ²³ Ma ba dia ga tadav Mara, i ga dekdek upi diat a momo ta ra tava Mara, tago i ga mapak; kari di ga vatang ra iangina Mara. ²⁴ Ma ra tarai dia ga tata na urur ure Moses, dia ga biti: Ava avet a mome? ²⁵ Ma i ga kail tadav ra Luluai, ma ra Luluai i ga vateten tar tika na davai tana, ma i ga vue tar ia ta ra tava, ma ra tava i ga kalami.

Ma ra Luluai i ga tul tar tika na varkurai ma tika na vartuluai ta diat, ma i ga valar diat ie; ²⁶ ma i ga biti: Ona u valongore bulu ra nilai ra Luluai kaum God ma ona u pait nam i takodo ta ra luaina matana, ma una torom ta kana lavur vartuluai, ma una mur kana lavur varkurai, pa ina tulue nam ra lavur minait piram ba iau ga tulue pire ra tarai Aigipto; pata, tago iau ra Luluai, nina iau valagar u.

²⁷ Ma dia ga pot aro Elim, nina a vinun ma a ura mata na tava tana, ma lavurua na vinun na inaina lama; ma dia ga ki abara pire ra tava.

16

God i tabar diat ma ra Mana

¹ Ma dia ga vana kan Elim, ma ra tarai Israel par dia ga tadav ra bil Sin, nina i ga tur livuan ta dir Elim ma Sinai, ta ra vauruana gai, a bung a vinun ma a ilima, taun kadia nirop kan ra gunan Aigipto. ² Ma ra tarai Israel par dia ga tata mukumuk ure Moses ma ure Aron ta ra bil; ³ ma ra tarai Israel dia ga biti ta dir: Gala ave virua ta ra lima i ra Luluai ta ra gunan Aigipto ba avet a ki pire ra umana kabala dia buka ma ra kirip, ma ba avet a maur ma ra bo na nian, gala na boina; ma go amur ga agure pa avet ta go ra bil, upi go ra tarai par diat a virua ma ra mulmulum.

⁴ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Gire, ina tulue ra gem marama ra bala na bakut, na da ra bata pire vavat; ma ra tarai diat a irop a bungbung par, ma diat a varurue ra tiniba ba na topa ta kopono bung, upi ina valar diat, ba diat a mur kaugu vartuluai ba pata. ⁵ Ma ta ra valaptikaina bung diat a mal pa nina ba dia kap varurue, ma na varogop ma ra tiniba ure ra ura bung.

⁶ Ma Moses ma Aron dir ga biti tai ra tarai Israel par dari: Ta ra ravian avat a nunure ba ra Luluai i ga agure vairop avat kan ra gunan Aigipto, ⁷ ma ta ra malana avat a gire ra minamar i ra Luluai; tago i tar valongore kavava tinata na urur ure; ma to ia amir, upi avat a tata mukumuk ure amir? ⁸ Ma Moses i ga biti: Na damana, ra Luluai na tul tar ra kirip ta vavat ta ra ravian, upi avat a en ia, ma a peal gem ta ra malana; tago ra Luluai i ga valongore kavava tinata na urur ava urur me

ure; ma to ia amir? Kavava tinata na urur ure ra Luluai, vakir ure amir.

⁹ Ma Moses i ga biti tai Aron: Una biti tai ra tarai Israel par dari, Avat a vana maravai ta ra luaina mata i ra Luluai, tago i tar valongore kavava tinata mukumuk. ¹⁰ Ma ba Aron i ga tatike ra tinata ta ra tarai Israel par, dia ga lingan upi ra bil, ma io, ra minamar kai ra Luluai i ga vana rikai ta ra bakut. ¹¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: ¹² Iau tar valongore ra tinata na urur kai ra tarai Israel; una tata ta diat dari: Ta ra ravian avat a en ra kirip, ma ta ra malana avat a maur ma ra gem; ma avat a nunure ba iau ra Luluai kavava God.

¹³ Ma ta ra ravian a voro i ga vana rikai, ma i ga kor ta ra gunan dia ga ki tana; ma ta ra malana a mavoko i ga va kikil ra gunan dia ga ki tana. ¹⁴ Ma ba ra mavoko i ga panie, gire, tika na magit i ga va ra pia ta ra bil, i ga vulu ma i ga ikilik, a peda ik, ma i ga pua da ra mavoko i madoldol ta ra pia. ¹⁵ Ma ba ra tarai Israel dia ga gire, dia ga biti vargil dari: Ava nam? Tago pa dia ga nunure ba ava. Ma Moses i ga ve diat ba: A gem go, nina ba ra Luluai i tabar avat me upi avat a en ia. ¹⁶ Ia go ra magit ra Luluai i ga vartuluai ure dari: Avat a varurue, tikatikai kana tiniba ure ra nian; a kopono valavalar ure tikatikai ta vavat par; ma ra umana tutana par diat a tak pa ia ure diat ta kadia lavur pal na mal.

¹⁷ Ma ra tarai Israel dia ga pait ia damana, ma dia ga varurue, ta umana a ngala ma ta umana a ikilik. ¹⁸ Ma ba dia ga valar ia ma ra valavalar, nina ba i ga varurue ra ngala, pa ta i ga tur valili pirana, ma nina i ga varurue ra ikilik, pa i ga iba

upi ta na; dia ga varurue, tikitikai varogop ma nam ba na topa ia,

¹⁹ Ma Moses i biti ta diat: Koko ta tikai na en valili tana upi na va boko tuk tar ta ra malana.

²⁰ Ma pa dia ga torom tai Moses; ma ga ta umana dia ga en valili ia upi urai na malana, ma ra umana kariuriu dia ga vana rikai tana, ma i ga angina; ma Moses i ga kulot ure diat. ²¹ Ma dia ga varvarurue ta ra malamalana ta ra bungbung par, tikitikai varogop ma nam ba na topa ia; ma ba ra keake i ga papait na dekdek vanavana, i ga polo ko.

²² Ma ta ra valaptikaina bung dia ga varvarurue a uraura tiniba na gem, a ura valavalar ure tikitikai; ma ra lavur luluai kai ra tarai dia ga pot, ma dia ga ve Moses. ²³ Ma i ga biti ta diat: la go ba ra Luluai i ga tatike dari: Ningene a ngala na bung na ningo, a Bung Sabat i gomgom tuna kai ra Luluai; avat a tun nam ava mainge, ma avat a kabalane ta nam ava mainge; ma nam par i tur valili avat a vung vake upi na topa ra bung ningene. ²⁴ Ma dia ga vung vake upi urai ga ningene da Moses i ga vartuluai tana, ma pa i ga angina, ma pa ta kariuriu tana. ²⁵ Ma Moses i ga biti: Avat a en nam go ieri; tago ieri a Bung Sabat kai ra Luluai; gori ava mama tikan upi ta na ta ra pupui. ²⁶ Laptikai na bung avat a varvarurue; ma a valavuruana bung, a Sabat, pa avat a gire tadav ta na. ²⁷ Ma ta ra valavuruana bung ta umana ta diat ra tarai dia ga irop, upi diat a varuruai, ma pa dia ga gire ta na. ²⁸ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Aivia bung boko avat a ole kaugu lavur vartuluai tana ma kaugu lavur varkurai? ²⁹ Gire,

ra Luluai i ga tar tul tar ra Bung Sabat ta vavat, kari i ga tabar avat ta ra valaptikaina bung ma ra gem ure ra ura bung; avat par tikatikai avat a ki ta kavava gunan, koko ta tikai na irop kan kana gunan ta ra valavuruana bung. ³⁰ Damana ra tarai dia ga ngo ta ra valavuruana bung.

³¹ Ma ra tarai Israel dia ga vatang ra iangina ma ra Mana; ma i ga da ra pat na davai ik, i pua; ma ba di ga en kilang ia, i ga da ra gem palar ik di pait ia ma ra polo na livur i kalakalami. ³² Ma Moses i biti: Ia go ra magit ra Luluai i ga vartuluai ure dari: Avat a vung vake tika na valavalar tana ure kavava tarai namur, upi diat a gire ra gem, nina iau ga tabar avat me ta ra pupui, ba iau agure vairop avat kan ra gunan Aigipto. ³³ Ma Moses i ga biti tai Aron: Una tak pa ta pal a tava na vat, ma una vabuka ma tika na valavalar na Mana, ma una vung ia ta ra luaina mata i ra Luluai, ma da balaure vake upi kai kavava lavur taun tarai namur. ³⁴ Da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses, damana Aron i ga vung ia ta ra luaina mata i ra Tinata na Varveai upi da balaure vake.

³⁵ Ma ra tarai Israel dia ga en ra Mana a ivat na vinun na kilala tuk tar ta nam ra bung dia ga tadav ra gunan a tarai dia ga ki tana; dia ga en ra Mana tuk tar ta nam ba dia ga tadav ra umana langun Kanaan. ³⁶ Ma tika na valavalar i ra vavinun na pakana ta ra epa.*

---

* **16:36:** A epa ia ra valavalar di mal ia ure ra mangana nian. Dir papait na varogop ma tika na beg na rais pua, 25 na kilogram ba 56 lbs.

17

A tava ta ra vat ki (Nilu 20:1-13)

¹ Ma ra tarai Israel par dia ga tut kan ra bil Sin, ma dia ga ki pit vanavana ta kadia vinavana varogop ma ra vartuluai kai ra Luluai, ma dia ga ki boko aro Repidim; ma pa ta tava abara upi ra tarai diat a mome. ² Kari ra tarai dia ga vartoto ma Moses, ma dia ga biti: Una tul tar ra tava ta vevet upi avet a mome. Ma Moses i ga biti ta diat: Ta ra ava ava takun iau? Ta ra ava ava valar ra Luluai? ³ Ma ra tarai dia ga kaina upi ta tava; ma ra tarai dia ga tata mukumuk ure Moses, ma dia ga biti: Ta ra ava u ga agure vairop avet kan Aigipto, upi avet a virua ma ra nimar, avet ma ra umana natu i vevet ma kaveve lavur vavaguai bula? ⁴ Ma Moses i ga kail tadav ra Luluai, i ga biti: Ava ina pait ia pire go ra tarai? Tago dia to na tupar iau ma ra vat. ⁵ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una vana pakit ra tarai, ma avat a varagur ma ra umana patuana kai ra tarai Israel; ma una vatur vake kaum buka, nina u ga kita ra tava alir me, ma una vana. ⁶ Gire, ina tur ta ra luaina matam abara ta ra ul a vat ki aro Koreb; ma una kita ra vat ki, ma ra tava na alir rikai tana upi ra tarai diat a momo. Ma Moses i ga pait ia ta ra luaina mata i ra umana patuana kai ra tarai Israel. ⁷ Ma i ga vatang ra iang i ra gunan ba Masa ma Meriba, ure ra vartoto kai ra tarai Israel, ma tago dia ga valar ra Luluai ma dia ga biti: Dave, ra Luluai i ki livuan ta dat ba pata?

A vinarubu ma Amalek

⁸ Ma ra tarai Amalek dia ga vut, ma dia ga varubu ma ra tarai Israel aro Repidim. ⁹ Ma Moses i ga biti tai Iosua: Una pilak pa ta umana tutana ure dat, ma una vana, una varubu ma ra tarai Amalek; ningene ina tur ta ra ul a luana ma ina vatur vake ra buka kai God ta ra limagu. ¹⁰ Io, Iosua i ga pait ra magit Moses i ga tatike tana, ma dia ga varubu ma Amalek; ma Moses ma Aron ma Kur dital ga tutua urama ta ra ul a luana. ¹¹ Ma ba Moses i ga tulue ra limana urama, Israel i ga ongor, ma ba i ga vabura ra limana, Amalek i ga ongor. ¹² Ma ra ura lima i Moses dir ka malmalu; ma dir tak pa ra vat, dir ga vung ia ta ra vavaina, ma i ga ki tana; ma Aron ma Kur dir tukatukal ra ura limana, tikai tai tika na papar, ma ta ra tikai tai ta ra papar; ma ra ura limana dir ga ongor, ma i ga tuk tar ta ra keake i ga kuba. ¹³ Ma Iosua i ga uvia pa Amalek ma kana tarai ma ra pakat na vinarubu.

¹⁴ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tumu go tai ta tika na buk upi na tur na im, ma una manga vateten Iosua tana, tago ina pun vakakit vue ra iang i Amalek ta ra vavai na bakut. ¹⁵ Ma Moses i ga pait tika na uguugu na vartabar, ma i ga vatang ra iangina ba Luluai-Nisi; ¹⁶ tago i ga biti dari: Da vatur ra vakilang kai ra Luluai. A Luluai na varvarubu vatikai ma Amalek ta ra lavur taun tarai par namur.

18

Ietro i vana tadav Moses

¹ Ma Ietro, a tena tinabar aro Midian, nimu i Moses, i ga valongore ra tinata ure ra lavur magit

God i ga pait ia ure Moses ma ure Israel kana tarai, ma ba ra Luluai i ga agure vairop ra tarai Israel kan Aigipto. ² Ma Ietro, nimu i Moses, i ga agure Sipora, a tulai, ai Moses, nina i ga tulue valilikun mule, ma a ura natuna, a ura tutana; ³ tikai ta dir a iangina Gersom, tago i ga biti: Iau ga ki na vaira ta ra gunan na vaira. ⁴ Ma ra iang i ta ra tikai Elieser, tago i ga biti: A God kai tamagu i ga maravut iau. ma i tar valaun iau kan ra pakat na vinarubu kai Parao. ⁵ Ma Ietro, nimu i Moses, diat ma ra ura natuna ma kana tulai, dia ga vana tadav Moses ta ra bil nina i ga ki tana pire ra luana kai God. ⁶ Ma i ga biti tai Moses: Iau Ietro, nimum, iau vana piram, avet ma kaum tulai ma kana ura bul tutana. ⁷ Ma Moses i ga totongo upi nimuna, ma i ga va timtimum ma i ga galum ia; ma dir ga tir vargiliiane dir ure kadir kini; ma dir ga ruk ta ra pal na mal. ⁸ Ma Moses i ga ve nimuna ta ra lavur magit ba ra Luluai i ga pait ia tai Parao ma tai ra tarai Aigipto ure ra tarai Israel, ma i ga ve ta ra lavur magit na varmonong i ga tadav diat ta ra nga, ma ba ra Luluai i ga valaun diat i tana. ⁹ Ma Ietro i ga gugu ure ra varmari kai ra Luluai tadav ra tarai Israel, tago i ga tar valaun diat kan ra lima i ra tarai Aigipto.

¹⁰ Ma Ietro i ga biti: A pite varpa tadav ra Luluai, nina i tar valaun avat kan ra lima i ra tarai Aigipto ma kan ra lima i Parao. ¹¹ Go iau nunure ba ra Luluai i lia ta diat ra lavur god, maia, ta nam ra magit iat ba dia ga arung bat diat i tana. ¹² Ma Ietro, nimu i Moses, i ga kapkap ra tinabar di tuntun ia, ma ra umana vartabar pire God; ma Aron i ga vut ma ra umana patuana kai ra tarai

Israel, upi diat a ian varurung ma nimu i Moses ta ra luaina mata i God.

*Moses i pilak pa ra umana tena kabinana
(Vart 1:9-18)*

¹³ Ma ta ra kubak tana, Moses i ga ki upi na varkurai pire ra tarai; ma ra tarai dia ga tur kikil Moses; i ga tur pa ia ta ra malana ma i ga tuk tar ta ra ravian. ¹⁴ Ma ba nimu i Moses i ga gire ra lavur magit ba i ga varvakai me pire ra tarai, i ga biti: Ava go ra magit u varvakai me pire ra tarai? Ta ra ava u ki varkolono ma ra tarai dia tur kikil u, i tur pa ia ra malana ma i tuk tar ta ra ravian? ¹⁵ Ma Moses i ga biti tai nimuna: Tago ra tarai dia tadav iau, upi diat a titir pire God; ¹⁶ ba ta magit pire diat, dia tadav iau, ma iau varkurai pire ra tarai ma ra umana talai diat, ma iau vaarike ra lavur varkurai kai God ma kana lavur vartuluai ta diat. ¹⁷ Ma nimu i Moses i ga biti tana: Go ra magit u pait ia pa i boina. ¹⁸ Tuka boko una bilua, avat par ma ra tarai dia ki piram; tago go ra papalum i mamat piram, pa i tale u pi una pait varkolono pa ia. ¹⁹ Boina ba una valongore kaugu tinata, ma ina vateten u, ma God na maravut u. Una tur ta ra luaina mata i God ure ra tarai, ma una kap ra umana mamat na magit na varkurai tadav God. ²⁰ Ma una tovo diat ta ra lavur varkurai ma ra lavur vartuluai, ma una vateten diat ta ra nga ba diat a vana tana ma ra papalum ba diat a pait ia. ²¹ Ma tikai bula: una pilak pa ra umana tena kabinana ta diat ra tarai, a umana tutana ba dia ru God ma dia dovot na dia milikuane ra vapuak ba pa i takodo; ma una tibe diat upi diat a lualua ure ra arip na marmar, ma ure ra

umana marmar, ma ure ra ilima na vinvinun, ma ure ra vinvinun; ma diat a kure ra tarai ta ra lavur bungbung par; ²² ma ra lavur ngala na magit boina ba diat a kap diat piram, ma ra lavur ikilik na magit diat iat diat a kure; damana pa na manga mamat mulai piram, ma diat a pupuak maravut u. ²³ Ona u pait go ra magit ma God bula i vartuluai damana piram, na tale u ra papalum, ma ra tarai diat a lilikun ta ra kubakuba i diat ma ra malmal.

²⁴ Ma Moses i ga torom ta ra tinata kai nimuna, ma i ga pait ra lavur magit i ga tatike. ²⁵ Ma Moses i ga pilak pa ra umana bo na tutana ta diat ra tarai Israel par, ma i ga tibe diat upi diat a lualua ure ra umana arip na marmar, ma ure ra umana marmar, ma ure ra umana ilima na vinvinun, ma ure ra umana vinvinun. ²⁶ Ma dia ga kure ra tarai ta ra lavur bungbung par; ma ra lavur mamat na magit na varkurai dia ga kap diat tadav Moses, ma ra lavur magit i ikilik diat iat dia ga kure.

²⁷ Ma Moses i ga nur vue nimuna upi na vana mulai kan ia; ma i ga vana mulai ta kana gunan iat.

19

A tarai Israel dia ki ta ra luana Sinai

¹ Ma ba a utul a gai i ga taun ra nirop kai ra tarai Israel kan ra gunan Aigipto, ta nam ra bung iat dia ga tadav ta bil Sinai. ² Ma ba dia ga vana mulai kan Repidim, ma dia ga tadav ra bil Sinai, dia ga ki boko ta ra bil; ma ra tarai Israel dia ga ki pit ta ra luaina mata i ra luana.

³ Ma Moses i ga tutua urama tadav God, ma ra Luluai i ga oro pa ia marama ra luana, ma i ga biti: Go ra magit una tatike tai ra kuba i Iakob, ma una ve ra tarai Israel dari: ⁴ Ava tar gire ra lavur magit iau tar pait ia ta ra tarai Aigipto, ma ba iau tar puak pa avat da ma ra bebea i ra taragau, ma iau tar agur pa avat piragu. ⁵ Io, ona avat a torom tuna ta ra nilaigu, ma avat a mur kaugu kunubu, ina pilak pa avat ta ra lavur vuna tarai upi avat kaugu enana tarai iat; tago kaugu ka ra rakarakan a gunagunan; ⁶ ma avat a da ra vuna tena tinabar piragu ma ra gomgom na vuna tarai! Go ra lavur tinata una tatike ta ra tarai Israel.

⁷ Ma Moses i ga pot, ma i ga oro pa ra umana patuana kai ra tarai Israel, ma i ga tul tar go ra lavur tinata ta diat ba ra Luluai i ga ve tar ia tana. ⁸ Ma ra tarai par dia ga tata bali ia, ma dia ga biti: Avet a pait ra lavur magit ra Luluai i tar tatike. Ma Moses i ga kap ra varvai ure ra tinata kai ra tarai tadav ra Luluai. ⁹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Gire, ina vana piram ta ra marut na bakut upi ra tarai diat a valongore ba ina tata piram, upi diat a nurnur vatikai tam bula.

¹⁰ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una vana tadav ra tarai, ma una vagomgom diat; ¹¹ diat a puk vagomgom kadia lavur mal ma diat a vaninara upi ra vautuluna bung, tago ta ra vautuluna bung ra Luluai na vana ur ta ra luaina mata i ra tarai ma na ki ta ra ul a luana Sinai. ¹² Ma una pait ra poro kikel ia ure ra tarai, ma una biti: Avat a balaure avat, upi koko avat a tutua ta ra luana, ma koko avat a tur ta kana langun; diat par dia rua ra luana diat a virua muka; ¹³ ba ta lima i tikai

na bili ia, da tupar ia ka ma ra vat, ba da tut ia, ba ta vavaguai ba ta tutana; ba dia valongore ra tavor, io, diat a tutua ta ra luana.

¹⁴ Ma Moses i ga vana ba marama ra luana tadav ra tarai ma i ga vagomgom ra tarai; ma dia ga puk vagomgom kadia lavur mal. ¹⁵ Ma i ga biti tai ra tarai: Avat a vaninara upi ra vautuluna bung; i tabu ra vaden pire vavat.

¹⁶ Ma ta ra vautuluna bung, ta ra malana, i ga pipi, ma i ga pala ra meme, ma a ivarat i ga ki taun ra luana, ma tika na tavor i ga tangi; ma ra tarai par ta ra gunan dia ga dadadar. ¹⁷ Ma Moses i ga agur pa ra tarai upi diat a varkuvo ma God; ma dia ga tur ta ra bit a luana. ¹⁸ Ma ra luana Sinai par i ga mi, tago ra Luluai i ga vana ba tana ma ra iap; ma ra miina i ga tubang da ra mi kai ra ubu, ma ra luana par i ga guria na kaia. ¹⁹ Ma ba ra nilai ra tavor i ga ngala vanavana, Moses i ga tata, ma God i ga tata bali ia ma ra nilaina. ²⁰ Ma ra Luluai i ga vana ba ta ra ul a luana Sinai, ma ra Luluai i ga oro pa Moses pi na vana urama ta ra ul a luana; ma Moses i ga tutua urama. ²¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una kuba, una tigel ra tarai, kan diat a rada ra poro upi diat a tadav ra Luluai ma diat a bobo, ma mangoro ta diat diat a virua. ²² Ma ra umana tena tinabar bula, diat dia maravai pire ra Luluai, diat a vagomgom diat mulai, kan ra Luluai na pait ra kamara pire diat. ²³ Ma Moses i ga biti tai ra Luluai: I dekdek upi ra tarai diat a tutua urama ta ra luana Sinai, tago u ga vartuluai dari: Una pore bat ra luana ma una vatabue. ²⁴ Ma ra Luluai i ga biti tana: Una vana ur; ma namur amur ma Aron, amur a tutua

urama; ma una tigel ra umana tena tinabar ma ra tarai upi koko diat a rada ia upi diat a tutua tadav ra Luluai kan na pait ta kamara pire diat. ²⁵ Ma Moses i ga irop, ma i ga tadav ra tarai, ma i ga ve diat.

20

A vinun na varkurai (Vart 5:1-21)

¹ Ma God i ga tatike go ra lavur tinata, ma i ga biti:

² Iau ra Luluai kaum God, nina i ga agure vairop u kan ra gunan Aigipto, kan ra kuba i ra kini na vilavilau.

³ Koko una torom tai ta ra umana god bula.

⁴ Koko una poko kaum ta tabataba, ba ta malalar i tika na magit arama ra bala na bakt, ba tika na magit ra pia, ba tika na magit ta ra tava ta ra bala na pia. ⁵ Koko una va timtibum tadav diat ma koko una torom ta diat; tago iau ra Luluai kaum God, iau a God a tena ongor, ma ina bali ra varpam kai ra tarai tadav ra umana natu i diat ma na tuk tar ta ra vautuluna ma ra vaivatina taun tarai pire diat dia milikuane iau; ⁶ ma ina mari ra vinvinun na marmar na taun tarai ta diat dia mari iau, ma dia torom ta kaugu lavur vartuluai.

⁷ Koko una vatang vakuku ra iang i ra Luluai kaum God, tago ra Luluai pa na nuk vue ra balbali pire nina i vatang vakuku ra iangina.

⁸ Una kodop ra Bung Sabat upi una ru ia.

⁹ Laptikai na bung una ongaongor, ma una pait vapar kaum papalum tana; ¹⁰ ma ra valavuruana bung ia ra Sabat kai ra Luluai kaum God; koko

avat a papalum tana, u, ba natum a tutana, ba natum a vavina, ba kaum tultul a tutana, ba kaum tultul a vavina, ba kaum vavaguai, ba ra vaira i ki ta kaum gunan; ¹¹ tago laptikai na bung ra Luluai i ga vaki ra bala na bakut ma ra rakarakan a gunagunan tana, ma ra ta, ma ra magit par i ki ta dital, ma i ga ngo ta ra valavuruana bung; ia ra vuna tago ra Luluai i ga vadoane tana ra Sabat, ma i vagomgom ia.

¹² Una ru tamam ma nam, upi na lolovina kaum nilaun ta nam ra gunan ba ra Luluai kaum God na tabar u me.

¹³ Koko una doko ta tikai.

¹⁴ Koko una po.

¹⁵ Koko una long.

¹⁶ Koko una varvai vavaongo ure ta tikai.

¹⁷ Koko i puruai ra balam upi ra pal kai ta tikai, koko i puruai ra balam upi ra vavina kai ta tikai, ba upi kana tultul a tutana, ba kana tultul a vavina, ba kana bulumakau, ba kana as, ba upi ta magit kai ta tikai.

A tarai dia burut
(Vart 5:22-33)

¹⁸ Ma ra tarai par dia ga gire ra pipi, ma ra meme, ma ra nilai ra tavur, ma ra mi ta ra luana; ma ba ra tarai dia ga gire, dia ga dadadar, ma dia ga tur aro vailik * ¹⁹ Ma dia ga biti tai Moses: U iat una tata ta vevet, ma avet a valongore; ma koko God iat na tata ta vevet, kan avet a virua. ²⁰ Ma Moses i biti tai ra tarai: Koko avat a burut, tago God i tar vut upi na valar avat ma upi ra bunurut pirana na tur ta ra luaina mata i vavat upi koko ava pait ra varpam. ²¹ Ma ra tarai dia ga tur

aro vailik, ma Moses i ga kakari maravai tadav ra bingnimuna, nina ba God i ga ki tana.

A umana varkurai ure ra umana uguugu na vartabar

²² Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una ve ra tarai Israel dari: Avat iat ava valongore ba iau ga tatata ta vavat marama ra bala na bakut. ²³ Koko avat a pait kavava ta god upi amir a tur varurung me; ta god na silva, ba ta god na goled, koko avat a pait ia upi kavavat.

²⁴ Una pait kaugu ta uguugu na vartabar, ma una vartabar tana ma kaum lavur tinabar di tuntun tar diat, ma kaum tinabar na varmaram, kaum sip ma kaum bulumakau; ta ra lavur pakana gunan ba ina vaarike tar ra iangigu tana, ina tadav u, ma ina vadoane u. ²⁵ Ma ba u pait ta uguugu na vartabar ma ra vat, koko una pait ia ma ra vat di mut mal ia, tago ona u palum ia ma kaum mumumut u tar vakaina. ²⁶ Go bula: koko una vana urama ta kaugu uguugu na vartabar ta ra koko rikai, upi koko diat a gire ra pakam tuna.

21

*A varbalaurai pire a umana tultul
(Vart 15:12-18)*

¹ Ma go ra umana varkurai una tul tar ia ta diat: ² Ona u kul ta tika na tultul, a tutana Ebraio, na kudakudar laptikai na kilala piram, ma ta ra valavuruana una pala vakuku vue. ³ Ona i tar pot a inip na tutana, na irop mulai a inip na tutana; ma ona i taulai, dir ma kana taulai dir a irop. ⁴ Ba kana lualua i tul tar ta vavina tana, ma i kava ra umana bul tutana ba ra umana bul vavina,

kana lualua na kale nam ra vavina ma ra umana natuna, ma ra tutana ka na irop. ⁵ Ma ari ona ra tultul i tata kapa ma i biti dari: Iau mari kaugu lualua, ma iau mari kaugu taulai ma ra umana natugu bula; pa iau mainge ba na pala vue iau, ⁶ io, kana lualua na agur pa ia tadav God, ma na vatur ia ta ra matakilalat, ba ta ra tukal i ra matakilalat, ma kana lualua na ing ra talingana ma ra barbar; ma na kudakudar pirana vatikai.

⁷ Ma ba ta tutana na ivure kana bul vavina upi na ki na tultul, koko una pala vue nam da ra tultul na tutana. ⁸ Ma ona kana lualua, nina i ga vakilang bat ia, pa i gugu tana, io, da kul are mule; i dekdek upi na ivure tai ra umana tematana, tago i ga tuam pa ia. ⁹ Ma ona i vakilang bat ia upi kai natuna a tutana, na pait ra magit i takodo tana, da tai natuna a vavina. ¹⁰ Ma ona na taule ta ra tikai, koko na muie ra ana kirip, ma kana mal ma ra kini na bartaulai. ¹¹ Ma ona pa i tul tar ia tana go ra utul a magit, io, na irop vakuku ka, ma koko ra varkul tana.

A umana varkurai ure ra varvakaina

¹² Nina i kita tika na tutana upi na mat, na virua muka. ¹³ Ma ona pa i parau upi ia, ma God i tul tar ia upi na ubu vatuptup ia ka, io, ina kure tar ta pakana gunan tam, ba na vilau tana. ¹⁴ Ma ona ta tutana i kankan ure ta tikai ma i ub ia ka ta ra vartuam, una ben vaire kan kaugu uguugu na vartabar upi na virua.

¹⁵ Ma nina i kita tamana ma nana na virua muka.

¹⁶ Ma nina i long ta tikai, ma i ivure, ba ona i ki ka pirana, nam na virua muka.

¹⁷ Ma nina i tata kakaina ure tamana ba nana na virua muka.

¹⁸ Ma ona ra tarai dia varngangar, ma tikai i tupar ta ra tikai ma ra vat, ba i tibul ia ma ra limana, ma pa i mat tana, i vava ka, ¹⁹ ona i tut mulai, ma i vanavana ma ra buka, io, nina i ga ub ia na langalanga; ia kaka na porong ia ure kana kini vakuku ma na maravut ia upi na lagar bulu mulai.

²⁰ Ma ba ta tikai i kita kana tultul a tutana ba kana tultul a vavina ma ra davai, ma i mat lutut, da kure bali ia. ²¹ Ma ona na laun boko ta urua ba ta utul a bung, koko da kure bali ia, tago i da i rara kana mani.

²² Ma ona ra tarai dia varngangar vargil, ma dia vakaina tika na vavina i kap bala, ma i kava pit ra bul, ma pa i kaina tai ta magit mulai namur, nam ra tutana na varkul tana, varogop ma ra varkul ra tutana kai nam ra vavina i vatang upi ia; na tul tar ia ba ra umana tena varkurai dia mulaot i tana. ²³ Ma ona ta kaina magit boko i tadav ra vavina, io, una bali ia, a nilaun ma ra nilaun, ²⁴ a kiau na mata ma ra kiau na mata, a pal a ngia ma ra pal a ngia, a lima ma ra lima, a keke ma ra keke, ²⁵ a baba na iap ma ra baba na iap, a kinkin ma ra kinkin, a pal a vidiraen ma ra pal a vidiraen.

²⁶ Ma ba tikai i tibul ra kiau na mata i kana tultul a tutana, ba ra kiau na mata i kana tultul a vavina, na pala vakuku vue ra tultul ure ra kiau na matana. ²⁷ Ma ona i tumak rubat vue ra pal a ngie i kana tultul a tutana, ba kana tultul a vavina, na pala vakuku vue ure ra pal a ngiene.

A umana varkurai ure ra tiniba kadiat dia vatur vake ra tabarikik

²⁸ Ma ona ta bulumakau i go tika na tutana, ba tika na vavina, ma dir mat, da tupar doko nam ra bulumakau, ma koko di en ra viono; ma nina ba kana ra bulumakau na langalanga. ²⁹ Ma ona damana iat ra mangamangana kai nam ra bulumakau, ma ba i ga varubu lua, ma ba di ga ve nam ra tutana ba kana, ma pa i ga veva, ma i ga doko ta tutana ba ta vavina: da tupar doko nam ra bulumakau, ma nam ra tutana ba kana na virua bula. ³⁰ Ma ona di kure tar ta varkul tana, na tul tar ia da ra varporong ure kana nilaun, a magit par ba di kure tar ia. ³¹ Ba i ga go ta bul tutana ba ta bul vavina i varogop, da pait go ra varkurai tana. ³² Ba ra bulumakau i go ta tultul a tutana, ba ta tultul a vavina, na tul tar ia ta kadir lualua a utul a vinun na pakana silva, ma da tupar doko ra bulumakau.

³³ Ma ona ta tikai i papa are ta tung, ba ona ta tikai i kal ta tung, ma pa i tuba, ³⁴ ma tika na bulumakau ba ta as i bura tana, nina ba kana ra tung na bali pa ia ma ra mani, ma ra viruana kana ka.

³⁵ Ma ona ra bulumakau kai ta tikai i ubu vakaina ra bulumakau kai ta ra tikai, ma i mat, io, dir a ivure ra bulumakau i laun, ma dir a tibe ra mataina ta dir par; ma dir a tibe bula ra viruana. ³⁶ Ma ona di nunure ba lua bula ra mangamangana iat kai nam ra bulumakau upi na varubu, ma nina ba kana pa i ga veva, na bali ra bulumakau ma ra bulumakau, ma na vatur vake ra viruana.

22

A umana varkurai ure ra varvalilikun

¹ Ba tikai i long tika na bulumakau, ba tika na sip, ma i doka, na bali ra kopono bulumakau ma ra ilima na bulumakau, ma ra kopono sip ma ra ivat na sip. ²⁻⁴ A tena nilong na varkul, ma ona pa i vung ta magit boina ba da ivure ure kana nilong. Ma ona nam ra magit i long ia na laun boko pirana, ba ta bulumakau, ba ta as, ba ta sip, na vaura bali ia.

Ona di babare ra tena kinakinau ba i lolobong, ma dia ubu doka, koko ra vartakun ure ra gapuna. Ona ra keake i tar vana rikai, da vartakun ure ra gapuna.

⁵ Ba tikai i vague kana umana vavaguai ta kana uma ba ra uma na vain, ma pa i balaure diat, ma dia vana lake ta ra uma kai ta ra tikai, na bali ia ma ra magit i boina kakit ta kana uma iat, ma ra magit i boina kakit ta kana uma na vain.

⁶ Ba ra iap i vana pangai ma i vautunge ra kait ma i imur bula ra vinvin na kon, ba ra kon i tur boko, ba ta enana magit ta ra uma, nina ba i ga vautunge ra iap na bali ia.

⁷ Ba tikai i vung kapi ta mani ba ta tabarikik pire talaina upi na balaure, ma di long ia ta ra kuba i ra tutana, a tena nilong, ona dia tikan tadav ia, na vaura bali ia. ⁸ Ona pa di tikan tadav ra tena nilong, a lualua na pal na tadav God ma da titir ba ia iat bar i ga tak pa ra tabarikik kai talaina ba pata. ⁹ Ta ra lavur vartakun, ba ure ta bulumakau, ba ta as, ba ta sip, ba ta mal ba ta enana magit i rara, nina tikai i biti tana: Go, ia ra magit! da kap kadir tinata par tadav God; ma nina ba God na kure tar ia na vaura bali ia tadav talaina.

¹⁰ Ona tikai i vatur kapi tika na as, ba tika na bulumakau, ba ta sip, ba ta enana vavaguai pire talaina upi na mataure, ma i mat ika, ba i kaina tai tika na magit, ba ona di ra pa ia, ma pa ta na i gire; ¹¹ a vavalima kai ra Luluai na tur livuan ta dir par ba pa i vatur vake ra tabarikik kai talaina, ma nina kana ra tabarikik na kapupi ia; ma koko na alube pa ta varkul. ¹² Ma ona di tar long ia na bali ia pire nina ba kana. ¹³ Ma ba ta kaina leing i tar ubu kadakadal ia, boina na kap ia upi da nunure ra dovotina; koko na kul bali nina di ga ubu kadakadal ia.

¹⁴ Ma ba tikai na kail ta vavaguai tai talaina, ma i kaina tai ta magit ba ona i mat, ma nina ba kana pa i ki pirana, na kul bali ia ka. ¹⁵ Ari nina ba kana i ki pirana, koko na varkul ure; ma ona ia ra magit ba di tokom ia, io, kana totokom na topa ia.

Ta umana varkurai ure ra lotu ma ra bo na mangamangana

¹⁶ Ba tikai i vo pa ra inip na vavina ba pa di vakilang bat ia, ma dir po me, na pait ra varkukul ure upi na taulai me. ¹⁷ Ona tama i ra inip na vavina i ole upi na tul tar ia tana, na kul ia ka ma ra magit i topa ra varkul ure ra inip na vavina.

¹⁸ Koko una mulaot ba ra tena agagar, a vavina, na laun piram.

¹⁹ Nina dir pait ra kaina ma ra vavaguai na virua muka.

²⁰ Nina ba i pait ra tinabar tadav ta enana god ma vakir tadav ra Luluai kaka, nam na virua muka.

²¹ Ma koko una pait ta magit i rara tai ta vaira, ma koko una arung bat ia, tago ava ga ki na vaira

ta ra gunan Aigipto. ²² Koko ava vakadik ta ua na vavina ba ta nat na ling. ²³ Ona u vakadik dir ma ta mangamangana ma dir tangi tadav iau, ina valongore muka kadir tinangi; ²⁴ ma kaugu kankan na ngala, ma ina ubu doko u ma ra pakat na vinarubu; ma kavava umana taulai diat a ua na vavina boko, ma ra umana natu i vavat diat a ki na nat na ling ika.

²⁵ Ona tikai a luveana ta kaugu tarai piram i kail pa ra mani tam, koko una da ra tena piapie mani pirana, ma koko una kure tar ta vavatur tana. ²⁶ Ba u vatur vake ra mal kai ta tikai da ra vuvung varirap, una vamule tana ba ra keake i vana ba; ²⁷ tago nam uka kana tubatuba, kana olovoi ure ra pal a pakana; na va ma ra ava? Ma ona i tangi tadav iau, ina valongore, tago iau a tena varmari.

²⁸ Koko una vul God, ma koko una tata vakaina ra lualua kai kaum tarai.

²⁹ Koko una muie vake ra vartabar ta ra peal vuai kaum uma ma ra polo i ra vuai ra vain. A luaina ta diat ra umana natum, a umana tutana, una tabar iau me. ³⁰ Damana una pait ia bula ma kaum nat na bulumakau ma kaum nat na sip; lavurua na bung na ki pire tinana, ma ta ra valavutuluna una tabar iau me.

³¹ Ma avat kaugu tarai, avat a gomgom; kari koko avat a en ra kanomong i ta vavaguai di ubu kadakadal ia ara ra pui; avat a tabar ika ra umana pap me.

23

A varkurai i dovot ma i varogop

¹ Koko una vatang vanavana ra varvai vavaongo, ma koko una maravut nina i rara ma ra varvai i gegagege. ² Koko una mur ra nuknuk i ra kor upi ra kaina; ma koko una varvai maravut ta ra magit na vartakun vardada ma ra nuknuk i ra kor ika upi una pukue varara ra varkurai; ³ ma koko una maravut vakuku ra luveana ta kana vavaarikai.

⁴ Ari u varkuvo ma ra bulumakau ba ra as kai kaum ebar, ba i vana rara, una agure vatalil ia pirana. ⁵ Ma ona u gire ra as kai kaum ebar, ma i tup ia ra kinakap, koko una nur vue, una maravut ia ka.

⁶ Koko una pukue vakaina ra varkurai ure kaum luveana ta kana vavaarikai. ⁷ Una tur irai kan ra vartakun vavaongo, ma koko nina i tuptup ma i takodo na virua; tago pa ina varkurai maravut ta tena varpiam. ⁸ Ma koko una alube pa ta vartabar, tago ra vartabar i vapula bat nina i kapa ra matana, ma i pukue vakaina ra magit kai ra tena takodo.

⁹ Ma koko una ki taun ra vaira, tago ava nunure ra nuknuk ta ra bala i ra vaira, tago ava ga ki na vaira ta ra gunan Aigipto.

A valavuruana kilala ma ra valavuruana bung

¹⁰ Ma laptikai na kilala una vavauma ta kaum gunan ma una varurue ra vuaina, ¹¹ ma ra valavuruana kilala una nur vue upi na ngo ma na tur vakuku; upi ra umana luveana ta kaum tarai diat a ian; ma nam ba dia en valili ia, a umana leing ta ra gunan diat a en ia. Damana bula una pait ia ure kaum uma na vain ma ure kaum uma na oliva.

¹² Laptikai na bung una papalum tana, ma ta ra valavuruana una ngo, upi kaum bulumakau ma kaum as dir a ngo, ma ra natu i kaum tultul a vavina ma ra vaira dir a ongor mulai.

¹³ Ma ra lavur magit iau tar tatike ta vavat, avat a nuk pa diat, ma koko avat a nuk pa ra iang i ra umana enana god, koko avat a vatang diat ma ra ngie i vavat.

*A utul a mamat na lukara
(Nir 34:18-26; Vart 16:1-17)*

¹⁴ Una vautul ma ra pait lukara ure iau ta ra kilakilala. ¹⁵ Una pait ra lukara na gem ba pa i leven; lavurua na bung una en ra gem ba pa i leven, da iau ga vartuluai piram, ta ra bung iau ga tibe ta ra gai Abib, tago ta nam ra gai u ga irop kan ra gunan Aigipto; ma koko ta tikai na vana rikai vakuku piragu; ¹⁶ ma una pait ra lukara na nidodoko ma ra luaina vuai kaum papalum, a vuai nam iat ba u vavaume ta ra uma; ma ra lukara ure ra ngala na varurue magit ta ra mutuai ra kilala, ba u varurue ra vuai kaum lavur papalum ta ra umauma. ¹⁷ Kaum lavur tutana diat a vautul a tur rikai ta ra luaina mata i ra Luluai God.

¹⁸ Koko una tul tar ra gapu i kaugu tinabar ma ra gem i leven, ma koko ava vung ra bira ure kaugu lukara upi na va ra marum par tuk tar ta ra malana.

¹⁹ Ra luaina ta ra luaina vuai kaum uma una kap ia ta ra kuba i ra Luluai, kaum God.

Koko una kabalane ra nat na me ta ra polo na u i tinana.

A Luluai i tulue kana angelo upi na lue ra tarai Israel

²⁰ Gire iau tulue tika na angelo na lua tam upi na mataure u ta ra nga, ma upi na agure pa u tadav nam ra gunan iau ga vaninare. ²¹ Una kapupi ia, ma una torom ta ra nilaina; koko una piam vue, tago pa na nur vue kaum varpiam; tago ra iangigu i tur tana.

²² Ma ona u torom ta ra nilaina, ma una pait vapar ra lavur magit ba ina tatike, iau a ebar tadav kaum lavur ebar, ma a tena tur varbat pire diat dia tur bat u.

²³ Tago kaugu angelo na lualua tam, ma na agure u pire ra tarai Amor, ma ra tarai Ket, ma ra tarai Peres, ma ra tarai Kanaan, ma ra tarai Kivi, ma ra tarai Iebus; ma ina li vue diat. ²⁴ Koko una va timtimum tadav kadia umana god, ma koko una torom ta diat, ma koko una mur kadia lavur mangamangana; ma una vue pukue vue diat, ma una pamar gigi ra lavur vat dia ga vatur ia. ²⁵ Ma avat a torom tadav ra Luluai kavava God, ma na vadoane kaum nian ma kaum nimomo; ma ina tak vue ra minait livuan kan u. ²⁶ Pa ta vavina na kakava kakaina ma pa ta na na biu ta kaum gunan; ina pait ot pa ra lavur bung mutu ure kaum nilaun.

²⁷ Ina tulue kaugu varvadadar na lua tam, ma ina vapurpuruan ra lavur tarai nina ba una tadav diat, ma ina kure kaum lavur ebar upi diat a takap kan u. ²⁸ Ma ina tulue ra varubu kakap na lua tam, ma diat a korot vue ra tarai Kivi, ma ra tarai Kanaan, ma ra tarai Ket kan ra luaina matam. ²⁹ Pa ina korot vue diat kan ra luaina matam ta ra kopono kilala, kan ra gunan na pui

ka ma ra umana leing ta ra pui diat a pepeal ma diat a vakaina u. ³⁰ Ina korot vue diat vanavana ta ra luaina matam tuk tar ta ra bung una pepeal tana, ma una kale pa ra gunan. ³¹ Ma ina pait kaum langun pi na tur pa ia ta ra Ta Meme ma na tuk tar ta ra ta kai ra tarai Pilistia, ma mara ra bil tuk tar ta ra Tava Alir; tago ina tul tar ra tarai ta nam ra gunan ta ra limam, ma una korot vairop vue diat ta ra luaina matam. ³² Koko ava pait ta kunubu ma diat, ba kadia lavur god. ³³ Koko diat a ki ta kaum gunan, kan diat a varirap u ta ra varpiam tadav iau; tago ona u toratorom ta kadia lavur god, na varogop uka ma ra kun piram.

24

A nimulaot ure ra kunubu

¹ Ma i ga biti tai Moses: Avat a tutua tadav ra Luluai, avat ma Aron ma Nadab ma Abiu, ma lavurua na vinun na patuana kai ra tarai Israel, ma avat a lotu maro vailik. ² Ia kaka Moses na vana maravai pire ra Luluai, ma koko diat a kakari maravai, ma koko ra tarai diat a tutua varurung me.

³ Ma Moses i ga tadav ra tarai, ma i ga ve diat ta ra lavur tinata par kai ra Luluai, ma ra lavur varukurai; ma ra tarai par dia tata balbali ma ra kopono nilai diat, ma dia biti: A lavur tinata ra Luluai i ga tatike, avet a pait diat, ⁴ Ma Moses i ga tumu vake ra lavur tinata kai ra Luluai, ma i ga tut ra malana ikilik, ma i ga pait ra uguugu na vartabar ta ra bit a luana, ma i ga vatur a vinun ma a ura vat varogop ma ra vinun ma a ura vuna tarai Israel. ⁵ Ma i ga tulue ra umana

barmana kai ra tarai Israel, ma dia ga tul tar ra umana tinabar di ga tuntun tar diat tai ra Luluai, ma dia ga vartabar tar ra umana bulumakau bula upi ra tinabar na varmaram tadav ra Luluai. ⁶ Ma Moses i ga tak pa ra ngungu ta ra gap, ma i ga lolonge tar ia ta ra umana la, ma ta ra ngungu i ga apur ra uguugu na vartabar me. ⁷ Ma i ga tak pa ra buk na kunubu, ma i lululuk ta ra mata i ra tarai. Ma dia ga biti: Nam ra lavur magit ra Luluai i tar tatike, avet a pait ia, ma avet a toratorom. ⁸ Ma Moses i tak pa ra gap, ma i apur ra tarai me, ma i biti: Gire ra gapu i ra kunubu, nina ra Luluai i ga pait ia pire vavat ure go ra lavur tinata.

⁹ Ma Moses ma Aron, Nadab ma Abiu dia ga tutua urama ma lavurua na vinun na patuana kai ra tarai Israel; ¹⁰ ma dia gire ra God kai Israel; ma ta ra vavai na kauna i da ra tamataman di mal ia ma ra vat na sapir, ma i ga kadenger da ra lao arama liu. ¹¹ Ma pa i ga bili vakaina ra umana lualua kai ra tarai Israel; ma dia gire God ma dia ga ian ma dia ga momo.

Moses i ki ta ra ul a luana Sinai

¹² Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tutua tadav iau ta ra luana ma una ki ie; ma ina tul tar ta umana pal a vat tam ma ra tinata na varkurai ma ra umana vartuluai, nina iau ga tumu ia, upi una tovo tar ia ta diat. ¹³ Ma Moses i ga tut, dir ma kana tultul Iosua; ma Moses i ga tutua urama ra luana kai God. ¹⁴ Ma i ga biti tai ra umana patuana dari: Avat a ki ung pa amir ati tuk tar ta nam ba amir a tadav mule avat; ma Aron ma Kur dir a ki pire vavat; ba tikai i mainge ta varkurai ure ta magit, boina ba na tadav dir.

¹⁵ Ma Moses i tutua urama ra luana, ma ra bakut i ga pulu bat ra luana. ¹⁶ Ma ra minamar i ra Luluai i ga ki ta ra ul a luana, ma ra bakut i turup bat ia laptikai na bung; ma ta ra valavuruana bung i ga oro pa Moses marima ra bala na bakut. ¹⁷ Ma di ga gire ra minamar kai ra Luluai, i ga da ra ngangap na iap ta ra ul a luana ta ra mata i ra tarai Israel. ¹⁸ Ma Moses i ga ruk ta ra bala na bakut, ma i ga tutua urama ta ra ul a luana; ma Moses i ki a ivat na vinun na bung na keake ma a ivat na vinun na bung na marum ta ra ul a luana.

25

A tarai Israel diat a tak tar ra vartabar (Niir 35:4-9)

¹ Ma ra Luluai i ga tatike ra tinata tai Moses dari: Una ve ra tarai Israel, ba diat a tak tar ra tinabar tagu; ² avat a alube pa ia ta diat par ba ra bala i diat i mariga tana. ³ Ma go ia ra tinabar ba avat a vatur vake ta diat: a goled ma ra silva, ma ra palariam gobol; ⁴ a mal i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau, ma ra ivuna me; ⁵ ma ra pal a sip di puk vameme pa ia, ma ra pal a me, ma ra davai akasia; ⁶ a dangi ure ra lamp, a lavur magit i ang na vuvuvul ure ra dangi na varku ma ure ra mi na lotu i ang na katkat; ⁷ a vat na onik ma ra vat na marmar ure ra mal na bongobongo ma ure ra popopoi. ⁸ Ma diat a pait kaugu ta gomgom na pal upi ina kiki livuan ta diat. ⁹ Avat a pait ia upi na varogop tuna ma ra lavur magit ina vaarike tam, varogop ma ra

valavalar ure ra Pal ma ra valavalar ure ra lavur tabarikik tana.

A Bok na Tinata
(Niir 37:1-9)

¹⁰ Ma diat a pait tika na bok ma ra davai akasia; kana lolovina na varogop ma a ura malmalikun ma ra ngungu ma ra tababana varogop ma tika na malmalikun ma ra ngungu, ma tika na malmalikun ma ra ngungu a tuluaina. ¹¹ Ma una vung vapetep tar ra goled tuna tana, ta ra balana ma ta ra tamuruna, ma una mar kikil ra ul a bok ma ra goled. ¹² Ma una mal a ivat na ngovo ure, ma una pait vake diat ta ra ivat na kakene; a ura ngovo dir a tur tai tika na paparaina, ma ta ra urua tai ta ra tikai. ¹³ Ma una pait ra ivu kip ma ra davai akasia, ma una vung vapetep tar ra goled tana. ¹⁴ Ma una ule tar ra ura kip ta ra ngovo ta ra papar a bok, upi da kip ia me. ¹⁵ Ra ura kip dir a tur vatikai ta ra ngovo na kip, koko da ule vue dir kan ia. ¹⁶ Ma una poe ra tinata, ba ina tul tar ia tam boko, ta ra bala na bok.

¹⁷ Ma una mal tika na tubatuba ma ra goled tuna; kana lolovina na varogop ma a ura malmalikun ma ra ngungu, ma a tababana na da ra malmalikun ma ra ngungu. ¹⁸ Ma una mal a ura angelo ma ra goled ba di tutut ia, ma dir a ki ta ra ura ngungu na tubatuba. ¹⁹ Ma una pait tika na angelo tai tika na nguna, ma tika na angelo tai ta ra nguna; dir a kidoloina ka ma ra tubatuba ta ra ura nguna. ²⁰ Ma ra ura angelo dir a pala ra bebea i dir urama ma dir a turup ra tubatuba me, ma dir a bobo varkuvo; ra mata i ra ivu angelo na lingan tadav ra tubatuba. ²¹ Ma una vaki ra tubatuba

urama ta ra ul a bok, ma una poe ra tinata, ba ina tul tar ia tam, ta ra bala na bok. ²² Ma dor a varkuvo ie; ina ki arama ra tubatuba livuan ta ra ura angelo ta ra ul a bok na tinata, ma dor a pirpir ure ra lavur magit, ba ina vartuluai me piram upi kai ra tarai Israel.

*A Vuvuvung na Nian ure ra Gem na Ginigira
(Niir 37:10-16)*

²³ Ma una pait tika na vuvuvung na nian ma ra davai akasia; kana lolovina na varogop ma tika na papar, ma ra tababana na varogop ma tika na malmalikun, ma ra tuluaina tika na malmalikun ra ma ngungu. ²⁴ Ma una vung vapetep tar ra goled tuna tana, ma una mar kikil ia ma ra goled. ²⁵ Ma una pait tika na pal a davai kikil ia, a tababana na varogop ma ra tababa na lima, ma una mar kikil ra pal a davai arama. ²⁶ Ma una mal a ivat na ngovo ure ma ra goled, ma una vung ra ngovo ta ra ivat na nguna ta ra ivat na kakene. ²⁷ Ra ivat na ngovo diat a tur maravai pire ra pal a davai i vana kikil ia, ma da ule tar ra kip tana, upi da kip ra vuvuvung me. ²⁸ Ma una pait ra kip ma ra davai akasia, ma una vung vapetep tar ra goled tana, upi da kip ra vuvuvung me. ²⁹ Ma una mal pa kana umana la, ma ra umana momamomo, ma ra umana pal a tava ma ra umana la upi da lolongoi me; una pait diat ma ra goled tuna. ³⁰ Ma una vung vatikene pa ra gem na ginigira ta ra luaina matagu.

*A Turtur na Birao i Goled
(Niir 37:17-24)*

³¹ Ma una pait ra turtur na birao ma ra goled tuna; una tutut mal ra turtur na birao, a bitina ma ra livuana; a matana pupuna, ma ra pupuluna, ma ra mapina pupuna diat a kidoloina me; ³² ma laptikai na ingarina ta ra ura paparaina; a utul a ingar i ra turtur na birao tai tika na paparaina ma a utul a ingarina tai ta ra paparaina; ³³ a utul a matana pupuna da ra pupuna i papala tai tika na ingarina, a pupuluna ma ra pupuna; ma a utul a matana pupuna da ra pupuna i papala tai ta ra ingarina, a pupuluna ma ra pupuna; damana ure ra laptikai na ingarina ba dia vana rikai ta ra turtur na birao; ³⁴ ma ta ra turtur na birao a ivat na matana pupu na davai da ra pupuna i papala, a pupuluna ma ra mapina pupuna; ³⁵ tika na pupuluna ta ra vavai ra ura ingarina, na kidoloina me, ure ra laptikai na ingaingarina dia vana rikai ta ra turtur na birao. ³⁶ A umana pupulu i diat ma ra umana ingar i diat diat a kidoloina ka me; una pait vapar ia ka ma ra goled tuna ma una tutut mal ia. ³⁷ Ma una pait lavurua na matana lamp tana; ma diat a valiting ra umana lamp upi diat a vakapa ra maup ta ra luaina mata i diat. ³⁸ Una pait kana kia ma ra goled tuna, ma damana bula kana la. ³⁹ Una pait ia ma tika na talant* na goled tuna, damana go ra lavur tabarikik bula. ⁴⁰ Ma una nuk pa ia, upi una pait tuna diat varogop ma ra valavalar u ga gire ta ra ul a luana.

---

* **25:39:** A talant i da ra mamat i tika na beg na braun rais; ba di valar ra silva ba ra goled me i da ra valavalar na mani.

26

A Pal na Mal (Nir 36:8-38)

¹ Ma tikai bula: Una pait ra Pal ma ra vinun na mal, a mal kumau di ga viri ia, a mal i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna; una tul tar ra tena viri mal tututumu upi na viri tar ra umana angelo tana. ² Ra lolovina kai tikatika na mal na varogop ma lavurua na pokono, ma tikatikai a tababana na varogop ma tika na pokono; ma ra valavalar kai ra umana mal par na varogop uka.

³ Da kubu guve ta ilima na mal ma ta ra ilima bula. ⁴ Ma una pait ra umana pipidikol ma ra blu marut ta ra luaina vuna mal ta nam ra nguna ba da kubu guve dir tana ma ta ra tikai; ma una pait ia damana bula ta ra ngu i ra vauruana vuna mal.

⁵ A ilima na vinun na pipidikol una pait ia ta ra luaina vuna mal, ma a ilima na vinun una pait ia ta ra ngu na mal ta ra vauruana vuna mal; a lavur pipidikol diat a tur vartalai. ⁶ Ma una pait a ilima na vinun na al vakai ma ra goled, ma una al varpakane guve ra lavur mal ma ra al vakai; ma ra Pal na kidoloina ka.

⁷ Ma una pait ra umana mal ma ra ivuna me ure ra mal na tubatuba ta ra Pal; a vinun ma tika na mal una pait ia. ⁸ Ma tikatika na mal a lolovinana na varogop ma lavurua na pokono ma tika na papar, ma ra tababana na varogop ma tika na pokono; ma ra valavalar ure nam ra vinun ma tika na mal na varogop uka. ⁹ Ma una pakan guve a ilima na mal upi diat a tikai, ma damana laptikai na mal upi diat a tikai, ma ra valaptikaina una pin likun ia ta ra luaina pal na mal. ¹⁰ Ma una

pait a ilima na vinun na pipidikol ta ra ngu na mal ta ra luaina vuna ma a ilima na vinun ta ra ngu na mal ta ra vauruana vuna.

¹¹ Ma una pait a ilima na vinun na al vakai ma ra palariam gobol, ma una vung ra al vakai ta ra pipidikol, ma una pakan guve ra pal na tubatuba upi na kidoloina. ¹² Ma nam ra pakana i tur valili ta ra mal na tubatuba, nam ra papar a mal i tur valili na taba rikai taun ra tamuru i ra Pal. ¹³ Tai tika na papar na taba rikai taun ia tika na malmalikun, ma tai ta ra papar tika na malmalikun bula ta nam ba i ki valili ta ra lolovina i ra mal, upi na tuba ra ura papar a Pal. ¹⁴ Ma una pait tika na tubatuba ure ra pal na mal ma ra pal i ra sip, ba da puk vamema, ma tika na tubatuba mulai arama tana ma ra pal a me.

¹⁵ Ma una mal pa ra umana pal a davai, a akasia, ure ra Pal, ma una vatur diat. ¹⁶ Kadia lolovina na varogop ma a ura pokono ma a papar, ma a tababa i diat na varogop ma tika na malmalikun ma ra ngungu. ¹⁷ A ura ot dir a tur ta ra pal a davai tikitikai, ma da pakan guve dir; damana una pait ia ta ra lavur pal a davai ure ra Pal. ¹⁸ Ma una pait ra lavur pal a davai ure ra Pal, a ura vinun ure ra papar a taubar. ¹⁹ Ma una mal pa a ivat na vinun na kiki ma ra ngovo tana; una pait diat ma ra silva ma diat a tur na vavai ra ura vinun na pal a davai; a ura kiki ma ra ngovo tana ta ra vavai tika na pal a davai ure kana ura ot, ma a ura kiki ma ra ngovo tana na vavai tai ta ra pal a davai ure kana ura ot. ²⁰ Ma ure ra vauruana papar a Pal, ta ra papar a labur a ura vinun na pal a davai; ²¹ ma kadiat a ivat na vinun na kiki

ba di pait ia ma ra silva; a ura kiki ta ra vavai tika na pal a davai, ma a ura kiki na vavai tai ta ra tikai. ²² Ma ure ra vabuman na pal ta ra papar a taoai una pait laptikai na pal a davai. ²³ Ma una mal pa a ura pal a davai ure ra ura ngu na pal ta ra vabuman. ²⁴ Dir a tur vartalai ra pia ma na tuk urama ta ra luaina lok; na damana ure dir; dir ure ra ura ngu na pal. ²⁵ Ma a lavutul na pal a davai ma kadia lavur kiki na silva, a vinun ma laptikai na kiki; a uraura kiki ure tikatika na pal a davai.

²⁶ Ma una mal pa ra umana davai, a akasia, ma diat a va bolabolo ta ra pal a davai i tur; a ilima ure ra pal a davai tai tika na papar a Pal, ma a ilima ure ta ra tika na papar a Pal, ²⁷ ma a ilima ure ra pal a davai ta ra vabuman i ra Pal ta ra papar a taoai. ²⁸ Ma ra davai, nina i va bolo ra pal a davai, ma i tur livuan, a kidoloina ka, na tur pa ia tai ta tika na ngu na pal ma na tuk tai ta ra tikai. ²⁹ Ma una vung vapetep tar ra goled ta ra pal a davai, ma una mal pa kadia lavur ngovo ma ra goled ure ra umana vabolo. ³⁰ Ma una vatur ra pal vardada ma ra valavalar u ga gire ta ra ul a luana.

³¹ Ma una pait ra mal na rurua kutu i blu marut, ma i meme marut ma i meme tuna, ma ra mal kumau di ga viri ia; a tena viri mal tututumu na pait ra umana angelo tana; ³² ma una vakaite tar ia ta ra ivat na tukal na davai akasia, ba una vung vapetep tar ra goled ta diat; kadia ot likun da pait ia ma ra goled, ma diat a tur ta ra ivat na kiki na silva. ³³ Ma una vakaite ra mal na rurua kutu ta ra vavai ra al vakai, ma una vung vabakite ra bok

na tinata ta ra mal na rurua kutu, ma ra mal na rurua kutu na tibe varbaiane dir a pakana pal i gomgom ma ra pakana i tabu kakit. ³⁴ Ma una vung ra tubatuba ta ra ul a bok na tinata ta ra pakana pal i tabu kakit. ³⁵ Ma una vung vaarike ra vuvuvung na nian ta ra pakana pal i gomgom ma ra turtur na birao ta ra papar a taubar ta ra Pal, dir a tur vartalai ma ra vuvuvung na nian; ma una vung ra vuvuvung na nian ta ra papar a labur.

³⁶ Ma una pait ra mal na poraporo ure ra matakilalat i ra pal na mal, una pait ia ma ra blu marut, ma ra meme marut, mā ra meme tuna ma ma ra mal kumau di ga viri ia, a tena niingit guvai na mal tututumu na pait ia. ³⁷ Ma una pait a ilima na tukal ma ra davai akasia, ma una vung vapetep tar ra goled ta diat; una pait kadia ot likun ma ra goled; ma una mal pa a ilima na kiki ure diat ma ra palariam gobol.

27

A Uguugu na Vartabar ure ra tinabar di tun tar ia
(Niir 38:1-7)

¹ Ma una pait ra uguugu na vartabar ma ra davai akasia; kana lolovina a ilima na malmalikun ma ra tababana a ilima na malmalikun; ma ra ivat na paparaina diat a varogop uka; ma ra tuluaina a utul a malmalikun. ² Ma una mal tar ra ivat na ramuna ta ra ulu i ra ivat na bukuna; a uguugu ma ra ivat na ramuna diat a kidoloina ka, ma una vung vapetep tar ra palariam gobol tana. ³ Ma una pait kana umana la na kabu, ma

kana umana kulkulup ma kana umana la na tava, ma kana umana kono ure ra kanomong, ma kana umana la na lakit. Kana lavur tabarikik una pait ia ma ra palariam gobol. ⁴ Ma una pait tika na liplip na ubene tana ma ra palariam gobol, ma una mal ra ivat na ngovo ta ra liplip na ubene ta ra ivat na nguna. ⁵ Ma una vung ia ta ra vavai ra vanavana kikel ta ra uguugu na vartabar, ma koko na tuk urama kakit, na ki pit ika. ⁶ Ma una pait ta ura kip ma ra davai akasia, ma una vung vapetep tar ra palariam gobol tana. ⁷ Ma da ule tar ra ura kip ta ra umana ngovo, ma ra ura kip dir a tur ta ra ura papar a uguugu na vartabar upi da kip ia me. ⁸ Una pait ia ma ra pal a davai, ma ra balana na pobono ko; varogop u tar gire ta ra ul a luana, damana una pait ia.

*A Bala na Gunan i ra Pal na Mal
(Niir 38:9-20)*

⁹ Ma una liplip bat ra bala na gunan ure ra Pal; una vakaite ra umana mal ta ra papar a taubar tana, a mal kumau ure ra bala na gunan, ma kana lolovina na varogop ma a ura vinun ma a ilima na pokono ure tika na papar; ¹⁰ ma a ura vinun na tukul tana, ma a ura vinun na kiki ure, da pait ia ma ra palariam gobol; da pait ra ot likun ure ma ra silva, ma damana bula ra umana vipuar tana. ¹¹ Ma damana bula ta ra papar a labur, una vakaite ra umana mal, ma kana lolovina na varogop ma a ura vinun ma a ilima na pokono, ma a ura vinun na tukul tana, ma a ura vinun na kiki ure, da pait ia ma ra palariam gobol; da pait ra ot likun ure ma ra silva, ma damana bula ra umana vipuar tana. ¹² Ma ta ra papar a taoi a

mal ure ra bala na gunan na varogop ma a vinun ma a ura pokono ma a papar, ma a vinun na tukul ma a vinun na kiki. ¹³ Ma ra tababa i ra bala na gunan ta ra papar a taur na varogop ma ra vinun ma a ura pokono ma a papar. ¹⁴ A mal ure tika na papar ta ra mataniolo na varogop ma a utul a pokono ma a utul a malmalikun; a utul a tukul ma a utul a kiki tana. ¹⁵ Ma ure ta ra papar a mal na varogop ma a utul a pokono ma a utul a malmalikun bula; a utul a tukul ma a utul a kiki tana. ¹⁶ Ma ure ra mataniolo ta ra bala na gunan da pait tika na mal na poraporo ma na varogop ma a ilima na pokono; da pait ia ma ra blu marut, ma ra meme marut, ma ra meme tuna, ma ra mal kumau, a tena niingit guvai na mal na mal kapi ia; a ivat na tukul ma a ivat na kiki tana. ¹⁷ Ma da vi puar ra lavur tukul ai ra bala na gunan ma ra silva; kadia lavur ot likun a silva, ma kadia lavur kiki a palariam gobol. ¹⁸ Ra lolovina kai ra bala na gunan na varogop ma a ura vinun ma a ilima na pokono, ma ra tababana na varogop ma a vinun ma a ura pokono ma a papar, ma a tuluaina na varogop ma tika na pokono ma tika na malmalikun, da pait ia ma ra mal kumau di ga viri ia, ma kadia kiki a palariam gobol. ¹⁹ Ma ra lavur tabarikik na papalum kai ra Pal, ma kana lavur ot, ma ra lavur ot ure ra liplip na bala na gunan, da pait diat ma ra palariam gobol.

A varbalaurai na Lamp
(Levi 24:1-4)

²⁰ Ma una vartuluai pire ra tarai Israel upi diat a kap ra bo na dangi na oliva tuna piram ure ra kapa upi ra lamp na birao vatikai. ²¹ Aron ma ra

umana natuna diat a vung bulu ia ta ra varbarat, ta ra ravian ma na tuk tar ta ra malana, ta ra luaina mata i ra Luluai, ma diat a tur ta ra pakana pal mamati ta ra mal na rurua kutu, nina ba ra Tinata i bakit tana; ma ra tarai Israel diat a mur go ra vartuluai vatikai ta kadia lavur taun tarai mutu.

28

A mat kai ra umana tena tinabar (Niir 39:1-31)

¹ Ma ta diat ra tarai Israel una agur pa turam Aron ma ra umana natuna piram upi diat a kudakudar piragu ma ra papalum na tena tinabar, Aron, Nadab ma Abiu, Eleasar ma Itamar, a umana natu i Aron. ² Ma una pait ra umana gomgom na mal upi kai turam Aron ure ra minamar ma ra minong. ³ Ma una ve diat par, a umana melem na tutana nina iau ga vabuka diat ma ra kabinana, upi diat a pait ra umana mal kai Aron upi da tibe vaire ure ra kunudar piragu ma ra papalum na tena tinabar. ⁴ Ma diat a pait go ra umana mal: a popopoi, a kolot ure ra bongobongono, a kolot lolovina ma tika na olovoi, a mal na rarau ma a vipit; ma diat a pait ra umana gomgom na mal ure turam Aron ma ra umana natuna upi diat a kudakudar piragu ma ra papalum na tena tinabar. ⁵ Ma diat a vatur vake ra goled, ma ra mal i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau.

⁶ Ma diat a pait ra kolot ure ra bongobongono ma ra goled, ma ra mal i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau, a tena

viril mal tututumu na viri ia. ⁷ A ura al vakai ure ra ul a varana dir a tur ta ra ura nguna, upi da pakan guve me. ⁸ Ma tika na vivi tana upi na vi ia me, da viri mal ia tuna, a papalum na varogop uka tana, ma a kidoloina pakana ka; diat a pait ra mal ma ra goled, ma ra blu marut ma ra meme marut, ma ra meme tuna, ma ra mal kumau. ⁹ Ma una tak pa a ura vat na onik, ma una tumu tar ra iang i ra tarai Israel tana; ¹⁰ laptikai ra iang i diat tai tika na vat, ma ta ra laptikai dia tur valili tai ta ra tika na vat, diat a varmur varogop ma kadia kilala na nilaun. ¹¹ A tena tutumu ta ra vat na pait ia, ma na varogop ma ra tutumu ta ra vat ik ba di taun bat ra bulit me; una tutumu ta ra ura vat ma na varogop ma ra lavur iang i ra tarai Israel; ma una vake diat ma ra goled, ba na tur kikil diat. ¹² Ma una ingit vake ra ura vat ta ra ura al vakai ai ra kolot ure ra bongobongono, upi dir a ura vat na kodakodop ure ra tarai Israel; ma Aron na kap vaarike ra iang i diat ta ra luaina mata i ra Luluai ta ra ura ul a varana upi na matamatanai upi diat. ¹³ Ma una pait a ura al vakai ma ra goled, ¹⁴ ma a ura vinau ma ra goled tuna; una kulalang dir da ra kuara, ma una vung dir ta ra ura al vakai.

¹⁵ Ma una mal pa tika na popopoi na varkurai, a tena viri mal tututumu na pait ia; a papalum tana na varogop ma ra papalum ta ra kolot na bongobongono; una pait ia ma ra goled, ma ra mal i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau. ¹⁶ Ra ivat na paparaina diat a varogop uka, ma da pin ia; kana lolovina na varogop ma tika na vartuk, ma ra tababana damana bula. ¹⁷ Ma una vaki ra umana vat tana,

a ivat na nga na vat; tika na ngaina: a sardia, a topas ma a kristal dital ta ra luaina rina; ¹⁸ ma ta ra vauruana rina: a emeraled, a sapir ma ra daimon; ¹⁹ ma ta ra vautuluna rina: a amber, a agat ma ra ametist; ²⁰ ma, ta ra vaivatina rina: a beril, a onik ma ra iasper; a kiki na goled na vake diat. ²¹ Ma a vinun ma a ura vat varogop ma ra lavur iang i ra tarai Israel; da ra tutumu ta ra vat ik di taun bat ra bulit me, damana na tur ta diat ra iang i diat ra vinun ma a ura vuna tarai. ²² Ma una kubu vake a ura vinau ta ra popopoi, una kulalang dir ma ra goled da ra kuara. ²³ Ma una pait a ura mata na goled ta ra popopoi, ma una mal vake ra ivu mata ta ra ngu na popopoi. ²⁴ Ma una kubu vake ra ura vinau na goled, di ga kulalang ia, ta ra ura mata ta ra ngu na popopoi. ²⁵ Ma nam ta ra ivu ngu i ra ura vinau una kun tar dir ta ra ura al vakai, ma una ingit tar dir ta ra ura al vakai ure ra kolot na bongobongono, dir a tur ta ra papar maro na lua. ²⁶ Ma una mal pa a ura mata ma ra goled, ma una ingit vake dir ta ra ura ngu na popopoi ara ra balana maravai ra kolot ure ra bongobongono. ²⁷ Ma una pait a ura mata ma ra goled ma una ingit vake dir ta ra vavai ra ura al vakai ta ra kolot ure ra bongobongono, ta ra papar maro na lua, ta ra varpakan tana, ma na ki arama ta ra vivi na kolot di viri mal ia tuna. ²⁸ Ma diat a kubu guve ra umana mata na popopoi ma ra umana mata na kolot ure ra bongobongono ma ra vinau i blu marut, upi na tur ta ra vivi ai ra kolot na bongobongono nina di ga viri mal ia tuna, upi koko ra popopoi na tapala kan ra kolot ure ra bongobongono.

²⁹ Ma Aron na kap vaarike ra lavur iang i ra tarai Israel ta ra popopoi na varkurai ta ra bongobongono ba i ruk ta ra pakana i tabu, upi na tur na im pire ra Luluai vatikai. ³⁰ Ma una poe ta ra Urim ma Tumim ta ra popopoi na varkurai; diat a ki ta ra bongobongo i Aron ba i ruk tadav ra Luluai; ma Aron na kap vatikene pa ra varkurai kai ra tarai Israel taun ra bongobongono ta ra mata i ra tarai Israel.

³¹ Ma una pait ra olovoi ure ra kolot na bongobongono; una viri vapar ia ma ra kuara i von marut. ³² Ma tika na ngovo na tur arama livuan tana ure ra ula; ma una viri lok ra ngovono, da ra ngovo na ongaongoi, upi koko na tarada. ³³ Ma una pait ra umana pupulu da ra goava ta ra ngu na mal ra pia, una mal pa diat ma ra mal i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna, diat a tur kikil ra ngu na mal parika; ma ra umana taratareng ba di pait ia ma ra goled livuan ta diat, kikil ra ngu na mal. ³⁴ A taratareng ma ra goava dir a varpopoto, a taratareng ma ra goava kikil ra ngu na mal parika. ³⁵ Ma Aron na mal me upi na kudakudar me ta ra lotu; ma diat a valongore ra varterengei ba i ruk ta ra pakana pal i tabu pire ra Luluai, ma ba i rop mulai, upi koko na mat.

³⁶ Ma una mal pa ta ik a pal a kapa ma ra goled, ma una tutumu tana, da di tutumu ta ra vat ik di taun bat ra bulit me, ra tinata dari: Di tar ribe vaire pi kai ra Luluai. ³⁷ Ma una kubu tar ia ta ra vinau i blu marut, ma na tur ta ra mal na rarau, na tur ta ra papar uro na lua. ³⁸ Ma na tur ta ra pal a matai i Aron, ma Aron na puak pa ra varpam ta

ra lavur gomgom na magit, nina ba ra tarai Israel dia tul tar ia tana ta kadia lavur vartabar na lotu; ma na tur vatikai ta ra pal a matana upi ra Luluai na manane diat. ³⁹ Ma una viri ra lolovina kolot ma ra mal kumau, ma una pait ra mal na rarau, ma una pait ra vipit, a tena niingit guvai na mal tututumu na pait ia.

⁴⁰ Ma una pait ra umana kolot kai ra umana natu i Aron, ma una pait ra umana vipit ure diat, ma una pait ra umana mal na rarau kadiat, ure ra minamar ma ure ra minong. ⁴¹ Ma una ule tar diat tai turam Aron ma tai ra umana natuna bula; ma una ku ra ulu i diat ma ra dangi, ma una vaninare diat ma una tibe vaire diat upi diat a kudakudar piragu ma ra papalum na tena tinabar. ⁴² Ma una pait kadia ta mal na tutana upi na tuba ra paka i diat, na tur pa ia ta ra livua i diat ma na tuk tar ta ra parkabin; ⁴³ ma Aron ma ra umana natuna diat a mal me, ba dia ruk ta ra pal na varbarat, ba ona dia vana tadav ra uguugu na vartabar, upi diat a kudakudar ta ra gomgom na pal, upi koko diat a pait ra magit i rara, ma diat a mat; ma go ra mangamangana na tur vatikai pirana ma pire ra lavur bul mur tana.

29

Di vadoane Aron diat tamana (Levi 8:1-36)

¹ Ma go ia ra magit ba una pait ia ta diat, upi una mal vaire diat ure ra kunudar tagu ta ra papalum na tena tinabar; una pilak pa tika na bulumakau i gorop ma a ura sip, a ura tomotoina, ba pa ta magit i kaina tana, ² ma ra gem ba pa i leven, ma

ra gem ik ba pa i leven ma di pota ma ra dangi, ma ra gem malelep ba pa i leven, di lolonge ra dangi tana; una pait go diat ma ra bo na plaua na Vit. ³ Ma una poe tar diat tai tika na rat, ma una kap diat ma ra rat, ma una ben ra bulumakau ma ra ura sip, a ura tomotoina, bula.

⁴ Ma una agure Aron ma ra umana natuna tadav ra matakilalat i ra pal na varbarat, ma una puk diat ma ra tava. ⁵ Ma una tak pa ra umana mal, ma una ule tar ra lolovina kolot tai Aron, ma ra olovoi ure ra kolot na bongobongono, ma ra kolot na bongobongono, ma ra popopoi, ma una vi pit ia ma ra vivi di ga viri mal ia kai ra kolot ure ra bongobongono; ⁶ ma una vung ra mal na rarau ta ra uluna, ma una vi tar ra vipuar i gomgom ta ra mal na rarau. ⁷ Namur una tak pa ra dangi na varku, ma una lolonge tar ia ta ra uluna, ma una ku ia. ⁸ Ma una agure ra umana natuna, ma una ule tar ra umana kolot ta diat. ⁹ Ma una vi pit diat ma ra umana vipit, Aron ma ra umana natuna, ma una vung ra umana kere ta ra ulu i diat; ma diat a vatur vake ra tiniba na tena tinabar vatikai, ma una mal tar diat, Aron ma ra umana natuna.

¹⁰ Ma una ben ra bulumakau ta ra luaina mata i ra pal na varbarat; ma Aron ma ra umana natuna diat a vung ra lima i diat ta ra ulu i ra bulumakau.

¹¹ Ma una doko ra bulumakau ta ra luaina mata i ra Luluai pire ra matakilalat i ra pal na varbarat.

¹² Ma una tak pa ra gapu i ra bulumakau, ma una kolo ra ram u ra uguugu na vartabar me ma ra kaka na limam; ma una lolonge tar ra gap ta ra bit a uguugu na vartabar. ¹³ Ma una tak pa ra bira na bala par ma ra mal i ra kat, ma ra ura ela ma ra

bira tana, ma una tun ia ta ra uguugu na vartabar.

¹⁴ Ma ra vio i ra bulumakau ma ra palina ma ra lavur puta tana, una tun vue ta ra iap ta ra papar a gunan irai, tago a varporong ure ra varpiam.

¹⁵ Ma una tak pa tika na sip bula, a tomotoina; ma Aron ma ra umana natuna diat a palagur ra uluna ma ra lima i diat. ¹⁶ Ma una doko ra sip, a tomotoina, ma una tak pa ra gapuna, ma una vue tar ia kikil ra uguugu na vartabar par. ¹⁷ Ma una poko kaba ra umana pakapakana, ma una puk ra balana ma ra kakene, ma una vung guve ma ra lavur pakana ma ra uluna. ¹⁸ Ma una tun ra sip parika ta ra ul a uguugu na vartabar; ia ra tinabar di tuntun tar ia tai ra Luluai; i ang na katkat, a tinabar ba di tun tar ia ta ra iap tadav ra Luluai.

¹⁹ Ma una tak pa ta ra sip, a tomotoina; ma Aron ma ra umana natuna diat a palagur ra ulu i ra sip. ²⁰ Ma una doka, ma una tak pa ra gapuna ma una kolo ra tabataba na mar talinga ta ra talinga i Aron me ta ra papar a lima tuna, ma ra tabataba na mar talinga ta ra talinga i ra umana natuna ta ra papar a lima tuna, ma ra kaka ngala ta ra lima i diat tuna, ma ta ra kaka ngala ta ra kak i diat tuna, ma una vue tar ra gap kikil ra uguugu na vartabar. ²¹ Ma una tak pa ta ik ta ra gap ta ra uguugu na vartabar, ma ta ra dangi na varku, ma una pikire tar ia tai Aron, ma kana lavur mal, ma ta ra umana natuna ma kadia lavur mal varurung me, ma ia iat na gomgom, ma kana lavur mal, ma damana ra umana natuna ma ra lavur mal kai ra umana natuna varurung me.

²² Ma una tak pa ra bira i ra sip, a tomotoina, bula, ma ra taukuna i bira ma ra bira na bala, ma

ra mal i ra kat ma ra ura ela ma ra bira tana, ma ra kelakelegi ta ra papar a lima tuna; tago ia ra sip ure ra vaninara; ²³ ma tika na pakana gem, ma tika na gem ik di pait ia ma ra dangi, ma tika na gem ik i malelep kan ra rat na gem ba pa i leven, nina i tur ta ra mata i ra Luluai; ²⁴ ma una vung vapar ia ta ra lima i Aron ma ra lima i ra umana natuna; ma una tulue vaarike diat ma ra limam da ra tinabar na tutuluai ta ra mata i ra Luluai. ²⁵ Ma una tak pa diat kan ra lima i diat, ma una tun diat ta ra uguugu na vartabar taun ra tinabar di tuntun tar ia upi ra magit i ang na katkat ta ra mata i ra Luluai; a tinabar nam ba di tun tar ia ta ra iap upi kai ra Luluai.

²⁶ Ma una tak pa ra bongobongo i ra sip na vaninara, ma una tulue vaarike da ra tinabar na tutuluai ta ra mata i ra Luluai; kaum tiniba nam.

²⁷ Ma una mal vaire ra bongobongo i ra tinabar na tutuluai ma ra kelakelegi na vartabar, nina dia tulue vaarike ma nina dia vatur vake ta ra sip na vaninara, ta nina ba kai Aron ma ra umana natuna; ²⁸ ma Aron ma ra umana natuna diat a vatur vake vataikai da ra totokom ta ra tarai Israel, tago a tinabar na totokom; ma na da ra tinabar na totokom ta ra tarai Israel, da tak pa ia ta kadia tinabar na varporong upi ra tinabar na totokom kai ra Luluai.

²⁹ Ma ra lavur gomgom na mal kai Aron kadiat boko ra umana bul mur tana, upi da ku diat i tana ma da vaninare diat i tana. ³⁰ Nina ra natuna ba na kia vue ta ra papalum na tena tinabar na ule tar diat lavurua na bung ba i olo ta ra pal na varbarat upi na kudakudar ta ra pakana pal i tabu.

³¹ Ma una tak pa ra sip ure ra vaninara ma una kabalane ra viono ta ra pakana i gomgom. ³² Ma Aron diat ma ra umana natuna diat a en ra vio i ra sip ma ra gem ta ra rat pire ra matakilalat i ra pal na varbarat. ³³ Ma diat a en nam ra lavur magit ba di ga pait ra varmaram guvai me, upi da vaninare diat, ma da mal tar diat; koko ta vaira na ian tana, tago a gomgom na magit. ³⁴ Ma ona ta pakana viono ure ra vaninara, ba ta ra gem i tur valili upi ra malana, una tun vue nina i tur valili ta ra iap, tago a gomgom na magit. ³⁵ Damana una pait ia pire Aron ma ra umana natuna varogop ma ra lavur magit par iau ga vartuluai me piram; lavurua na bung una varvakai ma ra vaninare diat.

³⁶ Ma ta ra bungbung par una tul tar ra bulumakau na tinabar ure ra varpam upi ra varmaram guvai; ma ona u pait ra tinabar na varporong a uguugu na vartabar na langalanga kan ra varpam, ma una vadangi ia, upi una mal tar ia. ³⁷ Lavurua na bung una pait ra varporong ure ra uguugu na vartabar, ma una mal tar ia; ma ra uguugu na vartabar na gomgom kakit; ma nina i bili ia na gomgom bula.

*A umana tinabar ta ra bungbung
(Nilu 28:1-8)*

³⁸ Ma go ra lavur magit una tul tar ia ta ra ul a uguugu na vartabar: a ura nat na sip ba i kopono ko kadir kilala una tul tar dir vatikai ta ra bungbung par. ³⁹ Tika na nat na sip una tul tar ia ta ra malana, ma ta ra tika na nat na sip ta ra ravian; ⁴⁰ varurung ma tika na nat na sip una tul tar ra vavinun na pakana epa na bo na plaua, ma

da pota ma ra vaivatina pakana valavalar* na bo na dangi tuna, ma ra vaivatina pakana valavalar na vain ure ra tinabar na nimomo. ⁴¹ Ma ta ra nat na sip una tul tar ia ta ra ravian, ma una pait ra lavur magit tana da ta ra malana, a tinabar na nian ma ra tinabar na nimomo, upi ra magit i ang na katkat, a tinabar di tuntun tar ia tadav ra Luluai. ⁴² Go ra tinabar di tun tar ia na tur vaticai pire kavava lavur taun tarai namur, diat a pait ia ta ra matakilalat i ra pal na varbarat ta ra luaina mata i ra Luluai; dor a varkuvo ma u abara upi ina tata piram.

⁴³ Ma avet a varkuvo ma ra tarai Israel ie; ma ra pal na mal i gomgom ure kaugu minamar. ⁴⁴ Ma ina vagomgom ra pal na varbarat ma ra uguugu na vartabar; Aron bula ma ra umana natuna ina vagomgom diat upi diat a kudakudar tagu ta ra papalum na tena tinabar. ⁴⁵ Ma ina ki livuan pire ra tarai Israel ma iau kadia God. ⁴⁶ Ma diat a nunure ba iau ra Luluai kadia God, nina iau ga agure vairop diat kan ra gunan Aigipto, upi ina ki livuan ta diat; iau ra Luluai kadia God.

30

A Uguugu na Vartabar ure ra Mi na Lotu (Niir 37:25-28)

¹ Ma una pait ra uguugu na vartabar upi una tun tar ra magit ure ra mi na lotu tana; una pait ia ma ra davai akasia. ² Kana lolovina tika na malmalikun ma ra tababana bula tika na malmalikun, ra ivat na paparaina diat a varogop

---

* **29:40:** A valavalar na polo kai ra tarai Iudaia i ga da ra 6 lita.

par; ma ra tuluaina na varogop ma ra papar; a uguugu na vartabar ma ra ramuna a kidoloina davai. ³ Ma una vung vapetep tar ra goled tuna tana; ta ra ul a uguugu na vartabar ma ra umana paparaina par ma ra umana ramuna; ma una mar kikil ia ma ra goled tuna. ⁴ Ma una mal tar ra ivu ngovo na goled ta ra ura nguna, ta ra ura paparaina, ta ra vavai ra mamar kikil, upi da ule tar ta kip tana ba da kip ia me. ⁵ Ma una mal ra kip, a davai akasia, ma una vung vapetep tar ra goled tana. ⁶ Ma una vatur ia ta ra luaina mata i ra mal na rurua kutu pire ra bok na tinata, ta ra luaina mata i ra tubatuba, nina i ki ta ra ul a tinata, abara ba dor a varkuvo ie. ⁷ Ma Aron na tun tar ra magit i ang na katkat tana, ta ra malana ta ra bungbung par; ba i mal ra lamp na tun tar ia. ⁸ Ma ba Aron na valiting ra lamp ta ra ravian, na tun tar ia, a tinabar na mi ta ra luaina mata i ra Luluai; damana vatikai ta kavava lavur taun tarai namur. ⁹ Koko avat a tul tar ta enana tinabar na mi, ba ta enana tinabar di tuntun tar ia, ba ta enana tinabar na nian; ma koko ava lolonge tar ta tinabar na nimomo tana. ¹⁰ Ma Aron na vakopono pait ra varporong ta ra kilala; ta ra kilakilala na vakopono pait ra varporong ure ta ra ramuna ma ra gapu i ra tinabar ure ra varpiam; ma na damana pire kavava lavur taun tarai namur; i gomgom kakit ure ra Luluai.

A Mani na Varkul

¹¹ Ma ra Luluai i ga tata tai Moses dari: ¹² Ba u luk guve ra tarai Israel ba aivia diat, tikatika na tutana na varkul pire ra Luluai ure kana nilaun ba u luk diat, upi koko ra kaina minait na monong

diat, ba u luk diat. ¹³ Tikatikai ta diat dia bolo pire diat di luk diat, na vartabar ma ra ngungu mamat na silva, varogop ma ra mamat kai ra gomgom na pal; a mamat i varogop ma ra vinun ma laptikai na gram (a ngungu auns); a ngungu mamat na silva ia ra tinabar upi kai ra Luluai. ¹⁴ Diat par dia bolo pire diat di luk diat, ma i ura vinun kadia kilala, ba i bolo ra ura vinun, diat a tabar ra Luluai. ¹⁵ Koko ra uviana na vangala pa ra vartabar, ma koko ra luveana na vaikilik pa ia, ia kaka a ngungu mamat na silva diat a vartabar me pire ra Luluai upi ra varporong ure kadia nilaun. ¹⁶ Ma una alube pa ra mani na varporong, ma una tibe tar ia ure ra papalum ta ra pal na varbarat, upi na tur na im ta ra luaina mata i Luluai, a varporong ure kavava nilaun.

A La na Palariam

¹⁷ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: ¹⁸ Una pait tika na la ma ra palariam gobol ure ra vargi, ma a bitina na palariam gobol bula; ma una vatur ia ta ra bala na gunan, livuan ta ra pal na varbarat ma ra uguugu na vartabar, ma una lingire ra tava tana. ¹⁹ Ma Aron ma ra umana natuna diat a puk ra lima i diat ma ra kak i diat tana; ²⁰ ba dia ruk ra pal na varbarat diat a iu pi koko diat a virua; ba ona diat a maravai ta ra uguugu na vartabar, upi diat a kudakudar ma diat a tuntun tar ra tinabar ta ra iap tadav ra Luluai, ²¹ diat a gi ra lima i diat ma diat a puk ra kau i diat upi koko diat a virua; ma go ra mangamangana na tur vatikai pire diat, pirana ma pire ra lavur bul mur tana ta kadia lavur taun tarai.

A Dangi na Varku ma ra Mi na Lotu

²² Ma ra Luluai i ga biti mulai tai Moses dari:
²³ Una tak pa bula ra lavur magit i ang na katkat ma i vakak kakit, a ilima na mar na mamat na bulit na davai, ma a ura mar ma a ilima na vinun na mamat na sinamon i ang na vuvuvul, ma a ura mar ma a ilima na vinun na mamat na vuvur i ang na vuvuvul, ²⁴ ma a ilima na mar na mamat na kasia, varogop ma ra mamat kai ra gomgom na pal, ma tika na valavalar na dangi na oliva; ²⁵ ma una pait ra dangi na varku i gomgom me, a dangi ba na ang na vuvuvul, varogop diat dia melem tana dia pait ia; a dangi na varku i gomgom tuna.
²⁶ Ma una kolo ra pal na varbarat me, ²⁷ ma ra bok na tinata, ma ra vuvuvung na nian ma kana lavur tabarikik, ma ra turtur na kapa ma ra lavur tabarikik ure, ra uguugu ure ra mi na lotu, ²⁸ ma ra uguugu na vartabar ure ra tinabar di tun tar ia, ma ra la na vargi ma kana kiki. ²⁹ Ma una vagomgom diat, upi diat a gomgom kakit; ma nina i bili diat na gomgom bula. ³⁰ Ma una ku Aron ma ra umana natuna, ma una vagomgom diat, upi diat a kudakudar piragu ta ra papalum na tena tinabar. ³¹ Ma una biti tai ra tarai Israel dari: Go ia ra dangi na varku piragu ta kavava lavur taun tarai. ³² Koko avat a lolonge tar ia ta ra paka i ra tarai, ma koko avat a pait ta dangi damana mulai varogop ma ra lavur magit tana; i gomgom, ma na tabu pire vavat. ³³ Nina i papait ra dangi dari, ba nina i tap tika na vaira ma ta na, na virua kan ra taraina.

³⁴ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: Una tak pa ra umana magit i ang na katkat, a dangi

na davai, ma a onika, ma a bulit na davai; a umana magit i ang na katkat, ma a bulit na davai i barabara; a valavalar ure tikitika na mangana na varogop uka; ³⁵ ma una pait ra magit ure ra mi na lotu me, a magit i ang na katkat, varogop diat dia melem tana dia pait ia, una pota ma ra solt, a dovot na magit ma na gomgom. ³⁶ Ma una rigi ta ik tana upi na da ra tobon, ma una vung ia ta ra luaina mata i ra Tinata ta ra pal na varbarat, nam ba dor a varkuvo ie; ma na gomgom tuna piram. ³⁷ Ma ra magit ure ra mi na lotu ba una pait ia, varogop ma ra varkurai tana, koko avat a pait ia ure avat; i tabu pire vavat; kai ra Luluai ka. ³⁸ Diat par dia pait ra damana upi diat a lulung tana, diat a virua kan kadia tarai.

31

A Luluai i oro pa Besalel ma Oliab (Niir 35:30–36:1)

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: ² Gire, iau tar pilak pa Besalel iat, natu i Uri, natu i Kur, ta ra vuna tarai Iuda; ³ ma iau tar vabuka ia ma ra Tulungea i God upi na kabinana, ma na matoto, ma na melem, ma na madaka ta ra lavur mangamangana papalum, ⁴ Upi na nuk tadav ra umana enana papalum, ma na pait ot pa diat ma ra goled, ma ra silva, ma ra palariam gobol; ⁵ na poko mal ra lavur vat na marmar, ma na mut mal ra davai, ma na pait ra lavur mangamangana papalum par. ⁶ Ma gire, iau tar tibe dir varurung ma Oliab, natu, i Akisamak, ta ra vuna tarai Dan; ma iau tar vaki ra kabinana ta ra bala i diat par dia matoto upi diat a pait valar pa ra lavur magit

iau ga vartuluai ure piram: ⁷ a pal na varbarat, ma ra bok na tinata, ma ra tubatuba i ki taun ia; ma ra lavur tabarikik ure ra pal na mal; ⁸ ma ra vuvuvung na nian ma kana lavur tabarikik, ma ra uguugu na vartabar ure ra mi na lotu; ⁹ ma ra uguugu ure ra tinabar di tun tar ia ma kana lavur tabarikik, ma ra la na vargi ma kana kiki; ¹⁰ ma ra lavur mal na kunudar ma ra lavur gomgom na mal ure Aron ra tena tinabar, ma ra lavur mal ure ra umana natuna, upi diat a kudakudar ma ra papalum kai ra tena tinabar; ¹¹ ma ra dangi na varku, ma ra lavur magit i ang na katkat ure ra pakana pal i tabu; da kaugu vartuluai piram ure ra lavur magit, damana diat a pait ia.

A Bung Sabat ia ra vakilang

¹² Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: Go bula una ve ra tarai Israel ma una biti dari: ¹³ Avat a nuk pa tuna kaugu lavur Bung Sabat, tago nam ia ra vakilang pire dat ma kaum lavur taun tarai namur; upi ra tarai diat a nunure ba iau ra Luluai nina ba iau mal vaire avat. ¹⁴ Kari avat a ru ra Bung Sabat, tago i gomgom pire vavat; diat par dia vakaina, i dovot da ubu doko diat; tago ba tikai i papalum taun ia, nam ra tutana na panie kan ra taraina. ¹⁵ Laptikai na bung avat a papalum tana; ma ra valavuruana bung, a Bung Sabat ure ra bo na ningo, kai ra Luluai iat; nina ba na pait ta mangana papalum ta ra Bung Sabat, i dovot nam na virua. ¹⁶ Kari ra tarai Israel diat a nuk pa ra Bung Sabat, upi diat a ru ia ta kadia lavur taun tarai, a kunubu pa na mutu. ¹⁷ Ia ra vakilang pa na mutu piragu ma pire ra tarai Israel; tago laptikai na bung ra Luluai i ga vaki

ra bala na bakut ma ra rakarakan a gunagunan tana, ma ta ra valavuruana bung i ga ngo, ma i ga lagar mulai.

¹⁸ Ma ba i ga par kadir pirpir ma Moses ta ra ul a luana Sinai, i ga tul tar ra ura pal a vat tana ma ra tinata tana, a ura pal a vat, ma ra kaka na lima i God i ga tutumu tana.

32

A nat na bulumakau i goled (Vart 9:6-29)

¹ Ma ba ra tarai dia ga gire ba Moses i ga vavuan ma ra vinavana ur marama ra luana, dia ga vana rangup tadav Aron, ma dia ga biti tana: loi, una mal tar ta god ta vevet, upi na lua ta vevet; tago pa ave nunure ba ava vang i tadav Moses, nina ra tutana i ga agure vairop avet kan ra gunan Aigipto. ² Ma Aron i ga biti ta diat: Avat a kutu vue ra lavur marmar talinga na goled ta ra talinga i kavava umana taulai, ma ra talinga i ra lavur natu i vavat, a umana tutana ma ra umana vavina, ma avat a kap diat piragu. ³ Ma ra tarai par dia ga kutu vue ra marmar ta ra talinga i diat, ma dai ga vung kapi diat pire Aron. ⁴ Ma i ga vatur vake ta ra lima i diat, ma i ga taba ma ra banam, ma i ga pait ra nat na bulumakau me; ma dia ga biti: U Israel, go kaum God, nina i ga agure vairop u kan ra gunan Aigipto. ⁵ Ma ba Aron i ga gire go, i ga pait tika na uguugu na vartabar ta ra luaina matana; ma Aron i ga tulue ra tinata vurvurbit dari: Ningene da pait tika na lukara kai ra Luluai!

⁶ Ma dia ga tut ta ra malana ikilik, ma dia ga tul tar ra tinabar di ga tun ia, ma dia ga kap ra tinabar na varporong; ma ra tarai dia ga ki ra pia upi diat a ian ma diat a momo, ma dia ga tut mulai upi diat a libur.

⁷ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: Una vana, una irop; tago kaum tarai, nina u ga agure vairop diat kan ra gunan Aigipto, dia tar tibuna vakaina diat mulai; ⁸ dia tar lulut ma ra vinavana kan nam ra nga iau ga tulue diat i tana; dia tar pait kadia tika na nat na bulumakau ma dia tar lotu tadav ia, ma dia tar pait ra tinabar tadav ia, ma dia biti: U Israel, go kaum God, nina i ga agure vairop u kan ra gunan Aigipto. ⁹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses dari: Iau tar gire go ra tarai, ma gire, a umana karduk diat: ¹⁰ Io, una nur vue iau, upi ra karangap i kaugu karvuvu na vana rikai tadav diat, ma ina li vue diat; ma ina vaki ra ngala na tarai tam.

¹¹ Ma Moses i ga lul ra Luluai kana God ma i ga biti: Luluai, ta ra ava u manga kulot ure kaum tarai, nina u ga agure vairop diat kan ra gunan Aigipto ma ra ngala na niongor ma ra dekdek na limam? ¹² Ta ra ava ra tarai Aigipto diat a biti boko dari: I ga agure vairop diat upi ra vinirua, upi na ubu doko diat ara ra pupui ma upi na kamare vue diat kan ra mata i ra rakarakan a gunagunan? Una ngo kan kaum ngala na kankan ma una nukpuku kan go ra kaina magit ba una pait ia ta kaum tarai. ¹³ Una nuk pa Abaraam, Isak ma Israel, kaum a utul a tultul, nina dital u ga vavalima pire dital ma ra iangim iat, ma u ga biti ta dital: Ina vapeal ra umana bul mur ta

mumutal, diat a do da ra lavur tagul arama liu ra maup, ma go ra gunan par, ba iau ga varvai ure, ina tul tar ia ta ra lavur bul mur ta mumutal, ma diat a kale pa ia vaticai. ¹⁴Ma ra Luluai i ga pukue ra nuknukina ure ra lavur kaina magit, nina i ga biti ba na pait ia ta ra taraina.

¹⁵Ma Moses i ga lilikun, ma i ga irop ta ra luana, ma i ga kap ra ura pal a vat na tinata ta ra limana; ma a tutumu i tur ta ra ura paparai dir; tika na papar a tutumu tana ma tai ta ra tikai bula. ¹⁶Ma ra ivu pal a vat God iat i ga pait dir, ma ra tutumu tana a tutumu kai God, i ga ka tar ia ta ra pal a vat.

¹⁷Ma ba Iosua i ga valongore ra ururung kai ra tarai ba dia ga ngenge, i ga biti tai Moses: A ururung na vinarubu ta ra gunan kai ra tarai. ¹⁸Ma i ga biti: Vakir a nilai diat ba dia kukula tago dia ga uvuvia, ma vakir a nilai diat dia tangi tago dia virua; iau valongore ke ra nilai diat ba dia kakakailai.

¹⁹Ma ba dia ga maravai ta ra gunan kai ra tarai, i ga gire ra nat na bulumakau ma ra malagene; ma Moses i ga manga kankan, ma i ga vue pamar gigi ra ura pal a vat ta ra bit a luana. ²⁰Ma i ga tak pa ra nat na bulumakau, nina dia ga pait ia, ma i ga tun ia ta ra iap, ma i ga gigi ia upi na tobon. ma i ga vue imire tar ia ta ra tava, ma i ga vamomo ra tarai Israel me. ²¹Ma Moses i ga biti tai Aron: Ava vang go ra tarai dia ga pait ia tam upi una rap diat ta ra ngala na varpiam damana? ²²Ma Aron i ga biti: Koko ra kulot kai kaugu lualua na manga ngala; u nunure ra tarai dia nuknuk upi ra varpiam. ²³Tago dia ga biti tagu dari: Una pait

kaveve ta god upi na rap lue avet; tago Moses, nina ra tutana i ga agure vairop avet kan ra gunan Aigipto, pa ave nunure ba i dave. ²⁴ Ma iau ga biti ta diat: Diat par dia vung ra goled boina diat a kutu vue; io, dia ga tul tar ia tagu; ma iau ga vue tar ia ta ra iap, ma go ra nat na bulumakau i vana rikai tana.

²⁵ Ma ba Moses i ga gire ba ra tarai dia papait na kuabar, tago Aron i ga pala vue diat, ma kadia lavur ebar dia ga varmaianao ure diat, ²⁶ io, Moses i ga tur ta ra mataniolo i ra gunan kai ra tarai, ma i ga biti: To ia i tur maravut ra Luluai? Uti piragu nam! Ma ra lavur tarai Levi par dia ga vana varurung pirana. ²⁷ Ma i ga biti ta diat: A Luluai, ra God kai Israel, i biti dari, Avat par avat a vi pit, tikatikai ma kana pakat na vinarubu, ma avat a vana ta ra lavur mataniolo ta ra gunan kai ra tarai par, ma tikatikai na ubu turana, ma tikatikai na ubu talaina ma nina dir ki varurung me. ²⁸ Ma ra tarai Levi dia ga torom ta ra tinata kai Moses; ma a utul a arip na marmar na tarai dia ga virua ta nam ra bung. ²⁹ Ma Moses i ga biti: Avat a vaninare tar avat tai ra Luluai gori, tago avat par ava ga tut na vinarubu tikatikai ure natuna ma ure turana; upi na tul tar ra varvadoan ta vavat go ieri.

³⁰ Ma ta ra kubak tana, Moses i ga biti tai ra tarai: Ava ga pait ra varpam tuna, ma go ina tutua urama pire ra Luluai, kan ina pait valar pa ra varporong ure kavava varpam. ³¹ Ma Moses i ga lilikun tadav ra Luluai, ma i ga biti: Go ra tarai dia tar pait ra varpam tuna ma dia pait kadia tika na god ma ra goled. ³² Ma go i boina una nur vue

kadia varpian; ma ari ona pata, una pun vue ra iangigu ta kaum buk, nina u ga tumu ia. ³³ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Diat par dia ga pait ra varpian tagu, ina pun vue diat ta kaugu buk. ³⁴ Ma go una vana, ma una agure ra tarai tadav nam ra gunan ina ga ve u tana; gire kaugu angelo na lua tam, ia kaka ta ra bung na balbali ina bali kadia mangamangana pire diat. ³⁵ Ma ra Luluai i ga vakadik ra tarai ure ra nat na bulumakau, nina diat ma Aron dia ga pait ia.

33

A Vartuluai pi diat a vana oai

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una vana, una vana oai, avat ma ra tarai nina u. ga agure vairop diat kan ra gunan Aigipto, avat a tadav nam ra gunan iau ga vavalima ure pire Abaraam ma Isak ma Iakob, ma iau ga biti dari: Ina tul tar ia ta ra lavur bul mur tam; ² ma ina tul vue tika na angelo pi na lua tam, ma ina korot vue ra tarai Kanaan, ma ra tarai Amor, ma ra tarai Ket, ma ra tarai Peres, ma ra tarai Kivi ma ra tarai Iebus; ³ tadav ra gunan a polo na u ma ra polo na livur i kalakalami i alalir tana; tago iau, pa dat a varagur uro, tago avat a umana pue ngangar, kan ina kamare vue avat na nga. ⁴ Ma ba ra tarai dia ga valongore go ra dekdek na tinata, dia ga korkor ma pa ta tikai i ga mong ma ra magit na marmar.

⁵ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una ve ra tarai Israel dari: Avat a umana pue ngangar, ona dat a varagur ma avat a ik ika, ina kamare vue avat, kari una vung vue ra lavur marmar kan u, upi

ina nunure ba ava vang ina pait ia piram. ⁶ Ma ra tarai Israel dia ga tak vue ra lavur marmar kan ra paka i diat ta ra bung dia ki ra luana Koreb, ma namur bula.

A Pal na Mal ure ra Varbarat

⁷ Ma Moses i ga vala tak pa ra pal na mal, ma i ga vatvatur ia irai kan ra gunan kai ra tarai, ma i ga vatang ia ba a pal na varbarat. Ma diat par dia ga tikan upi ra Luluai dia ga tadav ra pal na varbarat, nina i ga tur ta ra papar irai kan ra gunan kai ra tarai. ⁸ Ma ba Moses i ga irop upi na vana tadav ra pal na mal, a tarai par dia ga tut, ma dia ga tur tikatikai ta ra matakilalat i kana pal na mal, ma dia ga gire mur ia tuk tar ta kana niruk ta ra pal na mal. ⁹ Ma ba Moses i ga ruk ta ra pal na mal, ra ngala na bakut i ga kuba ma i ga tur ta ra matakilalatina; ma ra Luluai dir ga tata ma Moses. ¹⁰ Ma ra tarai par dia ga gire ra ngala na bakut i ga turtur ta ra matakilalat i ra pal na mal, ma ra tarai par dia ga tut, ma dia ga lotu, tikatikai ta ra matakilalat i kana pal na mal. ¹¹ Ma ra Luluai dir ga pirpir ma Moses, da tika na tutana dir pirpir ma talaina. Ma i ga lilikun mulai upi ra gunan kai ra tarai; ma kana tultul Iosua, natu i Nun, a barmana, pa i ga vana kan ra pal na mal.

A vavalima kai ra Luluai ba na ki pire diat

¹² Ma Moses i ga biti tai ra Luluai dari: Gire, u biti tagu dari, Una agure go ra tarai urama, ma pa u vaarike boko tagu nina ba amir a varagur me. Ma a dovotina u ga biti, Iau nunure ra iangim, ma iau tar mari u. ¹³ Kari iau lul u, ba u tar mari

iau, una vateten tar kaum lavur mangamangana tagu, upi ina nunure u, ma ba u tar mari iau, ma una nuk pa ia ba go ra tarai kaum vuna tarai iat. ¹⁴ Ma i ga biti tana: Dor a varagur ma u, ma ina vango u. ¹⁵ Ma i ga biti tana: Ona pa dor a varagur ma u, koko una agur pa avet urama. ¹⁶ Tago ava ra vakilang da nunure tana ba u tar mari avet ma kaum tarai? Vakir nam uka ba dat a varagur ma u, upi avet a enana, avet ma kaum tarai, ta ra lavur tarai ta ra rakarakan a gunagunan?

¹⁷ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Go ra magit u tar tatike, ina pait ia bula, tago iau tar mari u, ma iau tar nunure ra iangim. ¹⁸ Ma i ga biti tana: Iau lul u, boina una vaarike kaum minamar tagu. ¹⁹ Ma i ga biti: Kaugu lavur minamar par na bolo ta ra luaina matam, ma ina vatavatang ra iang i ra Luluai na lua tam; ma iau mari nina ba iau mainge upi ina mari ia, ma iau maravut nina ba iau mainge upi ina maravut ia. ²⁰ Ma i ga biti: I dekdek upi una gire ra matagu, tago ona ba ta tutana i gire iau, pa na laun mulai. ²¹ Ma ra Luluai i ga biti: Gire, ta pakana gunan go kari piragu, ma una tur ta ra ul a vat ki; ²² ma ba kaugu minamar i bolo, ina vatur u ta ra niiga ta ra vat ki, ma ina tuba u ma ra limagu tuk tar ta nam ba iau tar vana pakit; ²³ ma ina tak vue ra limagu, ma una gire ra tamurugu; ma i dekdek muka upi una gire ra matagu.

34

*A ura vauruana Pal a Vat
(Vart 10:1-5)*

¹ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una mut kaum ta ura pal a vat varogop ma ra luaina, ma ina tutumu ta ra ura pal a vat ra lavur tinata dia ga tur ta ra ura luaina, nina u ga pamar gigi dir. ² Ma una ki na vaninara ta ra malana, ma una tutua urama ta ra luana Sinai, ma una tur rikai piragu ta ra ul a luana. ³ Ma koko amur a varagur ma ta tikai, ma koko da gire ta tikai ta ra luana parika; ma koko ra kikil na sip ba ra kikil na bulumakau na iaian maravai ta ra luana. ⁴ Ma i ga mut ra ura pal a vat varogop ma ra ura luaina. Ma Moses i ga tut ta ra kavunvun, ma i ga vana tutua ta ra luana Sinai, da ra Luluai i ga vartuluai pirana, ma i ga vatur ra ura pal a vat ta ra limana. ⁵ Ma ra Luluai i ga kuba ta ra bakut, ma Moses i ga tur pirana, ma i ga vatang upi ra iang i ra Luluai.

⁶ Ma ra Luluai i ga vana pakit ta ra luaina matana, ma i ga oraoro dari: A Luluai, a Luluai, a God i buka ma ra varmari ma i madu ra maukuana, i vavabing ma ra kankan, ma i kor ma ra varmari ma ra dovot; ⁷ i pait ra varmari tadav ra umana arip na marmar, ma i pun vue ra nirara ma ra varpiam ma ra kaina mangamangana; ma pa na valangalanga ra tena varpiam; na bali ka ra nirara kai ra tarai pire ra umana natu i diat ma pire ra umana bul mur ta diat tuk tar ta ra vautuluna ma ra vaivatina taun tarai. ⁸ Ma Moses i ga lulut, ma i ga ruru ma ra uluna ura ra pia, ma i ga lotu. ⁹ Ma i ga biti: Lu luai, ona u tar mari iau go, boina ba dat a varagur ma ra Luluai ta ra vinavana, tago go ra tarai a umana karduk diat, ma una pun vue kaveve nirara ma kaveve varpiam, ma una kale avet upi avet kaum tarai.

*Di vakalamane ra Kunubu
(Niir 23:14-19; Vart 7:1-5; 16:1-17)*

¹⁰ Ma i ga biti: Gire, ina pait tika na kunubu, ina pait ra umana magit na kinaian ta ra luaina mata i kaum tarai par, ma pa di ga pait boko ra umana dari ta ra rakarakan a gunagunan, ba pire ta vuna tarai; ma ra tarai par ba u ki pire diat, diat a gire ra papalum kai ra Luluai; tago ina pait ta enana magit piram. ¹¹ Una nuk pa nam ba ina tul.tar ia tam ieri: Gire, ina korot vairop vue ra tarai Amor, ma ra tarai Kanaan, ma ra tarai Ket, ma ra tarai Kivi ma ra tarai Iebus ta ra luaina matam. ¹² Una balaure u, kan una pait ta kunubu ma ra tarai ta nam ra gunan ba u vana tana, kan na varogop ma ra kun livuan tam; ¹³ avat a kal kopo kadia lavur uguugu na vartabar ma avat a pamar gigi kadia lavur vat dia ga vatur ia, ma avat a mut vue kadia lavur tabataba i Asera.

¹⁴ Tago koko una lotu tadav tika na enana god, tago ra Luluai nina ba ra iangina a Tena Ongor, ia ra ongor na God; ¹⁵ kan una pait ta kunubu ma ra tarai dia ki ta nam ra gunan; ma ba dia mur kadia lavur god ma dia pait ra tinabar tadav kadia lavur god, kan ta tikai na ting pa u ma una ian maravut ta kana tinabar; ¹⁶ ma kan una kul kadia umana bul vavina upi kaum umana barmana diat a taule diat, ma kadia vaden diat a mur kadia lavur god ma diat a ting valar pa ra umana natum, a umana tutana, upi diat a mur kadia lavur god.

¹⁷ Koko una pait kaum ta tabalar.

¹⁸ Una pait ra lukara na gem ba pa i leven. Lavurua na bung una en ra gem ba pa i leven, da iau ga vartuluai piram, ta nam ra bung ba iau

ga tibe ta ra gai Abib, tago ta ra gai Abib u ga irop kan ra gunan Aigipto.

¹⁹ Nam parika a luaina kinakava, kaugu nam; damana bula a lavur nat na vavaguai, a umana tutana, a luaina ta ra bulumakau ma ta ra Sip.

²⁰ Ma ra luaina nat na as una kia valaun ia ma tika na nat na sip; ma ona pa u mainge pi una kia ia, una bubur ra inoana. Ma kaum lavur luaina bul tutana una kia valaun diat. Ma koko ta tikai na vana rikai vakuku piragu.

²¹ Laptikai na bung una papalum, ma ta ra valavuruana una ngo, ta ra kilala na niipuk ma ta ra kilala na nidodoko una ngo ta ra valavuruana bung.

²² Ma una pait ra lukara na vikvik ure ra luaina vuai ra vit, ma ra lukara na varuruai ta ra mutuai ra kilala.

²³ A umana tutana par piram diat a vautul ma ra vinavana rikai ta ra mata i ra Luluai God, a God kai Israel.

²⁴ Tago ina korot vue ra umana vuna tarai ta ra luaina matam, ma ina vangala kaum langlangun; ma damana bula pa ta na na kaina upi kaum gunan ba u vana urama pi una vautul a tur rikai ta ra mata i ra Luluai kaum God, ta ra kilakilala.

²⁵ Koko una tul tar ra gapu i kaugu tinabar varurung ma ra gem i leven; ma koko ra tinabar ure ra lukara na bolo lake na tur ra marum tuk tar ta ra malana.

²⁶ A luaina ta ra vuai e ta kaum pia una kap ia ta ra pal kai ra Luluai kaum God.

Koko una kabalane ra nat na me ta ra polo na u i nana.

²⁷ Ma ra Luluai i ga biti tai Moses: Una tumu go ra lavur tinata, tago ma ra mangana tinata dari iau ga pait ra kunubu piram ma ra tarai Israel.

²⁸ Ma i ga ki ie varurung ma ra Luluai a ivat na vinun na bung na keake ma a ivat na vinun na bung na marum; pa i ga ian ma pa i ga momo. Ma i ga tumu tar ra lavur tinata ure ra kunubu ta ra ura pal a vat, a vinun na tinata na vartuluai.

Moses i vana ba marama ra luana

²⁹ Ma ba Moses i ga vana ba marama ra luana Sinai, ma i ga vatur ra ura pal a vat ta ra limana, ba i ga irop ta ra luana, Moses pa i ga nunure ba ra pal a matana i ga bagabagele, tago dir ga tata ma God. ³⁰ Ma ba Aron ma ra tarai Israel par dia ga gire Moses, ea, a pal a matana i ga bagabagele, ma dia ga burut upi diat a tadav ia. ³¹ Ma Moses i ga oro pa diat, ma Aron ma ra umana lualua kai ra tarai dia ga vana pirana, ma Moses i ga tatata ta diat. ³² Ma namur a tarai Israel par dia ga maravai pirana, ma i ga tul tar ra lavur magit par ta diat ba ra Luluai i ga varve tar ia tana ta ra luana Sinai. ³³ Ma ba i ga par ra tinata kai Moses, i ga tuba ra matana ma ra mal na turturup. ³⁴ Ma ba Moses i ga rukruk tadav ra Luluai upi dir a tatata me, i ga tak vue ra mal na turturup tuk tar ta nam ba i ga irop mulai, ma i ga irairop ma i ga ve tar ra lavur magit di ga tul tar ia tana ta ra tarai Israel. ³⁵ Ma ra tarai Israel dia ga giragire ra mata i Moses, ba ra pal a matana i ga bagabagele; ma Moses i ga tuba mule ra matana ma ra mal na turturup tuk tar ta nam ba i ga ruk mulai upi dir a tata ma ra Luluai.

35

A umana vartuluai ure ra Bung Sabat

¹ Ma Moses i ga oro varurue ra tarai Israel par, ma i ga biti ta diat: Go ra lavur tinata ra Luluai i vartuluai me, upi avat a toratorom tana. ² Laptikai na bung avat a papalum, ma ra valavuruana bung a Bung Sabat pire vavat, a bung na bo na ningo, a bung kai ra Luluai, diat par dia papalum tana da doko diat. ³ Koko avat a voto ra iap ta kavava lavur gunan par ta ra Bung Sabat.

A vartabar tadav ra Luluai (Niir 25:1-9)

⁴ Ma Moses i ga biti ta ra tarai Israel par dari: Go ra magit ra Luluai i vartuluai me dari: ⁵ Avat a vartabar tadav ra Luluai ma ra magit i ki pire vavat; diat par ba a bala i diat i ga upi ia, diat a kap ia, a vartabar kai ra Luluai, a goled, a silva ma ra palariam gobol; ⁶ a mal i blu marut ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau, ma ra ivuna me; ⁷ ma ra umana pal a sip di ga puk vamema, ma ra pal a me, ma ra davai akasia; ⁸ ma ra dangi ure ra kapa, ma ra magit i ang na katkat ure ra dangi na varku ma ure ra bo na mi na lotu; ⁹ ma ra vat na onik, ma ra vat ba da mal ra kolot kai ra tena tinabar me ma ure ra popopoi.

A umana magit ta ra Pal na Mal (Niir 39:32-43)

¹⁰ Ma diat par ra umana tena kabinana pire vavat diat a vana uti ma diat a pait ra lavur magit ra Luluai i ga vartuluai tana: ¹¹ ra Pal, kana pal na mal, ma kana tubatuba, kana al vakai, ma

kana lavur pal a davai, kana davai, a vabolo, kana tukatukal, ma kana lavur kiki i ngovo; ¹² ra bok ma ra kip ure, ma ra tubatuba tana, ma ra mal na rurua kutu; ¹³ ra vuvuvung na nian ma ra kip ure, ma ra lavur tabarikik ure, ma ra gem na ginigira; ¹⁴ damana bula ra turtur na birao ure ra kapa ma ra lavur tabarikik ma ra lavur lamp ure, ma ra dangi ure ra kapa; ¹⁵ ma ra uguugu ure ra mi na lotu, ma kana kip, ma ra dangi na varku, ma ra magit i ang na katkat ure ra mi na lotu, ma ra mal na poraporo ure ra matakilalat, ta ra matakilalat i ra Pal; ¹⁶ a uguugu na vartabar ure ra tinabar di tun tar ia, ma ra liplip na ubene tana di pait ia ma ra palariam gobol, kana kip ma ra lavur tabarikik ure, a la na vargi ma kana kiki; ¹⁷ a umana mal na liplip ure ra bala na gunan, kana lavur tukal ma kadia kiki i ngovo, ma ra mal na poraporo ure ra matakilalat i ra bala na gunan; ¹⁸ a lavur ot ure ra Pal, ma ra ot ure ra bala na gunan ma kadia lavur vinau; ¹⁹ a lavur mal di ga viri mal ia ure ra kunudar ta ra pakana pal i gomgom, ra lavur gomgom na mal kai Aron ra tena tinabar, ma ra lavur mal kai ra umana natuna upi diat a kudakudar me ta ra papalum na tena tinabar.

A tarai dia vartabar

²⁰ Ma ra kor na tarai Israel par dia ga vana kan ra mata i Moses. ²¹ Ma dia ga vut, diat par ba i ga malamalapang ra bala i diat, ma diat par dia ga upi ia, ma dia ga kapkap ra vartabar kai ra Luluai ure ra papalum ta ra pal na varbarat, ma ure ra lavur varvakai tana, ma ure ra lavur gomgom na mal. ²² Ma dia ga vut, a tarai ma ra

vaden, diat par dia ga upi ia, ma dia ga kap ra lavur mamar bibilau ma ra marmar talinga ma ra domol, ma ra kurkurua ma ra lavur ngatngat na magit par di ga pait ia ma ra goled; diat par dia ga vartabar pire ra Luluai ma ra goled, dia ga kap tar ia. ²³ Ma ra tarai par dia ga vung ra mal i blu marut, ma i meme marut ma i meme tuna, ma ra mal kumau, ma ra ivuna me, ma ra pal a sip di ga puk vamema, ma ra pal a me, dia kap tar ia. ²⁴ Ma diat par dia ga tul tar ra tinabar, a silva ma ra palariam gobol, dia kap tabar ra Luluai me; ma diat par dia ga vung ra davai akasia ba na topa ta mangana tabarikik ure ra papalum, dia ga kap tar ia. ²⁵ Ma ra vaden par dia ga kabinana, dia vir mal ma ra lima i diat, ma dia kap nam dia ga vir ia, ra kuara i blu marut ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau. ²⁶ Ma ra vaden par ba i ga malamalapang ra bala i diat upi ia, ma dia ga melem tana, dia ga vivir ma ra ivuna me. ²⁷ Ma ra umana lualua dia ga kap ra vat na onik, ma ra lavur vat ure ra kolot kai ra tena tinabar ma ure ra popopoi bula; ²⁸ ma ra magit i ang na katkat ma ra dangi, ure ra kapa ma ure ra dangi na varku ma ure ra bo na mi na lotu. ²⁹ A tarai Israel dia ga mulaot i tana, ma dia ga kap ra vartabar tuna pire ra Luluai; a tarai ma ra vaden par, ba i ga ra bala i diat upi diat a vartabar ure ra lavur papalum, nina ra. Luluai i ga vartuluai tana upi Moses na pait ia.

*A Luluai i oro pa Besalel ma Oliab
(Niir 31:1-11)*

³⁰ Ma Moses i ga biti ta ra tarai Israel: Gire, ra. Luluai i ga pilak pa Besalel, natu i Uri, natu i Kur, ta ra vuna tarai Iuda, ³¹ ma i ga vabuka ia ma ra Tulungea i God, ma na kabinana, ma na matoto, ma na melem, ma na madaka ta ra lavur mangana papalum, ³² upi na nuk tadav ra umana enana papalum ma na pait ot pa diat ma ra goled, ma ra silva ma ra palariam gobol, ma na poko mal ra lavur vat na marmar, ³³ ma na mut mal ra davai ma na pait ra lavur enana mangana papalum par. ³⁴ Ma i ga tul tar ia tana upi na varvateten, dir par ma Oliab, natu i Akisamak, ta ra vuna tarai Dan. ³⁵ Nam dir i ga poe ra kabinana ta ra bala i dir upi dir a pait valar pa ra lavur mangana papalum kai ra tena madaka, ma ra tena vir mal tututumu, ma ra tena niingit guve mal tututumu, i blu marut, ma i meme marut ma i meme tuna, ma ra mal kumua, ma ra papalum kai ra tena vir mal tuna, maia, dir a pait ra papalum kadiat dia melem ta ra lavur mangana papalum, ma ra papalum kadiat dia nuk tadav ra lavur enana mangana papalum.

36

¹ Ma Besalel ma Oliab dir a papalum, ma damana bula ra tarai par dia kabinana, diat ba ra Luluai i ga poe ra minatoto ma ra kabinana ta ra bala i diat upi diat a minana ma diat a pait valar pa ra lavur magit ure ra kunudar ta ra gomgom na pal varogom ma ra vartuluai kai ra Luluai.

A tarai dia kap ra peal vartabar

² Ma Moses i ga oro pa Besalel ma Oliab ma diat par dia kabinana, diat ba ra Luluai i ga poe ra kabinana ta ra bala i diat, diat par i ga malamalapang ra bala i diat upi diat a tadav ra papalum ma upi diat a pait ia; ³ ma Moses i ga tul tar ra lavur vartabar kai ra tarai ta diat, nina ra tarai dia ga vung kapi ia ure ra papalum ta ra kunudar ta ra gomgom na pal, upi diat a pait ra lavur tabarikik me. Ma pa dia ga ngo boko ma ra kap vartabar, ta ra malana ra bungbung par dia ga kap ia. ⁴ Ma ra lavur tena kabinana par, diat dia ga pait ra lavur papalum ure ra gomgom na pal, dia ga vana, tikatikai kan ra papalum i ga varvakai tana, ma dia ga tadatadav Moses, ⁵ ma dia ga biti tana: A tarai dia ga manga vangala ra vartabar ure ra papalum kai go ra kunudar, nina ba ra Luluai i ga vartuluai tana upi da pait ia. ⁶ Ma Moses i ga vartuluai, ma dia ga varvarvai tana ta ra gunan par dari: Koko ra tarai ma ra vaden diat a vaninare mule ta magit upi diat a vartabar me ure ra gomgom na pal. Damana di ga tugal ra tarai upi koko diat a vartabar mulai. ⁷ Tago nam ra tabarikik di ga tar vung guve i ga topa ra lavur papalum, ma ta umana i tur valili bula.

A pait Pal na Mal
(Niir 26:1-37)

⁸ Ma diat dia ga kabinana ta diat dia pait ra papalum, dia ga pait ra Pal ma ra vinun na mal na bakbak ure; dia ga pait ia ma ra mal kumau, ma ra blu marut ma ra meme marut, ma ra meme tuna, ma dia mal ra umana angelo tana, a papalum kai ra tena vir mal tututumu. ⁹ Tikatika

na mal na bakbak kana lolovina i ga varogop ma lavurua na pokono, ma tikatikai a tababana i ga varogop ma tika na pokono; ma ra valavalar kai ra lavur mal na bakbak par i varogop uka. ¹⁰ Ma i ga kubu guve ra ilima na mal na bakbak ma ta ra ilima bula. ¹¹ Ma i ga pait ra umana pipidikol ma ra kuara i blu marut ta ra luaina vuna mal ta nam ra pirina ba da kubu guve tana ma ta ra tikai; damana i ga pait ia bula ta ra piri ra vauruana vuna mal na bakbak. ¹² A ilima na vinun na pipidikol i ga pait ia tai tika na mal, ma ta ra ilima na vinun ta ra piri na mal na bakbak ta ra vauruana vuna mal; a umana pipidikol dia ga tur vartalai. ¹³ Ma i ga mal a ilima na vinun na al vakai, ma i ga al pakan guve ra ra lavur mal na bakbak ma ra al vakai; damana ra Pal i ga kidoloina ka. ¹⁴ Ma i ga pait ra umana mal ma ra ivuna me upi ra mal na tubatuba taun ra Pal; a vinun ma tika na mal i ga pait ia. ¹⁵ A lolovina kai tikatika na mal i ga varogop ma lavurua na pokono ma a papar, ma ra tababana tika na pokono; tika na valavalar ika ure ra vinun ma tika na mal. ¹⁶ Ma i ga pakan guve ra ilima na mal upi diat a tikai ka, ma damana laptikai na mal upi diat a tikai ka bula. ¹⁷ Ma i ga pait a ilima na vinun na pipidikol ta ra piri ra luaina vuna mal, ma damana a ilima na vinun na pipidikol ta ra piri ra vauruana vuna mal. ¹⁸ Ma i ga pait a ilima na vinun na al vakai ma ra palariam gobol upi na pakan guve ra mal na tubatuba me, upi na da ra kidoloina ka. ¹⁹ Ma i ga pait ta ra tika na tubatuba ure ra pal na mal ma ra pal a sip di ga puk vamema, ma i ga pait ta ra tubatuba mulai

ma ra pal a me.

²⁰ Ma i ga mal pa ra umana pal a davai akasia ure ra Pal, i ga vatur diat. ²¹ Tikatika na pal a davai kana lolovina i ga varogop ma ra ura pokono ma a papar, ma ra tababana i ga varogop ma tika na malmalikun ma a ngungu. ²² A ura ot dir ga tur ta ra pal a davai tikatikai, ma di ga pakan guve dir; damana i ga pait ra lavur pal a davai ure ra Pal. ²³ Ma i ga pait ra pal a davai ure ra Pal, a ura vinun na pal a davai ure ra papar a taubar; ²⁴ ma i ga pait a ivat na vinun na kiki ma ra ngovo tana; i ga pait diat ma ra silva upi diat a tur ta ra vavai ra ura vinun na pal a davai; a ura kiki ta ra vavai tika na pal a davai ure ra ura varpakan; ma ta ura kiki ta ra vavai ta ra tika na pal a davai ure ra ura varpakan. ²⁵ Ma ura ta ra papar a Pal, a papar a labur, i ga pait a ura vinun na pal a davai, ²⁶ ma kadia ivat na vinun na kiki na silva; a ura kiki ta ra vavai tika na pal a davai, ma ta ra ura kiki ta ra vavai ta ra tikai. ²⁷ Ma ure ra papar namur ta ra matana taoai i ga pait laptikai na pal a davai. ²⁸ Ma i ga pait a ura pal a davai ure ra ura ngu na Pal ta ra papar namur. ²⁹ Ma dir ga tur vartalai ara ra pia, ma i ga tuk urama ta ra luaina lok; damana i ga pait dir ta ra ura ngu na pal. ³⁰ Ma damana i ga lavutul na pal a davai, ma kadia kiki na silva a vinun ma laptikai; ta ra vavai tikatika na pal a davai a ura kiki. ³¹ Ma i ga mal ra umana vabolo ma ra davai na akasia; a ilima ure ra pal a davai tai tika na papar a Pal, ma a ilima ure ta ra papar a Pal, ³² ma a ilima na vabolo ure ra lavur pal a davai ta ra

papar namur ta ra matana taoai. ³³ Ma i ga mal pa ra vabolo livuan upi na tur pa ia tai tika na ngu na pal ma na tuk tai ta ra tikai, livuan ta ra umana pal a davai. ³⁴ Ma i ga vung vapetep tar ra goled ta ra pal a davai, ma i ga pait ra umana ngovo tana ma ra goled upi da ule ra umana vabolo tana, ma i ga vung vapetep tar ra goled ta ra vabolo.

³⁵ Ma i ga pait ra mal na rurua kutu ma ra kuara i blu marut, ma i meme marut ma i meme tuna, ma ra mal kumau; ma. a umana angelo dia ga tur tana, a tena vir mal tututumu i ga pait ia. ³⁶ Ma i ga pait a ivat na tukal ure, a davai akasia, ma i ga vung vapetep tar ra goled tana; kadia ot likun di ga pait ia ma ra goled, ma i ga tun mal ra ivat na kiki ure diat ma ra silva. ³⁷ Ma i ga pait ra mal na poraporo ure ra matakilalat i ra pal na mal; i ga mal ia ma ra kuara i blu marut, ma i meme marut ma i meme tuna, ma ra mal kumau, a tena niingit guve mal tututumu i ga palum ia; ³⁸ ma ra ilima na tukal ure, ma kadia ot likun bula; ma i ga vung vapetep tar ra goled ta ra ulu i diat ma ta kadia vipuar; ma kadia a ilima na kiki di ga pait ia ma ra palariam gobol.

37

A pait Bok na Tinata (Niir 25:10-22)

¹ Ma Besalel i ga mal ra bok ma ra davai akasia; kana lolovina i varogop ma a ura malmalikun ma a ngungu, ma tika na malmalikun ma a ngungu a tababana, ma tika na malmalikun ma a ngungu a tuluaina; ² ma i ga vung vapetep tar ra, goled tuna tana, ta ra balana ma ta ra tamuruna, ma i ga

mar kikil ia ma ra goled. ³ Ma i ga tun mal ra ivat na ngovo ma ra goled ure, ta ra ivat na kakene; a urua tai tika na papar ma ta ra urua tai ta ra tikai. ⁴ Ma i ga mut ra ura kip ma ra davai akasia ma i ga vung vapetep tar ra goled tana. ⁵ Ma i ga ule tar ra kip ta ra umana ngovo ta ra ura papar a bok, upi da kip ra bok me. ⁶ Ma i ga pait ra tubatuba ma ra goled tuna; kana lolovina i ga varogop ma ra ura malmalikun ma a ngungu, ma ra tababana tika na malmalikun ma a ngungu. ⁷ Ma i a pait ra ura angelo ma ra goled di tutut ia; i ga pait dir ta ra ivu ngu i ra tubatuba, ⁸ tika na angelo tai tika na nguna ma tikai tai ta ra tikai; a tubatuba ma ra ura angelo ta ra ura nguna, a kidoloina ka. ⁹ Ma ra ura angelo dir ga pala ra bebea i dir urama liu, ma dir ga turup ra tubatuba me, ma dir ga bobo varkuvo; ma ra mata i ra ura angelo i ga lingan tadav ra tubatuba.

*A pait Vuvuvung na Nian
(Niir 25:23-30)*

¹⁰ Ma i ga pait ra vuvuvung na nian ma ra davai akasia, a papar kana lolovina, ma tika na malmalikun ra tababana, ma tika na malmalikun ma ra ngungu ra tuluaina; ¹¹ ma i ga vung vapetep tar ra goled tuna tana, ma i ga mar kikil ia ma ra goled. ¹² Ma i ga pait tika na pal a davai kikil ia, a tababana i varogop ma ra tababa i ra lapar a lima i ra tutana, ma i ga mar kikil ia ma ra goled. ¹³ Ma i ga tun mal ra ivat na ngovo ma ra goled, ma i ga vung ra ngovo ta ra ivat na ngu i va ivat na kakene. ¹⁴ Ra ivat na ngovo dia ga tur maravai ra pal a davai i ga vana kikil ia, upi da ule tar

ra kip tana, upi da kip ra vuvuvung me. ¹⁵ Ma i ga mut ra kip ta ra davai akasia, ma i ga vung vapetep tar ra goled tana upi da kip ra vuvuvung me. ¹⁶ Ma i ga pait ra lavur tabarikik i ga tur ta ra ul a vuvuvung, kana lavur la, ma ra lavur momamomo ure, ma ra lavur la ure ma ra lavur pal a tava upi da lolongoi me; i ga pait ia ma ra goled tuna.

*A pait Turtur na Birao
(Niir 25:31-40)*

¹⁷ Ma i ga pait ra turtur na birao ma ra goled tuna, i ga pait ia ma ra goled di tutut ia, a bitina ma ra livuana; a matana pupuna, a pupuluna, ma ra mapina pupuna, a kidoloina ka; ¹⁸ ma laptikai na ingarina dia ga vana rikai ta ra ura paparaina, a utul a ingar i ra turtur na birao tai tika na papar, ma a utul a ingar i ra turtur na birao tai ta ra papar; ¹⁹ a utul a matana pupuna da ra pupuna i papala tai tika na ingarina, a pupuluna ma ra pupuna; ma a utul a matana pupuna da ra pupuna i papala tai ta ra ingarina, a pupuluna ma ra pupuna; damana ure ra laptikai na ingarina ba dia ga vana rikai ta ra turtur na birao. ²⁰ Ma ta ra livua i ra turtur na birao di pait ra ivat na matana pupu na davai da ra pupuna i papala, a pupuluna ma ra pupuna bula; ²¹ tika na pupuluna ta ra vavai ra ura ingarina, a kidoloina. ma tika na pupuluna ta ra vavai ra ura ingarina, a kidoloina, ma tika na pupuluna ta ra vavai ra ura ingarina, a kidoloina me, damana ure ra laptikai na ingarina dia vana rikai tana. ²² A pupulu i diat ma ra ingar i diat ma ra turtur a kidoloina parika; a turtur

parika tikai ka ra papalum di ga pait ia ma ra goled di ga tutut ia. ²³ Ma i ga pait ra lavurua na lamp ure, ma ra kakakarat na vinau na lamp ma kana la, a goled tuna. ²⁴ Tika na talant na goled tuna i ga pait ia me ma ra lavur tabarikik ure bula.

*A pait Uguugu na Vartabar ure ra Mi na Lotu
(Niir 30:1-5)*

²⁵ Ma i ga pait ra uguugu ure ra vartabar na mi na lotu, i ga pait ia ma ra davai akasia; kana lolovina tika na malmalikun, ma ra tababana tika na malmalikun; a ivat na paparaina dia varogop; ma ra tuluaina a papar; a umana ramuna diat ma ra uguugu iat, a kidoloina; ²⁶ ma i ga vung vapetep tar ra goled tuna tana, ta ra uluna, ma ta ra paparaina, ma ta ra ramuna; ma i ga mar kil ia ma ra goled tuna. ²⁷ Ma i ga pait a ura ngovo ta ra vavai ra mamar kilil ta ra ura papar tana, upi da ule tar ra kip tana, ma upi da kip ia me. ²⁸ Ma i ga. mut ra kip, a davai akasia, ma i ga vung vapetep tar ra goled tana.

*A pait Dangi na Varku ma ra Mi na Lotu
(Niir 30:22-38)*

²⁹ Ma i ga pait ra gomgom na dangi ure ra varku, ma ra bo na magit i ang na katkat ure ra mi na lotu, da tikai a tena minamal polo i ang na vuvuvul.

38

*A pait Uguugu na Vartabar ure ra tinabar di tun
tar ia
(Niir 27:1-8)*

¹ Ma i ga pait ra uguugu ure ra tinabar di tuntun tar ia ma ra davai akasia; kana lolovina a ilima na malmalikun, ma ra tababana a ilima na malmalikun; i ga varogop ra ivat na paparaina; ma ra tuluaina a utul a malmalikun. ² Ma i ga pait ra umana ramuna ta ra ul a uguugu na vartabar ta ra ivat na nguna; a ramuna ma ra uguugu na vartabar dia ga kidoloina ka. Ma i ga vung vapetep tar ra palariam gobol tana. ³ Ma i ga pait ra lavur tabarikik ure ra uguugu na vartabar, a umana la na kabu, ma ra umana kulkulup, ma ra umana la na tava ma ra umana kono ure ra kanomong i ra vavaguai, ma ra umana la na lakit; a lavur tabarikik par tana i ga pait ia ma ra palariam gobol. ⁴ Ma i ga pait tika na liplip ma ra palariam gobol, da ra ubene, ma i ga vatur ia ta ra vavai ra vanavana kikil, ma i ga ki pit ika, pa i ga vana urama kakit. ⁵ Ma i ga tun mal pa a ivat na mata ure ra ivat na ngu na liplip na ubene di ga pait ia ma ra palariam gobol, upi da ule tar ra kip tana. ⁶ Ma i ga mut ra kip, a davai akasia, ma i ga vung vapetep ta ra palariam gobol tana. ⁷ Ma i ga ule tar ra kip ta ra mata ta ra ura paparai ra uguugu na vartabar, upi diat a kip ia me; ma i ga pait ia ma ra pal a davai. ma i ga pobono ko.

*A pait La na Palariam
(Niir 30:1-18)*

⁸ Ma i ga pait ra la na vargi ma ra palariam gobol, ma ra kakene bula a palariam gobol, i ga pait ia ma ra lavur tiroa kai ra vaden, nina dia ga kudakudar ta ra matakilalat i ra pal na varbarat.

*A pait Bala na Gunan i ra Pal na Mal
(Niir 27:9-19)*

⁹ Ma i ga mal bula ra bala na gunan; di ga pait ra mal na bakbak ure ra papar a taubar ma ra mal kumau, a ura vinun ma a ilima na pokono; ¹⁰ a ura vinun na tukal ure, ma a ura vinun na kiki ure diat, di ga pait ia ma ra palariam gobol; a lavur ot likun tana ma kadia vipuar dia silva. ¹¹ Ma ure ra papar a labur a ura vinun ma a ilima na pokono a mal, a ura vinun na tukal ma a ura vinun na kiki ure, a palariam gobol; ra ot likun tana ma kadia vipuar, a silva. ¹² Ma ure ra papar a taoai a valavalar ure ra mal i ga varogop ma a vinun ma a ura pokono ma tika na papar, a vinun na tukal ure, ma a vinun na kiki; ra ot likun tana ma ra vipuar, a silva. ¹³ Ma ure ra papar a taur a vinun ma a ura pokono ma tika na papar a mal. ¹⁴ A mal na bakbak ure tika na papar ta ra mataniolo i ga varogop ma a utul a pokono ma a utul a malmalikun, a utul a tukal ma a utul a kiki tana; ¹⁵ ma damana ure ta ra papar; ta ra ura papar a mataniolo i ra bala na gunan a valavalar i ra mal na bakbak i ga utul a pokono ma a utul a malmalikun; a utul a tukal ma a utul a kiki ure. ¹⁶ A lavur mal na bakbak par kikil ra bala na gunan di ga pait ia ma ra mal kumau. ¹⁷ Ma ra kiki ure ra tukal, a palariam gobol; a ot likun ta ra tukal ma ra vipuar tana, a silva; ma di ga vung vapetep tar ra silva ta ra ul a tukal, ma ra lavur tukal i ra bala na gunan di ga vipuar diat ma ra silva. ¹⁸ Ma a tena niingit guve mal tututumumu i ga pait ra mal na poraporo ure ra mataniolo i ra bala na gunan; i mal ia ma ra kuara i blu marut,

ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau; kana lolovina a ilima na pokono; ma ra valavalar i ra tuluaina i ga varogop ma tika na pokono ma tika na malmalikun, vardada ma ra mal na bakbak ure ra bala na gunan. ¹⁹ Ma a ivat na tukal ure, ma a ivat na kiki, a palariam gobol; a ot likun tana i ga silva, ma di ga vung vapetep tar ra silva ta ra ulu i diat, ma ra vipuar tana, a silva bula. ²⁰ Ma ra lavur ot ure ra Pal, ma ure ra bala na gunan kikil ia, a palariam gobol.

A Palariam ure ra Pakana i Gomgom

²¹ Go ia ra niluluk na tabarikik ure ra Pal, a kuba i ra Tinata, da di ga luk guve diat ta ra vartuluai kai Moses; a papalum kai ta tarai Levi, ma Itamar natu i Aron ra tena tinabar, i ga lue diat i tana.

²² Ma Besalel, natu i Uri, natu i Kur, ta ra vuna tarai Iuda, i ga pait ot pa ra lavur magit ba ra Luluai i ga tul tar ia tai Moses. ²³ Ma dir ga varbete ma Oliab, natu i Akisamak, ta ra vuna tarai Dan, a tena madaka, a tena vir mal tututumu, ma a tena niingit guve mal tututumu, a blu marut, ma ra meme marut ma ra meme tuna ma ra mal kumau.

²⁴ Ma ra goled nina di ga pait ra lavur tabarikik ure ra gomgom na pal me, a goled na vartabar, i ga varogop ma a ura vinun ma lavuvat na talant ma lavurua na mar ma a utul a vinun na mamat, vardada ma ra mamat kai ra gomgom na pal.

²⁵ Ma ra silva kadiat dia ga luk diat ta ra tarai Israel i ga varogop ma ra mar na talant, ma tika na arip ma lavurua na mar, lavurua na vinun ma a ilima na mamat, varogop ma ra mamat ure ra

gomgom na pal; ²⁶ a papar a mamat da ra mamat ure ra gomgom na pal ure diat tikatikai, ba dia tar bolo pire diat di ga luk diat; diat par ba a ura vinun kadia kilala, ba i ga bolo ra ura vinun, ure laptikai na mar ma a utul a arip, ma a ilima na mar ma a ilima na vinun na tarai. ²⁷ Ma nam ra mar na talant na silva dia ga pait ra lavur kiki ure ra gomgom na pal me ma ra lavur kiki ure ra mal na rurua kutu; a mar na kiki di ga pait ia ma ra mar na talant, tika na talant ure ra kopono kiki. ²⁸ Ma nam ra kopono arip ma lavurua na mar, lavurua na vinun ma a ilima na mamat, di ga pait ra lavur ot likun me ure ra umana tukal, ma i ga vung vapedep tar ia ta ra ulu i diat, ma i ga pait ra vipuar ure diat me. ²⁹ Ma ra palariam gobol, nina dia ga vartabar me, i ga varogop ma lavurua na vinun na talant, ma a ura arip ma a ivat na mar na mamat. ³⁰ Ma i ga pait ra umana kiki me ure ra matakilalat i ra pal na varbarat, ma ra uguugu na vartabar i palariam gobol, ma ra liplip na ubene tana i palariam gobol, ma ra lavur tabarikik ure ra uguugu na vartabar, ³¹ ma ra lavur kiki ure ra bakbak kiki, ma ra lavur kiki ure ra mataniolo kai ra bala na gunan, ma ra lavur ot ure ra pal, ma ra lavur ot ure ra bala na gunan kiki ia.

39

A pait mal kai ra tena tinabar (Niir 28:1-43)

¹ Ma di ga vir ra umana bo na mal tuna ma ra kuara i blu marut, ma i meme marut ma i meme tuna, ure ra kunudar ta ra gomgom na pal; ma

dia ga pait ra umana gomgom na mal ure Aron; da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses.

² Ma i ga mal pa ra kolot ure ra bongobongono ma ra goled, ma ra kuara i blu marut, ma ra meme marut ma ra meme tuna ma ra mal kumau. ³ Ma dia ga tutut ra goled upi na melmel, ma dia ga poka upi na da ra kuara upi diat a vir tar ia ta ra mal i blu marut, ma ta ra meme marut ma ta ra meme tuna, ma ta ra mal kumau, a tena vir mal tututumumu i ga vir ia. ⁴ Dia ga pait ra al vakai tana ure ra ul a varana, ta ra ura pirina di ga pakan guve me. ⁵ Ma ra mal na vivi tana, di ga manga mal pa ia upi na ri ia me, dir ma ra kolot a kidoloina, ma a kpono mangana papalum; di ga pait ia ma ra goled ma ra kuara i blu marut ma i meme marut ma i meme tuna, ma ra mal kumau, da ra Luluai i ga ve Moses.

⁶ Ma dia ga mal pa ra ura vat na onik, ma dia ga mar kikel vake dir ma ra goled, ma dia ga tutumu tana da ta ra vat ik di taun bat ra bulit me; dia ga tutumu tana ra lavur iang i ra tarai Israel. ⁷ Ma i ga ingit tar dir ta ra al vakai ta ra kolot ure ra bongobongono, upi dir a ura vat na kodakodop ure ra tarai Israel, da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses.

⁸ Ma i ga pait ra popopoi, a tena vir mal tututumumu i ga pait ia, i ga varogop ma ra papalum ta ra kolot ure ra bongobongono; di pait ia ma ra goled, ma ra kuara i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna, ma ra mal kumau. ⁹ Ra ivat na paparaina dia ga varogop, ma di pin ia; kana lolovina i varogop ma ra vartuk, ma damana bula ra tababana. ¹⁰ Ma dia ga vaki a ivat na nga na

vat tana. A luaina ngaina: a sardia, a topas ma ra kristal. ¹¹ A vauruana ngaina: a emeraled, a sapir ma ra daimon. ¹² A vautuluna ngaina: a amber, a agat ma ra ametist. ¹³ Ma ra vaivatina ngaina: a beril, a onik ma ra iasper. A kiki na goled.i ga mar kikul vake diat. ¹⁴ Ma ra umana vat dia ga varogop ma ra iang i ra tarai Israel, a vinun ma a ivut, varogop ma ra iang i diat, vardada ma ra tutumu ta ra vat ik di taun bat ra bulit me, tikatikai varogop ma ra iangina, ure ra vinun ma a ivu vuna tarai. ¹⁵ Ma dia ga pait tar ra vinau na goled tuna da ra kuara di ga kulalang ia ta ra popopoi. ¹⁶ Ma dia ga pait a ura kiki ma ra goled, ma a ura mata bula; ma dia ga mal tar ra ura mata ta ra ura ngu na popopoi. ¹⁷ Ma dia ga kubu ra ura vinau na goled tar ta ra ura mata ta ra nguna popopoi. ¹⁸ Ma ta ra ivu ngu i ra ura vinau na goled dia ga pait tar ra ura kiki tana, ma dia ga ingit tar dir ta ra al vakai ure ra ul a varana ta ra kolot ure ra bongobongono, ta ra papar na lua. ¹⁹ Ma dia pait ra ura mata na goled, ma dia ga kubu tar dir ta ra ura nguna popopoi ta ra pirina, nina i ga maravai pire ra kolot ure ra bongobongono. ²⁰ Ma dia ga pait a ura mata na goled, ma dia ga kubu tar dir ta ra ura al vakai ta ra kolot ure ra bongobongono, ta ra vavai dir ma ta ra papar mara na lua, maravai ra varpakan, arama ta ra mal na vivi ta ra kolot ure ra bongobongono. ²¹ Ma dia ga kubu tar ra mata i tur ta ra popopoi ta ra mata i tur ta ra kolot ure a bongobongono, di ga kubu guve dir ma ra kuara i blu marut upi na ki taun ra mal na vivi kai ra kolot ma upi koko ra popopoi na tapala kan ra

kolot, da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses.

²² Ma i ga pait ra olovoi ure ra kolot na bongobongono, i ga vir vapar ia ma ra kuara i blu marut, ²³ ma i ga pait ra ngovo arama livuan tana, da ra ngovo i ra ongaongoi, ma i ga vir lok ra ngovono upi koko na tarada. ²⁴ Ma ta ra ngu na mal na olovoi dia ga pait ra umana pupulu ik tana da ra goava, di ga pait ia ma ra blu marut, ma ra meme marut, ma ra meme tuna, ma ra mal kumau. ²⁵ Ma dia ga pait ra umana taratarengé ma ra goled tuna, ma dia ga kubu tar ra umana taratarengé livuan ta ra umana pupulu dia ga da ra goava ta ra nguna mal; ²⁶ dari, a taratarengé ma a pupulu, a taratarengé ma a pupulu dia ga varvarpopoto kikil ra nguna mal na olovoi, upi na kudakudar me, da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses.

²⁷ Ma dia ga pait ra lavut kolot lolovina kai Aron ma ra umana natuna, ²⁸ ma ra mal na rarau, ma ra mal kumau; ma ra umana kere na minong di ga pait ia ma ra mal kumau, ma ra umana mal na tutana di ga pait ia ma ra mal kumau, ²⁹ ma ra mal na vipit ma ra mal kumau, ma ra mal i blu marut, ma i meme marut, ma i meme tuna; a tena niingit mal tututumu i ga pait ia, da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses.

³⁰ Ma dia ga mal pa ra pal a kapa na goled ure ra vipuar i gomgom, ma di ga tutumu tana varogop ra tutumu ta ra vat ik di taun bat ra bulit me, dari: Di tar tibe vaire pi kai ra Luluai. ³¹ Ma di ga kubu tar ra vinau i blu marut tana, upi diat a vi tar ia arama ta ram al na rarau, da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses.

*Di vapar vue ra lavur mangana ta ra Pal na Mal
(Niir 35:10-19)*

³² Damana dia ga pait vapar ra lavur papalum ta ra pal, kai ra pal na varbarat; ma ra tarai Israel dia ga pait ra lavur magit da ra Luluai i ga vartuluai tana pire Moses, damana dia ga pait ia.

³³ Ma dia ga vung kapi ra Pal pire Moses, ra pal na mal ma ra ana lavur tabarikik, ra ana al vakai, ra ana pal a davai, ma ra davai i vabolo, ma ra ana tukal. ma ra ana lavur kiki i ngovo; ³⁴ ma ra tubatuba di ga pait ia ma ra pal a sip di puk vamema, ma ra tubatuba di ga pait ia ma ra pal a me, ma ra mal na rurua kutu; ³⁵ a bok na tinata ma ra ana kip ma ra tubatuba ure; ³⁶ a vuvuvung na nian ma ra lavur tabarikik tana, ma ra gem na ginigira; ³⁷ a turtur na birao, ba di ga pait ia ma ra goled tuna, ma ra umana lamp tana, a umana lamp ba di ga vung bulu diat, ma ra lavur tabarikik ure, ma ra dangi ure ra kapa; ³⁸ ra uguugu na vartabar di ga pait ia ma ra goled, ma ra dangi na varku, a magit i ga ang na katkat ure ra mi na lotu, ma ra mal na poraporo ure ra matakilalat i ra pal na mal; ³⁹ ra uguugu na vartabar di ga pait ia ma ra palariam gobol, ma ra ana liplip i ga palariam gobol, ma ra ana kip ma ra ana lavur tabarikik, ra la na vargi ma ra ana kiki; ⁴⁰ ra lavur mal na bakbak ure ra bala na gunan, ra ana lavur tukal, ma ra ana lavur kiki i ngovo, ma ra mal na poraporo ure ra matakilalat i ra bala na gunan, ma ra lavur vinau ma ra lavur ot tana, ma ra lavur tabarikik par ure ra kunudar ta ra gomgom na pal ta ra pal na varbarat; ⁴¹ ra lavur kolot ba di ga vir mal diat ure ra kunudar

ta ra gomgom na pal, ma ra lavur gomgom na mal kai Aron ra tena tinabar, ma ra lavur mal kai ra umana natuna, upi diat a kudakudar me ta ra papalum kai ra tena tinabar. ⁴² Ma ra tarai Israel dia ga pait ra lavur papalum par varogop ma ra vartuluai par kai ra Luluai tadav Moses.

⁴³ Ma Moses i ga gire ra lavur papalum par, ma gire, dia tar pait ot pa ia; da ra Luluai i ga vartuluai tana, damana dia ga tar pait ia; ma Moses i ga tata vadoane diat.

40

A pait Pal na Mal ma ra varvadoan tana

¹ Ma ra Luluai i ga tata tadav Moses, i ga biti dari: ² Ta ra luaina bung ta ra luaina gai una vatur ra gomgom na pal ta ra pal na varbarat. ³ Ma una vung ra bok na tinata tana, ma. una vakaite ra mal na rurua kutu, upi ra bok na tur bakit tana. ⁴ Ma una varuk ra vuvuvung na nian ma una vung mal ra lavur magit tana; ma una varuk ra turtur na birao, ma una vaninare ra umana lamp tana. ⁵ Ma una vung ra uguugu na vartabar na goled ure ra mi na lotu na lua ta ra bok na tinata, ma una vakaite ra mal na poraporo ta ra matakilalat i ra Pal. ⁶ Ma una vung ra uguugu na vartabar ure ra tinabar di tuntun tar ia ta ra luaina mata i ra matakilalat i ra gomgom na pal ta ra pal na varbarat. ⁷ Ma una vung ra la na vargi livuan ta dir ra pal na varbarat ma ra uguugu na vartabar, ma una lingire ra tava tana. ⁸ Ma una pait ra bala na gunan kikil ia, ma una vakaite ra mal na poraporo ure ra mataniolo ta ra bala na

gunan. ⁹ Ma una tak pa ra dangi na varku, ma una vadangi ra pal me, ma ra lavur tabarikik tana, ma una vagomgom ia, ma ra lavur tabarikik tana, ma na gomgom. ¹⁰ Ma una vadangi ra uguugu na vartabar ure ra tinabar di tuntun tar ia, ma ra ana lavur tabarikik, ma una vagomgom ra uguugu na vartabar, ma na gomgom kakit. ¹¹ Ma una vadangi ra la na vargi ma ra ana kiki, ma una vagomgom ia. ¹² Ma una agure Aron ma ra umana natuna tadav ra matakilalat i ra pal na varbarat, ma una puk diat ma ra tava. ¹³ Ma una ule tar ra lavur kolot i gomgom tai Aron; ma una ku ia, ma una vagomgom ia upi na kudakudar piragu ta ra papalum na tena tinabar. ¹⁴ Ma una agure ra umana natuna,, ma una ule tar ra lavur kolot ta diat; ¹⁵ ma una ku diat, da u ga ku tama i diat, upi diat a kudakudar piragu ta ra papalum na tena tinabar; ma ta go ra varku da tibe tar ra papalum na tena tinabar ta diat ma kadia lavur taun tarai namur ta diat. ¹⁶ Damana Moses i ga pait ia; i ga pait ra lavur magit ra Luluai i ga tul tar ia tana.

¹⁷ Di ga vatut ra Pal ta ra luaina gai ta ra vauruana kilala, ta ra luaina bung.

¹⁸ Ma Moses i ga vatut ra Pal, ma i ga vung ra lavur kiki, ma i ga vatur ra lavur pal a davai tana, ma i ga vung ra lavur vabolo, ma i ga vatur ra lavur tukal. ¹⁹ Ma i ga pala ra pal na mal taun ra gomgom na pal, ma i pait ra tubatuba ure ra pal na mal arama tana, da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses tana. ²⁰ Ma i ga tak pa ra tinata ma i ga poe tar ia ta ra bok, ma i ga ule tar ra kip ta ra bok; ma i ga vung ra tubatuba taun ra bok;

21 ma i ga varuk ra bok ta ra gomgom na pal, ma i ga vakaite ra mal na rurua kutu, upi ra bok na tinata na tur bakit, da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses ure. 22 Ma i ga vatur ra vuvuvung na nian ta ra pal na varbarat ta ra papar a labur, mamati ta ra papar a mal na rurua kutu. 23 Ma i ga vung bulu ra gem tana ta ra luaina mata i ra Luluai, da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses ure. 24 Ma i ga vatur ra turtur na birao ta ra pal na varbarat ta ra papar a pal, ta ra papar a taubar, ma dir ga tur vartalai ma ra vuvuvung na nian. 25 Ma i ga vaninare ra umana lamp ta ra luaina mata i ra Luluai, da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses ure. 26 Ma i ga vatur ra uguugu na vartabar na goled ta ra pal na varbarat ta ra luaina mata i ra mal na rurua kutu; 27 ma i ga tuntun ra magit tana ure ra mi na lotu i ang na katkat, da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses ure. 28 Ma i ga vakaite ra mal na poroporo ta ra matakilalat i ra pal. 29 Ma i ga vatur ra uguugu na vartabar ure ra tinabar di tuntun tar ia pire ra matakilalat i ra gomgom na pal ta ra pal na varbarat, ma i ga vartabar ma ra tinabar di tuntun tar ia ma ra tinabar na nian tana, da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses ure. 30 Ma i ga vaki ra la na vargi livuan ta dir ra pal na varbarat ma ra uguugu na vartabar, ma i ga lolonge ra tava tana ure ra vargi. 31 Ma Moses ma Aron ma ra umana natuna dia ga puk ra lima i diat ma ra kak i diat tana; 32 ba dia ga ruk ta ra pal na varbarat,, ma ba dia ga vana maravai pire ra uguugu na vartabar dia ga vargi, da ra Luluai i ga vartuluai pire Moses. 33 Ma i ga pait ra bala na gunan kikil ra pal ma ra uguugu na vartabar, ma

i ga vakaite ra mal na poraporo ta ra matakilalat i ra bala na gunan. Damana Moses i pait rit ra lavur papalum.

*A bakut i ki taun ra Pal na Mal
(Nilu 9:15-23)*

³⁴ Ma ra bakut i ga ki taun ra pal na mal, ma ra minamar i ra Luluai i ga vabuka ra pal. ³⁵ Ma Moses pa i ga pait valar pa ra niruk ta ra pal na mal, tago ra bakut i ga ki taun ia, ma ra minamar i ra Luluai i ga vabuka ra pal.

³⁶ Ma ba ra bakut i ga tutua kan ra Pal, a tarai Israel dia ga vanavana, damana di ga pait ia ta kadia lavur vinavana; ³⁷ ma ona ra bakut pa i ga tutua, io, pa dia ga vanavana, ma i ga tuk tar ta nam ra bung ba i ga tutua. ³⁸ Tago ra bakut kai ra Luluai i ga ki taun ra Pal a bungbung par, ma ra iap i ga ki tana ta ra marum, ma ra tarai Israel par dia ga giragire ma ra mata i diat ta kadia lavur vinavana.

**A BUK TABU A MAULANA KUNUBU ma A
KALAMANA KUNUBU**
**The Holy Bible in the Kuanua language of Papua New
Guinea**
Buk Baibel long tokples Kuanua long Niugini

Copyright © 1882-1983 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kuanua or Tinata Tuna or Tolai (Kauana)

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

1882 Mark 1883 +Matthew 1885 +Gospels (with revised Mt. Mk) BFBS NSW
Aux, Sydney 1891 +New Testament 1901 +New Testament (revised) BFBS,
London Translated by James Chalmers and W.G. Lawes (LMS)
1935 +New Testament [Repr +1942-1951] BFBS, London Translated by R.
Lister Turner and J.B. Clark (LMS)

1959 +New Testament 1962 +Genesis 1964 +Psalms BFBS, London and
Sydney 1971 1 Peter J. Palmer, Auckland 1973 +Bible (Repr 1974-+1991 BS
in Papua New Guinea, [Port Moresby-Lae] Revised and translated by Percy
Chatterton (LMS), assisted by Taunao Agaru, Reatau Mea, Morea Igo, Egi
Raka, Puka Oala, Mavara Hekure, and Dago Morea

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 9 Oct 2020

bbc5a26d-4db3-53f1-9593-2319b90317db